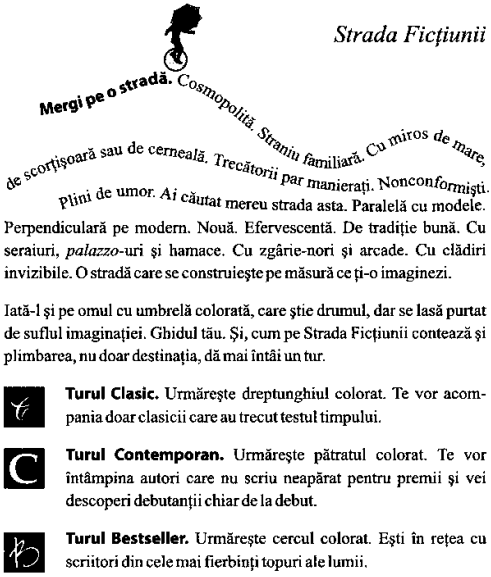

Colecţie coordonată de ALEXANDRA RUSU

Muriel Spark

Muriel Spark (1918 – 2006) s-a născut la Edinburgh. A scris proză, teatru, poezie, cărţi pentru copii şi critică literară. A debutat cu romanul *The Comforters*, în 1957. A

fost o autoare prolifică, printre romanele sale de succes numărându-se

Memento Mori (1959), Domnişoara Brodie, în floarea vârstei (The Prime of

Miss Jean Brodie, 1961), *Fetele sărace (The Girls of Slender Means,* 1963), *The Mandelbaum Gate* (1965), *The Public Image* (1968) – nominalizat la Booker

Prize, *Loitering with Intent* (1981) – nominalizat la Booker Prize, ***Departe de Kensington*** (A *Far Cry from Kensington,* 1988) şi *Lorzi şi complici (Aiding and Abetting,* 2000). A primit numeroase premii şi distincţii literare, printre care James Tait Black Memorial Prize, The US Ingersoll Foundation T.S. Eliot Award şi David Cohen Prize for Literature. În 2005 a fost nominalizată la Best International Man Booker Prize. În 1963 a devenit Fellow of the Royal Society of Literature, iar în 1995, Fellow of the Royal Society of Edinburgh. A primit titlul de Dame Commander of the British Empire în 1993, iar în Franţa a fost numită Commandeur de l'Ordre des Arts et des Lettres (1996). A fost de asemenea membru onorific al American Academy and Institute of Arts and Letters.

Vocea autoarei

„Când te-apuci să scrii un roman, trebuie să fii conştient că ceea ce scrii nu este deloc adevărat. Cutare personaj n-a traversat strada în cutare moment. Unii cititori nu-şi pot suprima neîncrederea şi astfel le scapă adevărata miză a scriiturii tale, un anume adevăr, care, speri tu, va răzbate în cele din urmă din rândurile ei".

Muriel Spark

Traducere din limba engleză de Lavinia Vasile
Postfață de Crenguța Năpristoc

EDITURA ALLFA

A FAR CRY FROM KENSINGTON Muriel Spark
Copyright © 1988 by Copyright Administration Ltd
Copyright © 2011 Editura ALLFA for the Romanian version
DEPARTE DE KENSINGTON Muriel Spark
Copyright © 2011 Editura ALLFA

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
SPARK, MURIEL
Departe de Kensington / Muriel, Spark; trad.
Lavinia Vasile; postf.: Crenguţa Năpristoc – Bucureşti: ALLFA, 2011 ISBN 978 – 973 – 724 – 365 – 2
I. Vasile, Lavinia (trad.)

I. Năpristoc, Crenguţa (postf.)
821.111 – 31 = 135.1
Toate drepturile rezervate Editurii ALLFA.
Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără permisiunea scrisă a Editurii ALLFA.
Drepturile de distribuţie în străinătate aparţin în exclusivitate editurii.
All rights reserved. The distribution of this book outside România, without the written permission of ALLFA, is strictly prohibited.
Copyright © 2011 by ALLFA.
Editura ALLFA: Bd. Constructorilor nr. 20 A, el. 3, sector 6, cod 060512 – Bucureşti Tel.: 021402 26 00 Fax: 021 402 26 10
Distribuţie: Tel.: 021 402 26 30; 021 402 26 33
Comenzi: comenzi all.ro www.all.ro
Redactare: Crenguţa Năpristoc
Tehnoredactare: Niculina Ionescu
Corectură: Simona Nicolae
Design copertă: Alexandru Novac
1

Zilele erau atât de agitate, încât noaptea stăteam întinsă în pat, bucurându-mă de linişte. În cele din urmă, adormeam mulţumită, pătrunsă de liniştea din jurul meu, dar înainte să mă ia somnul mă desfătam cu gustul întunericului, al meditaţiei, al amintirilor, al perspectivelor promiţătoare. Ascultam tăcerea. Pe-atunci, în acele zile de la începutul anilor ’50, am început eu să am insomnii. Insomnia propriu-zisă nu e chiar aşa de rea. îţi poţi petrece noaptea stând în pat şi gândindu-te; calitatea insomniei depinde în întregime de subiectul asupra căruia te hotărăşti să reflectezi. Dar îţi poţi impune să te gândeşti la ceva anume? Ei bine, da. De cele mai multe ori poţi să faci

orice-ţi pui în gând. Poţi să stai liniştit în faţa unui televizor închis, uitându-te pur şi simplu în gol; şi, mai devreme sau mai târziu, ajungi să-ţi creezi singur programe mult mai reuşite. Încercaţi, e distractiv! Pe micul ecran poţi aduce pe cine vrei tu, un personaj sau mai multe, punându-le să spună sau să facă tot ce-ţi trece ţie prin cap şi plasându-te pe tine în centrul atenţiei, dacă preferi.

Noaptea, stăteam întinsă în pat, scrutând întunericul. Ascultam tăcerea şi mă gândeam la viitor, dar îmi mai aduceam aminte şi de anumite întâmplări din trecut, de care credeam că scăpasem şi care acum îşi croiau drum la suprafaţă, căpătând importanţă, luând locul greutăţilor cotidiene. (Care dintre noi este ferit de greutăţi? Şi de ce să-ţi iroseşti nopţile gândindu-te la ele?)

Adesea, scena aceasta a veghii mele se îndepărta foarte tare de Kensington şi de începutul anilor ’50. Dar chiar şi acum, când mă întorc la Londra, în Kensington, după ce plătesc taxiul şi schimb câteva vorbe cu cei care mă aşteaptă, după ce le telefonez prietenilor şi deschid corespondenţa, noaptea, în ceasurile de dulce insomnie, mă regăsesc şi-mi dau seama cât de departe sunt de vechiul Kensington şi de trecut, de Old Brompton Road şi de Brompton Oratory, atât de departe. Gândurile mele din timpul nopţii zăbovesc adesea asupra gândurilor din nopţile trecute, la fel cum viaţa mea de zi cu zi din acea vreme şi-a lăsat amprenta asupra existenţei mele actuale.

Era anul 1954. Locuiam cu chirie într-o casă cu etaj, într-o cameră gata mobilată, din South Kensington. În urmă cu câţiva ani, am fost uimită când un prieten s-a referit la ea ca fiind „pensiunea aia de lângă staţia de metrou South Kensington, unde stăteai pe vremuri”. Milly, proprietăreasa, ar fi luat foc dacă ar fi auzit, dar presupun că asta era de fapt, o pensiune.

Milly era o văduvă în vârstă de şaizeci de ani. Acum e trecută bine de nouăzeci, dar a rămas aceeaşi Milly pe care-o ştiam eu.

Casa era semidetaşată. Pe-o parte şi pe alta a străzii erau câte optsprezece case, care semănau între ele ca două picături de apă. Porţile din fier forjat se deschideau spre o potecă mică şi un petic de pietriş, mărginite de răzoare şi de tufe pestriţe de oleandru, care duceau la uşa de la intrare, decorată cu panouri de sticlă sablată. Toţi chiriaşii lui Milly Sanders aveau cheie la uşa din faţă, care dădea într-un mic hol. Milly locuia la parter. Pe dreapta, cum intrai, se găseau un cuier înalt cu oglindă, unul de perete şi un suport pentru umbrele; pe una dintre poliţe era telefonul. La stânga se găsea cea mai bună cameră a lui Milly, cu bovindou, pe care o folosea doar când avea oaspeţi. Mai în faţă era scara care ducea la încăperile chiriaşilor, iar la stânga ei, un mic culoar ce dădea spre camera de zi, bucătăria şi dormitorul lui Milly, spre sera alăturată şi grădina din spatele casei, destul de mare şi de plăcută după standardele londoneze. Cvartalul acesta fusese construit la sfârşitul secolului trecut, pentru familii de negustori.

Sus, la primul etaj, erau o baie şi mai multe încăperi mobilate, în care locuiau doi chiriaşi celibatari şi un cuplu. În sufrageria din faţă, cu bovindou, care avea o chicinetă şi servea şi ca dormitor, stăteau Basil Carlin şi soţia lui, Eva, ambii mergând pe patruzeci de ani şi fără copii. Eva era educatoare cu jumătate de normă la o grădiniţă. Basil era inginer-contabil, după cum îi plăcea să spună. Soţii Carlin erau neobişnuit de tăcuţi. De cum se încuiau înăuntru, nu mai făceau niciun zgomot, nici măcar după miezul nopţii, când înceta forfota din casă.

Lângă încăperile familiei Carlin era un dormitor

spaţios, cu vedere spre grădină. Avea o chiuvetă şi o plită cu gaz cu un ochi şi cu nelipsita cutie neagră din metal, pentru penny şi şilingi. Acolo locuia şi muncea Wanda, croitoreasa poloneză, a cărei capacitate de suferinţă se învecina cu lăcomia. Dar Wanda Podolak era generoasă din fire, deşi nu şi-ar fi permis nici măcar o clipă de fericire. La ea venea multă lume, printre care cliente – doamnele, cum le numea – care pălăvrăgeau întruna în timp ce ea le modifica rochiile, şi câţiva compatrioţi, pe unii dintre ei descriindu-i drept duşmani. Majoritatea vizitatorilor ei soseau după şase seara, când terminau munca, iar clienţii aveau întâietate în faţa prietenilor şi duşmanilor, care erau nevoiţi să aştepte pe palier până se terminau probele. Wanda nu lăsa lucrul din mână nici când avea oaspeţi, zgomotul maşinii ei de cusut continuând să se audă la intervale, împreună cu glasurile sonore ale bărbaţilor polonezi, vociferările femeilor şi zăngănitul ceştilor şi farfurioarelor de ceai. Pentru cei care treceau pe lângă uşa Wandei, conversaţia în poloneză era pe cât de zgomotoasă, pe atât de indescifrabilă.

În capătul primului palier se găsea o cameră micuţă, în care locuia Kate Parker, o infirmieră de douăzeci şi cinci de ani, scundă, oacheşă şi plinuţă, cu ochi rotunzi, ca de pasăre, şi nişte dinţi albi, strălucitori. Născută *cockney* \ părea plină de vigoare şi era, fără doar şi poate, o femeie dârză. Cel mai adesea, Kate ieşea seara în oraş sau mergea la muncă, dar, în rarele ocazii când stătea acasă, făcea curăţenie în cameră. Era categorică şi înverşunată în privinţa curăţeniei de la ea de acasă sau, mai bine zis, în privinţa curăţeniei tuturor; adesea, când se întâmpla să intre la cineva pentru o ceaşcă de ceai, sau să le ia temperatura, spunea politicos: „Ce cameră frumoasă şi curată!” Dacă n-o făcea, însemna că nu era curăţenie. Kate

nu suporta microbii, unealta diavolului. Aşa că seara, când era acasă, îşi ţâra mobila afară, pe 1 Termen care-i desemnează pe membrii clasei muncitoare din estul Londrei, precum şi dialectul folosit de aceştia. (N. tr.) palier, şi-şi freca linoleumul cu dezinfectant. Şi mobilierul ar fi avut parte de acelaşi tratament dacă nu ar fi aparţinut proprietăresei. Pe cât era ea de tolerantă, Milly se opusese totuşi ca masa, scaunele şi patul ei să fie şterse cu o cârpă înmuiată în soluţia aceea; şi-aşa casa duhnea a spital după dereticările frenetice ale lui Kate, spunea ea. îi dăduse lui Kate nişte ceară cu miros de levănţică, pentru lustruitul mobilei. Ştiai întotdeauna când Kate era acasă după bocăniturile şi huruitul mobilierului târât pe culoar şi duhoarea amestecului de levănţică şi dezinfectant. Kate se jurase că, de cum avea să strângă bani şi să-şi cumpere un locşor numai al ei, îl va mobila numai cu lemn lăcuit cu vopsea albă, lavabilă. Kate făcea economii la sânge şi se mândrea cu asta; şi le depunea la Poştă. Avea în cameră mai multe cutiuţe cu bani drămuiţi, etichetate „electricitate”, „gaz”, „bilete de autobuz”, „masa de prânz”, „telefon”, „diverse”. îşi făcea cu grijă manichiura înainte de culcare, după ce termina cu dereticatul şi cu mutatul mobilierului. îşi pregătea hainele pentru dimineaţă cu mare grijă. Câteodată, accepta invitaţia să bea ceva, un pahar de vin de Xeres sau de whisky înainte de culcare, dar întotdeauna cu un oftat prelung, de parcă ar fi spus că nu era o idee prea bună, că ar fi apucat-o pe un drum al pierzaniei.

La etajul următor locuiam eu, într-o cămăruţă cu tavanul înclinat, din mansardă. Înăuntru fuseseră instalate un aragaz şi o chiuvetă; într-un colţ aveam o cabină de duş, iar sub acoperişul înclinat se găsea un dulap încăpător şi jos.

La etajul acesta se mai aflau o baie comună şi alte două încăperi, una dintre ele ocupată de Isobel, care avea telefon în cameră, ca să-şi poată suna tăticul în Sussex, în fiecare seară; doar cu această condiţie i se permisese să vină la Londra, pentru a munci ca secretară. Câteodată, Isobel îşi petrecea întreaga seară la telefon, vorbind nu doar cu tăticul ei, ci şi cu mulţimea ei de cunoscuţi, iar trilurile vocii ei răzbăteau prin pereţii subţiri, punctând activităţile de zi cu zi.

Cealaltă cameră din mansardă, şi mai mică, avea vedere la grădină. În ea locuia William Todd, student la medicină, a cărui prezenţă acustică era redată de radioul lui, setat mai tot timpul pe programele de muzică clasică ale postului Third Programme. Aşa învăţa mai bine, susţinea el.

Din când în când, dădeam câte o petrecere, ceea ce presupun că mă mai scotea din anonimat în rândul celorlalţi chiriaşi, în rest, când nu ieşeam seara, eram destul de liniştită. Dar, de obicei, când eram acasă, mă duceam jos şi stăteam la taclale cu Milly. Chiar şi acolo, în încăperile lui Milly de la parter, era adesea gălăgie, întrucât reparaţiile şi treburile mărunte de prin casă, de care se ocupa un oarecare domn Twinny, care locuia la câteva case distanţă, erau făcute seara. Motivul pentru care domnul Twinny venea să bată cu ciocanul şi să râcâie după ce-şi termina ziua de muncă era că lui Milly nu-i ajungeau banii pentru constructori sau instalatori în toată regula. Domnul Twinny punea tapet pe pereţi, cu hârtia întinsă pe o scândură de lucru aşezată pe capre de lemn, în timp ce Milly pregătea amestecul de făină şi apă şi-i aducea domnului Twinny cleiul, pe care acesta se apuca să-l întindă pe perete. Sau mai desfunda câte o ţeavă, zdrăngănindu-şi uneltele, în vreme ce eu beam ceai şi mă

uitam la televizorul dat tare.

Milly, ca toată lumea din casă şi de la biroul meu, nu mă striga niciodată pe numele mic. Cu toate că eram o femeie tânără, de douăzeci şi opt de ani, toţi îmi spuneau doamna Hawkins. Mi se părea un lucru atât de normal şi era atât de limpede că şi cei din jur îmi împărtăşeau părerea, încât, la vremea aia, nu mi-a trecut niciodată prin cap să insist să fiu tutuită. Eram doamna Hawkins, văduvă de război. Era ceva în legătură cu mine, doamna Hawkins, care-i făcea pe oameni să mi se confeseze. Mi-era clar lucrul acesta, chiar cu prisosinţă. Şi apoi, aceasta era impresia pe care o lăsam, de prisosinţă. Eram masivă, musculoasă, aveam un piept imens, şolduri late, picioare lungi şi robuste, un pântec generos şi un posterior durduliu. Aveam o greutate considerabilă pentru înălţimea mea de un metru şi şaptezeci de centimetri şi eram sănătoasă tun. Acesta era, fireşte, principalul motiv care-i îndemna pe oameni să mi se destăinuie. Se simţeau bine în prezenţa mea. În fotografiile din vremea aia apar cu o faţă rotundă, o guşă mare şi nişte ochi apatici. Erau fotografii alb-negru. Dacă ar fi fost color, s-ar fi văzut trăsăturile rubensiene ale cărnii, ochilor şi pielii mele. Şi eram doamna Hawkins. Abia mai târziu, când m-am hotărât să slăbesc, am observat chiar de la bun început că oamenii, fie ei bărbaţi sau femei, nu se mai grăbeau atât de tare să mi se confeseze. Lăsând asta la o parte, pot să vă spun cu mâna pe inimă că, dacă nu suferiţi şi de altceva, în afară de faptul că sunteţi gras sau grasă, este uşor să slăbiţi. Mâncaţi şi beţi aceleaşi lucruri ca de obicei, doar că pe jumătate. Dacă vi se pune în faţă o farfurie de mâncare, lăsaţi jumătate; dacă trebuie să vă serviţi singuri, luaţi doar jumătate. După un timp, dacă eşti perfecţionist, poţi ajunge să mergi chiar mai departe cu înjumătăţirile. Cât

despre voinţă, dacă aceasta este un factor, ar trebui să vă gândiţi la ea ca la ceva ce nu există niciodată în prezent, ci aparţine doar viitorului sau trecutului. La un moment dat, te-ai hotărât să faci sau să te abţii de la ceva anume, iar a doua zi, de dimineaţă, te-ai abţinut deja; doar aşa poţi trece peste problema voinţei. (Doar când vine vorba despre un stres copleşitor voinţa trăieşte la timpul prezent, dar ăsta e un alt subiect de discuţie.) Ofer acest sfat gratuit; e inclus în preţul cărţii.

Oricum, acestea fiind zise, în 1954 mă simţeam confortabil în pielea mea şi eram cunoscută drept o „femeie minunată", deşi nu făcusem niciodată ceva demn de laudă. Eram admirată pentru generozitatea formelor mele şi pentru înfăţişarea mea maternă. Odată, într-un autobuz, o tânără, care trebuie să fi fost mai în vârstă decât mine, s-a ridicat şi mi-a oferit locul ei. Am refuzat. A insistat. Mi-am dat seama că mă credea însărcinată şi am acceptat cu amabilitate. Mă bucuram de afecţiunea tuturor celor din jurul meu. Eram doamna Hawkins.

După ora unsprezece, până pe la miezul nopţii, casa începea să se liniştească şi, în cele din urmă, amuţea. În câteva rânduri, vecinii de alături, un tânăr cipriot care, după spusele lui, lucra ca vânzător, cumnata şi nevasta lui englezoaică se hotărau să iasă în grădină şi să se ia la harţă, sau, după cum spuneau a doua zi când îşi cereau scuze, să aibă o mică discuţie. Asta se întâmpla de obicei noaptea, şi ocaziile erau destul de rare. În general, până la miezul nopţii se mai trăgea o ultimă dată apa la baie – „Ăsta-i Basil", spunea Milly – şi casa adormea.

Stăteam întinsă în pat, absorbind tăcerea. Liniştea era ceva concret, o bucurie pentru urechile mele, cu atât mai mult cu cât undeva, înăuntrul meu, încă mai rezonau zgomotele de peste zi. Acum, că amuţeau, puteam să le

dau un înţeles. Şi astfel, unul dintre multele gânduri despre care îmi amintesc că-mi tulburau nopţile începea când mă trezeam şi descopeream încântată liniştea, aproape că auzeam acea tăcere cu care mi-am început povestirea. Slujba mea era una dintre cele mai zgomotoase posibil şi, la momentul potrivit, voi vorbi despre ea. Înţeleg acum că tăcerea care mă întâmpina la trezire îmi amintea de o altă tăcere din copilăria mea, de pe vremea când ne vizitaserăm nişte rude în Africa: merseserăm cu maşina din Bulawayo până la Cascada Victoria. Natura era încremenită în arşiţa zilei. La un moment dat, pe când ne apropiam de pădurile luxuriante de pe malurile râului Zambesi, s-a lăsat dintr-odată o tăcere mai adâncă, care m-a făcut să realizez că cea de dinainte fusese o simplă iluzie.

Milly îşi cunoscuse soţul, pe John Sanders, în Cork, oraşul ei de baştină, la începutul secolului douăzeci; el era soldat, cantonat acolo cu garnizoana. Mama lui Milly, care rămăsese văduvă, avea o prăvălie, cu două măsuţe cu blat din marmură, la care se serveau sucuri şi limonadă. John Sanders, un tânăr sergent, venea adeseori să-şi cumpere ţigări şi să stea de vorbă. Într-o bună zi, a invitat-o pe Milly la o serată dansantă. Din spatele tejghelei, Milly s-a uitat la mama ei, care a dat din cap, ceea ce însemna că îi dădea voie să se ducă.

Milly era o povestitoare înnăscută. I-am şi spus-o odată. M-a fixat cu o privire atât de uluită, cu o asemenea neîncredere, de parcă s-ar fi întrebat dacă vorbeam serios sau sugeram cumva că povestirile ei n-ar fi fost adevărate, încât nu i-am mai complimentat niciodată talentul. O ascultam şi-atât, observând cum dădea viaţă vreunei scene printr-un detaliu strecurat ca din întâmplare la locul potrivit şi prin descrieri plastice, o artă în care irlandezii excelează. Dar nu avea acea tendinţă de a înflori specific

irlandeză, nu exagera niciodată. Aş fi stat ore în şir s-o ascult pe Milly.

Când am cunoscut-o, era o femeie frumuşică, de şaizeci de ani, cu un păr cărunt, bogat şi strălucitor, şi trăsături plăcute. Pe vremuri trebuie să fi fost o frumuseţe, dar până şi cel mai mic compliment la adresa înfăţişării ei o stânjenea.

Dormitorul ei nu era încălzit, aşa că îi plăcea să se dezbrace şi să se pregătească de culcare în faţa focului din salonaşul ei, un separeu al bucătăriei; dar, ca să se poată dezbrăca, stingea întotdeauna televizorul; în ruptul capului n-ar fi rămas goală în faţa unui actor dintr-o piesă, a unui prezentator sau a unuia dintre oamenii Bisericii, care rosteau câteva cuvinte liniştitoare la încheierea transmisiunilor.

Nici nu s-ar fi lăsat vreodată văzută pe stradă în compania unui bărbat. Se întâmpla, desigur, să se oprească în drum ca să schimbe câteva vorbe cu vreun vecin sau să conducă un bărbat din faţa uşii până la maşina lui, făcându-i cu mâna de la revedere. Dar n-ai fi văzut-o la plimbare cu el, nici cât să traverseze pe celălalt trotuar. Era văduvă de zece ani. Presupun că se ghida după normele de conduită din tinereţea ei.

Odată, în mijlocul unei conversaţii, mi-am dat seama că Milly, care avea trei copii, trăia cu impresia fermă că nu puteai rămâne însărcinată dacă nu aveai parte de orgasm – ea îl numise „senzaţia aceea”. Nu am căutat s-o contrazic. N-am tras nicio concluzie despre căsnicia ei şi nici n-am întrebat-o dacă ea considera că, viceversa, orice orgasm ducea la concepţie.

Compania la care lucram îşi avea sediul într-o clădire reamenajată, în stilul Queen Anne, care acum este dărâmată pentru a face loc unei proprietăţi imobiliare

pătrăţoase pe St James’s Street. Era vorba despre Editura Ullswater and York, cunoscută mai mult ca Editura Ullswater, una dintre firmele acelea modeste, care supravieţuiseră cu greu austerităţii din timpul războiului, precum raţionalizarea stocurilor de hârtie, numărul mic de tipografii englezeşti, lipsa mijloacelor de transport pentru aducerea cărţilor din tipografiile din străinătate; reuşise să se menţină pe linia de plutire doar pentru că oamenii erau însetaţi de lectură, îndeosebi de genul de cărţi serioase scoase de Editura Ullswater. Atunci, ca şi acum, toate slujbele din domeniul editorial erau la mare căutare şi, poate tocmai din această cauză, erau foarte prost plătite. La primul etaj se afla biroul principal şi de-aici pornea tot zgomotul din timpul zilei. Încăperea aceasta, care, îmi imaginez, găzduise pe vremuri două saloane care comunicau între ele, adăpostea de o parte redacţia, iar de cealaltă, o zonă comună de sortare, ambalare şi expediere. La mijloc se aflau trei mese de scris şi un rând de dulapuri la care se desfăşurau dactilografierea şi îndosarierea; celor două fete care se ocupau cu aceste activităţi li se alătura câteodată şi Cathy, asistenta de la contabilitate, care-şi aducea cu ea teancurile de facturi din biroul contabilului, de la etaj, când acesta dorea să fie lăsat singur sau primea un vizitator între patru ochi.

În lunile acelea, ultimele înainte de falimentul firmei Ullswater and York, contabilul dorea adesea să rămână singur. Când o trimitea pe Cathy jos, la noi, ne dădeam cu părerea cine ar putea fi vizitatorul. Cineva de rău augur. Cathy, care lucra la firmă de mai mult timp decât noi, nu voia să ne spună.

— A venit în sfârşit executorul, Cathy?

Niciun răspuns. Cathy avea undeva între cincizeci şi şaptezeci de ani, o faţă ridată, roşiatică şi chelea, probabil

din pricina vopsirilor repetate. Purta nişte ochelari cu cele mai groase lentile pe care le văzusem până atunci sau pe care aveam să le văd vreodată. Cathy îşi înclina capul, cu cele câteva şuviţe de păr roşiatic, cărunt la rădăcini şi negru la vârfuri, deasupra facturilor, bombănind în barbă, până când îi aduceam o ceaşcă de ceai cu un biscuit pe farfurioară, moment în care ridica privirea cu un zâmbet de recunoştinţă mult mai larg decât s-ar fi cuvenit. Când vorbea prin larma generală, vocea lui Cathy, cu engleza ei stâlcită, părea un cârâit. În anii ’30 fusese închisă într-un lagăr de concentrare german şi scăpase cu viaţă.

Numele firmei, Ullswater[1] şi York, nu avea nicio conotaţie geografică. Existaseră doi parteneri, domnul Ullswater şi domnul York, apoi firma se mai alesese cu doi directori şi acţionari. Acum, domnul Ullswater, de departe cel mai vârstnic dintre parteneri, aproape că se retrăsese din activitate. îşi petrecea zilele la ţară, făcându-şi apariţia la firmă o dată pe lună, la întâlnirea consiliului director. Purta melon şi costum din tweed, iar iarna, un palton gri. Venea cu taxiul; era înalt, cu părul alb, cu o faţă mare şi prietenoasă, şi urca tacticos scările. Dar pleca întotdeauna în grabă, mărşăluind cât putea de repede până după colţ, la club. Martin York era un bărbat în jur de patruzeci de ani, cam pătrăţos de felul lui, cu un chip rotund.

Nu mi-am primit niciodată plata pe ultima săptămână de muncă. Aveam de luat şapte lire, la valoarea din 1954. Zgomotul din redacţie se prea poate să fi fost urmarea dorinţei noastre inconştiente de a ţine diavolii la distanţă, după obiceiul triburilor primitive. Diavolii aveau să vină în cele din urmă, iar Martin York avea să ajungă la închisoare pentru multiple acuzaţii de fraudă, dar noi, angajaţii, cu

1 Cel de-al doilea lac ca mărime din Ţara Lacurilor, vestitul parc naţional situat în nord-vestul Angliei. (N. tr.)

toate că ştiam că firma nu mergea prea bine, încă nu bănuiam ce viitor sumbru ne aştepta. Ne gândeam pur şi simplu că în curând aveam să fim nevoiţi să ne găsim alte slujbe. Între timp, ne continuam munca pe care o aveam.

Pe dactilografă, o fată înaltă, proaspăt ieşită de pe treptele şcolii de birotică, o chema Ivy. Mary, funcţionara care se ocupa de îndosariere, era o fată de optsprezece ani, care se angajase la noi de cum terminase şcoala. De ambalare şi de sortare se ocupa Patrick, iar eu eram, ca de obicei, doamna Hawkins, omul bun la toate, corector, redactor şi, după ce secretarele domnilor Ullswater şi York au plecat să se mărite şi nu s-au mai întors, secretară.

2

Cipriotul şi nevasta lui englezoaică din casa lipită de cea a lui Milly se luaseră la ceartă. Era două dimineaţa. Începuseră tărăboiul în grădină şi îl continuaseră în casă.

Primul şir de trepte din casa lui Milly dădea într-un mic palier cu o fereastră, prin care zăreai, pe fereastra de vizavi, în casa vecină, la doar un metru distanţă; dacă stăteai pe următorul palier dintre etaje, zăreai la vecini copia identică a palierului din casa în care erai.

Mă băgasem în pat, dar groaza de larma care răzbătea până la noi mă făcuse să cobor la Milly, care se sculase deja şi-şi pusese capotul. Nevasta cipriotului de alături ţipa. Ar trebui să facem ceva? Să sunăm la poliţie? Am observat că toate luminile din jur erau stinse, în afară de cele de la camerele lor. Deocamdată nu reuşeam să vedem nimic, doar casa scării, care rămânea pustie. Restul casei noastre era tăcut, toată lumea dormea sau nimeni nu băga în seamă zgomotul.

În după-amiaza aceea, alături se dăduse o petrecere de botez. Scandalul izbucnise în legătură cu paternitatea băieţelului; unul dintre prietenii bărbatului abordase

subiectul de faţă cu el, aşa, mai pe şoptite, la petrecere. Nu cred să fi existat vreo urmă de îndoială în mintea soţului, cum că n-ar fi fost tatăl copilului, dar, cum le plăcea să se ia la harţă, începuseră un scandal cu care ieşiseră în grădină. Oaspeţii plecaseră cu toţii la casele lor.

Cum era de aşteptat, pe bebeluş nu l-a trezit tămbălăul, fiindcă tot ce auzeam erau strigătele şi ţipetele nevestei şi izbucnirile furioase ale bărbatului, un zgomot de fundal.

Dintr-odată, şi-au făcut apariţia pe trepte, la jumătatea scării lor, chiar în faţa ochilor noştri, de parcă ar fi fost pe-o scenă. Milly, cu simţul ei practic, a dat fuga până jos, în dormitor, şi s-a întors cu o cutie aproape plină cu bomboane de ciocolată.

Am stat una lângă alta, mâncând bomboane şi urmărind spectacolul. Până acum, nicio palmă, niciun pumn; doar o grămadă de ameninţări şi braţe agitate. Apoi, bărbatul şi-a apucat nevasta de păr şi a început s-o târască pe scări, timp în care ea îl tot lovea şi scâncea.

În cele din urmă, am sunat la poliţie, căci cearta luase o întorsătură urâtă. În cinci minute, un poliţist şi-a făcut apariţia la uşa noastră. Am avut impresia că scandalul de alături nu i se părea chiar atât de grav şi nu-l trăgea inima să intervină. S-a aşezat lângă noi, pe scară, de unde se mai vedeau acum doar picioarele celor doi, care se încăieraseră. Cum nu prea avea unde să se aşeze, poliţistul s-a înghesuit lângă noi. Şoldurile mele ocupau tot spaţiul liber. Dar, în cele din urmă, vecinii noştri au coborât scara, ca să-i vedem cu totul.

— Nu puteţi să-i opriţi? îl întrebă Milly, întinzându-i bomboanele.

Poliţistul s-a servit.

— Nu e bine să te bagi între soţ şi soţie, răspunse el.

Nu e recomandat. Nu primeşti nici mulţumiri, şi se întorc amândoi împotriva ta.

Ne dădeam seama că avea dreptate. Milly s-a oferit să ne facă ceai; săritoare, ca de obicei.

— Mă duc să stau de vorbă cu ei, spuse poliţistul în cele din urmă. La ora asta din noapte, să tulburi liniştea publică…

Am auzit soneria; a sunat îndelung şi, în acest răstimp, scena s-a destrămat sub ochii noştri. Bărbatul şi nevasta lui se despărţiră, ea începu să-şi lege părul, el să-şi îndese cămaşa în pantaloni. Dispărură din câmpul nostru vizual. Am auzit dinspre stradă cum li s-a deschis uşa de la intrare şi vocea uşor mustrătoare a poliţistului. Glasul nevestei, ce răzbătu ascuţit şi limpede în liniştea nopţii, era rugător, împăciuitor:

— Aveam şi noi o mică discuţie, domnule poliţist.

Vizavi, lumina de pe scări s-a stins. Sfârşitul spectacolului.

Eu şi Milly am băut câte o ceaşcă de ceai la bucătărie şi am vorbit despre altceva.

A doua zi de dimineaţă, când am plecat de-acasă spre birou, vecinul nostru cipriot, care meşterea ceva la una dintre roţile maşinii, a ridicat privirea spre mine şi mi-a zâmbit cu chipul lui tuciuriu.

— Bună dimineaţa, doamnă Hawkins.

De unde ştia cum mă cheamă? Eu nu-i cunoşteam numele. Pe vremea aceea, oamenii ştiau întotdeauna cine sunt înainte să fac cunoştinţă cu ei. Mai târziu, după ce am slăbit, lucrurile n-au mai stat aşa; toate astea nu aveau decât să-mi întărească convingerea că fetele cu forme generoase sunt fără îndoială cineva, oricât de mult ar avea de pierdut la capitolul întâlniri amoroase.

— Bună dimineaţa, i-am răspuns.

În general, ajungeam la birou între nouă jumătate şi zece fără un sfert dimineaţa. Ceasul din redacţie nu mergea bine şi, din pricina lipsei cronice de bani gheaţă, lucrurile n-aveau cum să se schimbe. Sunt de părere că dacă un ceas nu merge bine, atunci nu le poţi pretinde nici oamenilor care trăiesc după el să ajungă la timp. Pe măsură ce afacerea se prăbuşea, deveneam cu toţii destul de flexibili în privinţa programului. Patrick, care se ocupa de ambalare şi sortare, ajungea de multe ori primul la muncă şi răspundea la telefon. Nu ştiu dacă memoria îmi joacă feste, făcându-mă să exagerez, dar, când stau să mă gândesc, am impresia că aproape în fiecare dimineaţă îl găseam pe Patrick vorbind la telefon, ţipând pentru a-şi masca stânjeneala şi neputinţa de a rezolva problema interlocutorului. La ora aceea, interlocutorul era de cele mai multe ori un autor, iar problema erau banii. Mai târziu, chiar spre amiază, venea rândul tipografilor şi legătorilor; şi ei se confruntau cu aceeaşi problemă, facturile neplătite. Şi, firește, până nu se plăteau facturile, nu mai aveam cum să trimitem cărţi la tipografie.

Telefonul.

— Aţi putea să-ncercaţi mai târziu? Doamna Hawkins n-a ajuns încă.

Era Ivy, încerca să scape de cineva.

Şi iarăşi:

— Editura Ullswater, spunea Ivy.

Rar trecea o dimineaţă în care Mabel, soţia trăsnită a lui Patrick, să nu treacă pe la editură. Mă acuza de fiecare dată că încercam să-i seduc bărbatul.

— Mabel! Mabel! striga Patrick la ea.

Patrick era un tânăr înalt, cu ochelari şi părul lung şi bălai, a cărui solemnitate precoce îl făcea să semene cu un preot; era un pic mai tânăr decât mine. Spera să-şi

clădească o carieră în domeniul editorial; cărţile şi lectura erau pasiunea lui. Era adevărat că era ataşat de mine, pentru că simţea că mi se putea confesa. Adesea, dacă ploua sau era prea frig pentru o ieşire în parc, stăteam să-i ascult ofurile în timpul pauzei de prânz de o oră. Trimiteam pe cineva să cumpere sandvişuri şi le mâneam la birou şi beam din cafeaua pe care o făceam acolo. Cred că se însurase cu Mabel doar pentru că rămăsese însărcinată. Acum, Patrick câştiga foarte puţin, dar Mabel lucra şi ea, iar mama ei avea grijă de copilaşul lor în timpul zilei. Fie că Patrick era prea absorbit de cărţile lui ca să-i mai acorde vreo atenţie soţiei lui, fie că-i vorbise pe un ton prea afectuos despre mine, sau poate amândouă, cert este că lui Mabel îi intrase în cap că încercam să-l seduc pe Patrick. Ajunsese într-o asemenea stare de nervozitate încât, dacă nu i-am fi tolerat cu toţii ieşirile şi acuzele, când intra în redacţia noastră în drum spre slujba ei, cred că nu ar fi fost în stare să mai meargă la muncă, la o firmă de amenajări interioare din apropiere. Dar reuşeam întotdeauna să o calmăm şi pleca, uitându-se în urmă, cu faţa ei mică, ascuţită, aruncându-mi priviri de reproş.

— Doamnă Hawkins, nu vă daţi seama de răul pe care-l faceţi! Poate nu vă daţi seama! îmi zisese ea în mai multe rânduri.

— Mabel, Mabel! o dojenea Patrick.

Ivy, dactilografa, ţăcănea mai departe la maşina ei de scris cât durau scenele astea. Cathy, contabila, îşi bulbuca ochii în dosul lentilelor grose şi se ridica în picioare, gesticulând puternic.

— Doamna Hawkins este redactorul nostru şef şi nu e vinovată de nimic, croncănea ea.

Patrick avea întotdeauna o figură jalnică după ce pleca soţia lui.

— Sunteţi tare bună că faceţi faţă atât de frumos, doamnă Hawkins, spunea el câteodată, cu toate că nu făcusem decât să stau la locul meu, cu şuncile mele. Altă dată, nu zicea nimic, cercetând concentrat cărţile pe care le împacheta cu atâta migală, cu atâta îndemânare şi rapiditate.

Unul dintre creditorii noştri, o mică tipografie, se săturase până peste cap să audă de greutăţile cu care se confrunta Editura Ullswater. Ajunseseră chiar să angajeze un bărbat îmbrăcat în fulgarin, care să stea pe trotuarul din faţa sediului nostru în fiecare dimineaţă şi după-amiază, uitându-se în sus. Asta era tot ce făcea: se holba în sus, spre ferestrele noastre. Lucrul ăsta era menit să ne facă de ruşine. În pauza de cafea îi întorceam şi noi favoarea cât de cât, stând proţăpiţi câte trei, patru la fereastră, cu cănile în mână. Era ciudat să-l vezi acolo pe bărbatul acela cu pelerină de ploaie; părea să nu-şi aibă locul în zona aia elegantă şi scumpă a Londrei, dar tocmai asta era ideea, trebuia să pară cât mai zdrenţăros, ca să atragă atenţia. În South Kensington, de unde porneam spre muncă în fiecare dimineaţă, de luni până vineri, bărbatul ar fi fost, pur şi simplu, un om normal de pe stradă, cel la care fac referire întotdeauna politicienii, unul dintre cei mulţi. Dar aici, în West End, toată lumea se uita la el, după care la ferestrele noastre, şi apoi iarăşi la el.

Acasă la Milly, în South Kensington, toată lumea îşi plătea la timp chiria, în fiecare săptămână, oricât de mult ar fi trebuit să încropească şi să agonisească. îşi strângeau şilingii şi penny-i din economiile la sânge pe care le făceau la cumpărături şi la curent; la Milly, lumea aduna şi scădea, înmulţea şi împărţea sumele la nesfârşit; ca să nu mai vorbim de Kate, cu cutiuţele ei etichetate „bilete de autobuz”, „gaze”, „diverse”. Aici, în West End, aveai de-a

face, în mare, cu clasa de sus, dispreţuitoare la adresa creditorilor supărători, de parcă aceştia din urmă le-ar fi lezat cine ştie ce aspiraţii. Noi, cei din redacţie, nu ne băteam capul prea tare cu treaba asta: la urma urmei, nu era responsabilitatea noastră, ci a Editurii Ullswater, a domnului Ullswater, a domnului York şi a celorlalte nume din consiliul director; îndeosebi a lui Martin York, cel care conducea firma. El era cel care-mi aducea manuscrise luate de la tovarăşii lui, foşti ofiţeri combatanţi în război, sau de la colegii lui de şcoală.

— Iese un bestseller din ăsta? mă întreba adesea. Citeşte-l şi spune-mi dacă are stofă de bestseller. Avem nevoie de câteva bestselleruri.

Cât despre şpalturile cărţilor care urmau să fie publicate, ele se strângeau teancuri-teancuri pe biroul meu, aşteptând la nesfârşit să le vină rândul. Lucram cu migală la ele; cuvinte, fraze, paragrafe, semne de punctuaţie. Dar rămâneau pe biroul meu mult timp după ce erau gata să se întoarcă la tipografie. Credite noi de la tipografi şi legători erau tot mai greu de obţinut.

— Doamnă Hawkins, ţine-i departe de mine pe autorii ăia!

Autorii voiau să ştie de ce se tot amâna data publicării.

Telefonul suna întruna. Ivy, cu accentul ei preţios, peste măsură de afectat, răspundea tare, acoperind gălăgia din redacţie:

— Mă tem că doamna Hawkins este prinsă într-o şedinţă. Puteţi lăsa un mesaj? Nu, nu ştiu când se va întoarce. Nu, n-o pot deranja, este prinsă într-o şedinţă.

După ce m-am interesat pe la colegi, am aflat că formula „prinsă într-o şedinţă” era o veche tradiţie a firmei, iniţiată de Martin York. Presupun că „prinsă” suna

intimidant, nu lăsa loc de negocieri. Ivy căpătase talentul de a face ca „prinsă într-o şedinţă” să sune indignat de la bun început, de parcă numai ideea de a suna pentru a chema la telefon pe cineva ocupat ar fi fost de-a dreptul revoltătoare. Ivy înţelesese foarte bine cum funcţiona Editura Ullswater. Podeaua din jurul biroului ei era ticsită de hârtii, căci Mary, secretara, plecase, plângându-se de atmosfera creată de vizitele furtunoase ale lui Mabel. Nu venise nimeni în locul ei.

După pauza de ceai, mă căuta Martin York, de obicei prin interfon.

— Puteţi să veniţi un minut, doamnă Hawkins?

Un minut însemna o oră, uneori chiar mai mult. Simţea nevoia să vorbească, să mi se confeseze. Stătea la fereastra lui, uitându-se în curtea din spatele clădirii, şi vorbea. Sau lua loc şi-mi vorbea de pe fotoliul din piele din faţa mea.

— Te servesc cu un sherry, cu un whisky? mă întreba Martin York.

Acceptam un pahar de sherry doar dacă mă ţinea de vorbă după cinci jumătate, când venea vremea să plec. Eram obişnuită să stau până târziu la serviciu, mai ales în ultima vreme, când personalul se subţia pe zi ce trecea şi toată lumea trebuia să preia îndatoririle a două sau mai multe persoane. Când se întâmpla ca Martin York să mă ţină de vorbă, parcă aş fi fost în concediu de odihnă. Când vorbea despre trecut, subiectul era războiul. Când aducea vorba de viitor, subiectul era împrumutul considerabil pe care pretindea că îl obţinuse ca să pună firma pe picioare. Faptele lui de vitejie din timpul războiului erau adevărate. Cât despre împrumut, mai ţin minte şi acum o remarcă de-a lui:

— Dacă lumea crede că ai bani şi avere, este ca şi

cum le-ai avea. Convingerea în sine creează încredere. Iar încrederea, afaceri.

Faţa lui rotundă era plină de ciupituri ca de vărsat. îţi venea greu să nu-l placi; nu era doar impresia mea, ci a tuturor partenerilor de afaceri, angajaţilor şi prietenilor lui. De aceea, când aducea vorba despre suma impresionantă pe care o obţinuse, toată lumea voia să-l creadă, într-atât încât chiar ajungea să atragă noi fonduri din când în când şi să salveze temporar situaţia.

3

Când era supărat nevoie mare, Martin York mă chema în biroul lui ca să vorbim. Mă întristam când trebuia să părăsesc pe masa de scris şpaltul vreunui roman de Cocteau sau al unei ediţii noi din *Blândeţea nopţii* Multe dintre cărţile Editurii Ullswater erau atât de bune, nişte apariţii atât de rare! îmi plăcea să vânez greşelile de tipar; îmi plăcea să verific cu cea mai mare grijă variantele de traducere suspecte; nu conta că biroul era un balamuc, că eram asaltată de zgomote din toate părţile şi că eram constant întreruptă ca să răspund la telefon sau să rezolv vreo problemă, eram întotdeauna mulţumită când redactam.

— *Evening Dispatch*, *Evening News* \ se auzea de jos, de pe aleea îngustă, strigătul băiatului cu ziarele, iar telefonul mă chema în biroul domnului York. Când se întâmpla asta, lăsa vorbă să nu fie deranjat cu telefoane sau vizite.

Dacă era necăjit, bea whisky. Vorbeam cu el în timp ce stătea pe scaunul lui, cu ochii închişi. Nu vorbeam niciodată despre chestiuni legate de birou; îi povesteam despre viaţa mea de acasă, de la Church End nr. 14 din South Kensington. Domnul York mă asculta cu atenţie, după cum am descoperit mai târziu, căci îşi amintea

întotdeauna câte ceva din povestirile anterioare.

— Ce mai face Wanda, doamnă Hawkins?

Wanda, croitoreasa poloneză, avea destule probleme, cât să ne ajungă pentru restul după-amiezii. Domnul York şi-a umplut paharul, iar eu l-am pus la curent cu ce mai făcuse Wanda.

— Wanda, am început eu, suferă mult.

— N-am întâlnit vreun polonez care să nu sufere.

— Majoritatea suferinţelor ei sunt legate de necazurile pe care le-a avut în trecut. Dar acum şi-a găsit o nouă sursă de durere. Nu-i de glumit, domnule York. Wanda are o viaţă grea. A primit o scrisoare anonimă.

Wanda îmi făcea toate hainele. Singurul loc de unde îmi mai puteam cumpăra haine care să-mi vină, la un preţ rezonabil, era un magazin pentru măsuri mari, de pe Oxford Street: erau haine obişnuite, doar că mai mari. Wanda, pe de altă parte, avea flerul de a intui personalitatea clienţilor ei. Cum îmi cerea foarte puţin, ocazional trebuia să-mi încerc norocul pentru ajustări, când nu era ocupată cu clienţi mai rentabili. De obicei, se întâmpla să merg la ea sâmbăta după-amiaza, după ora cinci. Wanda mergea la liturghia în limba poloneză care se ţinea la ora unu la Brompton Oratory şi acolo, după slujbă, îşi întâlnea toţi prietenii şi rudele care locuiau la Londra. Dacă punem la socoteală bătrânii şi copiii, trebuie să fi fost cel puţin o sută de refugiaţi polonezi care o cunoşteau sau aveau o legătură de rudenie cu Wanda. Ştiam direct de la sursă lucrul ăsta, fiindcă o însoţisem de câteva ori la liturghia de la ora unu, o adevărată adunare naţională poloneză. Biserica gemea întotdeauna de lume. O mulţime de soţi şi de taţi stăteau adunaţi la intrare cât ţinea slujba, întorcându-se spre uşile bisericii doar pentru a-şi face semnul crucii în momentul în care clopotul anunţa

înălţarea potirului.

Wanda era o femeie scundă, durdulie, trecută bine de patruzeci de ani. În amintirile mele, Wanda îmi apare întotdeauna pe timp de iarnă, la întâlnirile ei din faţa bisericii Brompton, după slujbă. Parfumul greu de tămâie din acele zile zăbovea în apropierea uşilor bisericii pe măsură ce oamenii ieşeau de la liturghie. Wanda purta o haină de blană groasă, ţepoasă şi fără nicio formă, închisă la culoare, şi o căciulă de blană asortată. Părul blond-deschis îi ieşea din căciulă la spate, într-un coc mare, împletit. Avea un chip dulce, oval şi nişte ochi mici, albaştri. În timp ce vorbea cu grupul ei special de compatrioţi, îşi bomba ritmic întregul corp înainte, de parcă ar fi vrut să dea importanţă propriilor cuvinte, şi, de fiecare dată când îşi umfla pieptul, posteriorul îi sălta înapoi în acelaşi chip, parcă pentru a-i întări, la rândul lui, declaraţiile. Grupurile din faţa bisericii, care ajungeau să se întindă până pe Brompton Road, se împrăştiau încetul cu încetul, atât de alene, încât abia spre ora trei după-amiaza îi lăsa inima pe exilaţii volubili să-şi vadă de drum, unii spre vreun muzeu din apropiere, Victoria & Albert sau cel de Ştiinţele Naturii, alţii, majoritatea, intrând în ceainării, unde mâncau prăjituri şi produse de patiserie cu cremă şi beau ceai cu lămâie. îmbogăţeau nespus Londra cu modul lor de viaţă nou, înstrăinat.

După cum am aflat de la Wanda, în marea parte a discuţiilor din timpul după-amiezii, imigranţii îşi împărtăşeau păţaniile şi poveştile de supravieţuire şi schimbau informaţii cu privire la aspectele practice ale traiului din ţara în care veniseră să se stabilească. Ca multe alte grupuri de refugiaţi de război, îşi aduseseră curajul cu ei; era o afacere bună. La rândul lor, se chinuiau să descopere cum să-şi facă viaţa mai bună. Cărui minister

să se adreseze? Ce formulare să completeze? Ce şcoli, ce doctori? Sau, fiindcă era vorba despre polonezi, ce şcoli şi medici catolici? Ce organizaţii, ce comitete, burse, subvenţii, ce persoane, nume, adrese şi numere de telefon, şi ce slujbe la forţa de muncă? Cunoşteau bibliotecile de stat, bibliotecile private, specializate şi cele mai bune săli de lectură. Wanda şi prietenii ei ştiau, se pare, mai bine decât mine cum să profite de pe urma resurselor Angliei postbelice. Şi nu era exclusiv un demers materialistic. Unii dintre prietenii Wandei se dădeau în vânt după prelegeri. Veştile despre prelegerile care se ţineau seara în Londra circulau tot timpul. Se găsea întotdeauna cineva care ţinea o prelegere despre politică, astronomie, istorie, poezie cehă, literatură poloneză, obiceiurile polonezilor. Până să aflu de la Wanda, n-am avut nici cea mai mică idee că în Londra aveau loc atâtea prelegeri.

În acele vremuri de restrişte, Wanda reuşea să se descurce cu puţinul pe care-l avea; sumele pe care le cerea pentru retuşuri erau de cele mai multe ori exprimate în şilingi. Ajustările hainelor îi ocupau cea mai mare parte a orelor de muncă; doar ocazional îşi consacra zilele vreunui proiect important – croirea unei rochii de mireasă, a unei jachete pentru mama ginerelui sau a unei noi rochii de vară pentru una dintre doamnele ei.

Când nu avea în camera ei vreun client pe care să-l măsoare, să-l umple de bolduri sau căruia să-i facă retuşuri, Wanda continua să lucreze, fie de mână, fie la maşina de cusut, chiar şi atunci când prietenii şi duşmanii i se înghesuiau în casă. Una dintre femei îşi făcea de treabă cu ceaiul lângă aragaz, în vreme ce Wanda cosea şi stătea la palavre. Ea, una, era prea ocupată ca să meargă la prelegeri şi biblioteci.

Bărbaţii care se numărau printre prietenii ei polonezi

arătau cu toţii mult mai în vârstă decât femeile, nu atât de bătrâni încât să le fie taţi, dar cu siguranţă fraţi mai mari. Când am acceptat una dintre invitaţiile insistente ale Wandei şi am rămas la ea pentru o gustare, am avut parte de o conversaţie politicoasă, când în engleză, când în poloneză. Am ajuns să-i cunosc şi să-i revăd pe majoritatea prietenilor ei.

Într-o sâmbătă dimineaţă, mă dusesem până jos, să văd dacă primisem ceva de la poştă. Am trecut pe lângă Wanda pe scări. Zâmbea, cu corespondenţa ei în mână. Eu primisem o scrisoare de la un văr de-al meu. Am rămas să o deschid lângă cuier. Dintr-odată, din camera Wandei s-a auzit un ţipăt lung, puternic şi subţire, care s-a transformat într-o lamentaţie prelungă, îndepărtată şi totuşi pătrunzătoare.

Am fugit la etaj. Milly ieşise să vadă ce se petrece şi stătea pe primele trepte, uitându-se în sus. Când am început să ciocănesc la uşa Wandei, un al doilea vaiet a răsunat ascuţit dinăuntru; n-am mai stat să pierd timpul, am dat buzna înăuntru. Wanda, îmbrăcată cu puloverul şi fusta ei de lucru negre şi încălţată cu papucii ei albaştri, ţinea o scrisoare în mână, iar vaietul lung încă îi mai răsuna printre dinţi. Mi-a întins scrisoarea. Am îndemnat-o să stea jos înainte să o citesc, crezând că era vorba despre o moarte subită în familie, în cel mai rău caz. Scria aşa:

Doamnă Podolak.

Noi, Organisator îi suntem cu ochii pe dumneavoastră.

Ţineţi un atelier de croitorie, dar nu vă declaraţi veniturile Autorităţilor.

Aveţi grijă!

Un Organisator

Plicul era dintr-o hârtie ieftină, maro-deschis. Fusese

expediat din Westminster.

— Doamnă Hawkins, a spus Wanda, s-a zis cu mine! O să mă bage la închisoare! O să mă deporteze!

A ajuns şi Milly care a început să bată la uşă, curioasă să afle ce se întâmplase. I-am deschis uşa şi i-am zărit pe soţii Carlin şi pe Kate Parker, asistenta, stând în pragul uşii, alarmaţi.

— Nu-i nimic, am spus eu. Wanda a văzut un şoarece, atâta tot. Sau i s-a părut.

Nu ştiu dacă m-au crezut sau nu. Am tras-o pe Milly înăuntru şi am trântit uşa.

— Prostii! a spus Milly după ce a citit scrisoarea. Cine a scris-o?

Wanda a strigat că nu cunoştea niciun duşman care să fie atât de răuvoitor. I-am spus să se liniştească.

— Doar nu vrei să te-audă toată casa!

Nu mă gândeam că Wanda era în vreun pericol, ci, în realitate, mi se părea că sosirea unei scrisori anonime ar fi creat o atmosferă neplăcută în casă. Nu-mi plăcea deloc să fiu amestecată în blestemăţia asta; am simţit o dorinţă arzătoare de a mă spăla pe mâini de toată tărăşenia.

— Un pic de coniac, a spus Milly, care ştia întotdeauna ce e de făcut în cazuri de urgenţă.

S-a dus până jos, întorcându-se cu un coniac tare pentru Wanda, care începuse să tremure şi să murmure că avea să ajungă la închisoare sau să fie deportată.

— E o infracţiune să nu plăteşti impozit pe venit!

Din nou, Milly a trecut direct la subiect.

— Care venit? a întrebat ea, rotindu-şi privirea prin camera Wandei, întregul ei univers, uitându-se la patul făcut de mântuială, într-un colţ, la grămada de rufărie veche care aştepta să fie modificată. Într-o parte se zărea o pereche de pantaloni bărbăteşti care trebuiau strâmtaţi,

mai încolo, un guler de blană, bunul de preţ al cuiva, care trebuia mutat de la o haină la alta, o cutie de pantofi plină cu mosoare de aţă, nişte foarfece lucioase pe masa de cusut şi o cutie mică de tinichea care conţinuse pe vremuri glicerină Allenbury şi în care Wanda păstrase dropsuri cu aromă de coacăze, iar acum, ace. Mai erau un arzător şi o plită, scaunele şi bufetul suspendat pe care Milly le cumpărase la mâna a doua, ca să-şi mobileze cât de cât camera; pe poliţa căminului se găseau o fotografie cu ramă de lemn, cu mama şi tatăl Wandei – mama era în picioare, tatăl aşezat pe scaun, lângă o vază înaltă cu flori –, ambii morţi acum, şi alta cu un soldat polonez, care avea o mustaţă mare şi privea încrezător spre destinul său: fusese ucis. Am zărit şi o poză cu o madonă neagră, despre care am aflat mai târziu că era Madona Neagră din Częstochowa, o alta cu Wanda, împreună cu cele patru surori ale ei, dintre care una se măritase şi trăia în Scoţia, iar celelalte trei erau încă în Polonia, unde Wanda şi sora ei le trimiteau din când în când pachete cu mâncare la conservă, fulare călduroase şi şosete, continuând să spere că aveau să ajungă întregi la ele. Geamantanele pline de praf ale Wandei tronau unele peste altele pe şifonier. Maşina ei de cusut era cel mai scump lucru din cameră: Wanda abia terminase de achitat ratele la ea. Mirosul muncii şi al întregii harababuri de-aici, mirosul de aşternuturi, de haine uzate, izul de naftalină de la gulerul de blană care trebuia transferat la o altă haină, de săpun, de ceai şi biscuiţi – amestecul ăsta era mirosul specific al camerei Wandei, şi nu era câtuşi de puţin supărător; îl mai întâlnisem în vizitele mele la ea, când venisem să probez hainele şi la ceai, cu ocazia seratelor ei plăcute. Acum, i se adăuga aroma uşoară de coniac, căci Wanda, agitată cum era, îşi vărsase din băutură pe pulover.

Îmi amintesc cu claritate mai multe senzaţii din acele prime momente ale şocului suferit de Wanda. O parte din viitorul ei temerar era pierdută pentru totdeauna. îmi amintesc de chipul ei pe care se citea teama, de felul în care tremura. Nimic din ce i-am fi putut spune eu sau Milly n-ar fi putut să o convingă că nu avea de ce să se teamă. Am vrut să duc scrisoarea anonimă la poliţie: parcă şi-a ieşit din minţi.

— Ascultă, Wanda, aş putea să-ţi completez un formular de impozit pe venit, i-am spus. Ai cheltuieli de muncă, ai rude care depind de tine în Polonia. Dacă mă laşi să completez totul clar, n-o să fii nevoită să plăteşti un sfanţ. Vin cu tine la fisc!

— La fisc? a întrebat ea, răsuflând din greu. Să merg la fisc? O să mă trimită la închisoare; mă-ntorc în Polonia.

Milly îi dădea înainte cu aceeaşi placă, spunând că, pentru a plăti impozit pe venit, trebuie mai întâi să ai un venit. Dar raţionamentul ăsta nu făcea decât să o înfricoşeze şi mai tare pe Wanda. Era convinsă că avea să fie arestată pentru că se ducea să declare aşa de târziu, după atâţia ani.

— Nu m-am gândit niciodată la impozit! Cum să mă gândesc? N-o să mă creadă în veci!

Judecătorii aveau să o condamne, spunea ea. Nu ştiu ce-şi imagina, la câţi judecători sau mari jurii se aştepta sau dacă auzea deja cum se închidea uşa celulei în urma ei, cert este că nu se lăsa cu niciun chip consolată. Era limpede că venise dintr-o lume cu o tiranie birocratică mult mai îngrozitoare decât a noastră. Într-un fel, mi se părea că accepta cu braţele deschise această suferinţă; era obişnuită cu ea.

Ce voiam eu să ştiu era cine îi trimisese scrisoarea. Asta era întrebarea care m-a măcinat şi nu mi-a dat pace

tot timpul în care am încercat să o convingem pe Wanda că nu avea de ce să se teamă. Mi se părea mult mai important să dăm de urma expeditorului anonim, decât să ne mai batem capul cu impozitul Wandei. Cine era acest „Organisator”? Şi Milly se gândea la acelaşi lucru.

— Nu, nu, a spus Wanda, niciunul dintre prietenii mei, nici cel mai mare duşman, nimeni din Polonia n-ar fi în stare de aşa ceva. Cum ar putea să facă una ca asta?

— Trebuie să fie cineva care te cunoaşte, care ştie câte ceva despre tine, Wanda!

— Cineva din casa asta! a exclamat Wanda.

— Nu se poate! a sărit Milly. Trebuie să fie unul dintre clienţii tăi, unul dintre prietenii sau verii ăia.

— De ce ar face aşa ceva? a întrebat Wanda jelindu-se, cu mâinile la ochi.

Eram sigură că, odată ce avea să se calmeze, Wanda avea să se gândească la cine ar fi putut să-i trimită scrisoarea.

Acum, Milly era îngrijorată. Mi-am petrecut după-amiaza de duminică discutând cu ea. Wanda luase un somnifer şi se băgase în pat, iar noi îi promiseserăm să-i ţinem toţi vizitatorii la distanţă, cu scuza că fusese nevoită să meargă la periferie, pentru a-i lua măsurile unei cliente noi, foarte importante. Wanda mă lăsase să iau scrisoarea cu mine. Voiam să mă uit mai bine peste ea.

— Porcul! a izbucnit Milly, care era convinsă că autorul era un bărbat. Nu se poate să fi fost o femeie, a continuat ea când am sugerat posibilitatea asta.

Tindeam să-i dau dreptate, deşi nu-mi venea în minte niciun motiv pentru a elimina o femeie ca suspect.

Deşi nu era încă dispusă să accepte de faţă cu Wanda posibilitatea ca autorul scrisorii să fi fost cineva din casă, sau cineva care avea legătură cu casă, Milly era gata să

discute asta cu mine, fie şi numai ca să scape de îndoieli. Cine erau „organisatorii” şi „organisatorul” care scriseseră anonima?

Hârtia era albastră, marca Basildon Bond, iar scrisul mărunt era asemănător cu ceea ce era cunoscut drept *script*, o adaptare a scrisului de tipar la scrisul cursiv. Părea să fie scrisul normal al autorului, dar, ici şi colo, evident mascate, unele litere „d” depăşeau proporţiile celorlalte; cuvântul „atelier” era înclinat spre dreapta, în italice; şi unele dintre litere erau înclinate, deşi, în mare parte, scrisul era drept. Am privit scrisoarea cu ochii mijiţi, încercând să-mi dau seama ce ascundea. Pentru o secundă, am avut senzaţia că îi dau de capăt, dar nu ştiam de unde să o iau. Când am deschis ochii ca să o studiez mai îndeaproape, senzaţia a dispărut. În orice caz, n-am reuşit să găsesc vreo legătură între scrisul acela, Wanda, casa noastră sau cunoştinţele Wandei. Presupun că mai zărisem scrisori adresate ei pe masa din hol sau pe preşul din casă, din faţa uşii de la camera ei, dar nu se întâmplase niciodată să-mi atragă atenţia scrisul de pe ele. Cât despre ceilalţi locatari ai casei, nu le văzusem niciodată scrisul, afară de cel al lui Milly, care părea mai degrabă o mâzgăleală. Dar ceea ce m-a frapat la scrisoare a fost diferenţa dintre exprimarea mai mult decât simplistă şi caligrafie, care părea să aparţină unei persoane cât de cât educate; părea o reprezentaţie literară voită şi de proastă calitate, o tentativă de parodie lamentabilă, ca să nu spunem mai mult. Cineva îi inventase pe „Organisatori” ca s-o sperie pe Wanda. Dacă ea ar fi făcut parte din lumea mea, din lumea cărţilor şi a editurilor, poate c-aş fi ştiut de unde să-mi încep căutarea aiuritoare a posibililor vinovaţi; spun „aiuritoare” întrucât, chiar şi dintre oamenii pe care îi cunoşteam şi pe care îi întâlneam în munca mea, unii

dintre ei cele mai de joasă speţă şi mai răuvoitoare specimene din domeniul literaturii de doi bani, tot mi-ar fi fost greu să aleg pe cineva. În aceste condiţii, găsirea unui indiciu cât de mic în universul Wandei ar fi însemnat să caut acul în carul cu fân.

Pe Milly a supărat-o atât de tare sugestia că ar fi fost cineva din casă, că a părut de-a dreptul şocată de idee. În plus, se temea că scrisoarea n-avea să fie ultima.

— Treburile astea se-ntâmplă câte trei, a spus ea, în stilul ei specific, presărat cu vorbe de duh din popor; amesteca ceaiul din ceainicul încălzit. Întotdeauna amesteca ceaiul cu maximele.

Ne-am hotărât să-i luăm la rând pe locatarii casei.

Primii au fost Basil şi Eva Carlin, cu micuţa lor bucătărie şi încăperea spaţioasă, pe jumătate dormitor, pe jumătate cameră de zi, de la primul etaj.

— Nu-i văd făcând aşa ceva, am spus eu.

— Nici eu, căzu de acord Milly. Sunt aşa de liniştiţi. O şoaptă nu se-aude de la ei, şi-şi plătesc chiria la timp.

— Adesea, tocmai oamenii liniştiţi ca ei fac asemenea lucruri, am spus eu.

— Asta aşa e. Ai dreptate.

— Cu ce ziceai că se ocupă el?

— Păi, tot ce ştiu eu e că lucrează în Clapham, la o firmă de inginerie. E contabil.

Una dintre rarele ocazii în care am schimbat câteva cuvinte cu Basil Carlin a fost atunci când ne-am pomenit amândoi la etajul aceluiaşi autobuz, iar singurul loc liber era cel de lângă mine. Atunci mi-a spus că muncea ca „inginer-contabil”. Un om retras, într-adevăr, dar nu genul care să-ţi dea fiori. Nu-mi plăcea deloc să mă gândesc la vecinii mei, oameni obişnuiţi, ca la nişte suspecţi. Mi-am amintit de Eva, cum se strecura ea respectuoasă după-

amiaza prin bucătăria lui Milly, ca să atârne cămăşile soţului ei în grădina din spate, la uscat. Era o femeie subţirică, plăpândă, care avea obiceiul să meargă cu coatele ieşite în afară. Basil era de înălţime medie, bine făcut, cu părul rar, bălai şi ochelari. Nu era nimic în neregulă cu ei, absolut nimic.

— E îngrozitor, a spus Milly, să trebuiască să-i luăm aşa, la rând!

— Şi eu mă gândeam la acelaşi lucru. Mă simt ca o trădătoare.

Era adevărat că, într-un fel, căutarea autorului scrisorii ne făcea să coborâm la acelaşi nivel cu acesta. Dar eram hotărâtă să elimin orice posibilitate, să fiu cât mai obiectivă cu putinţă. Aş fi preferat să merg cu scrisoarea la poliţie.

— Ce-ar avea de împărţit soţii Carlin cu Wanda? a întrebat Milly. Nu s-au certat niciodată cu nimeni din casă. Wanda chiar i-a dat drumul la un tiv, zilele trecute.

— I-a dat drumul la tiv, serios?

Deci aşa, i-a aranjat un tiv Evei Carlin.

— Le cunoşti cumva scrisul? am întrebat.

— N-am avut ocazia. Plătesc cu banii jos.

Cu toţii plăteam aşa. Cu cât lăsai în urma ta mai puţine hârtii, cu atât mai bine, asta era deviza lui Milly.

Wanda dăduse drumul la un tiv pentru Eva Carlin. Asta era tot ce ştiam. Mi-am îndreptat atenţia spre Kate Parker, cu dinţii ei albi şi strălucitori şi mania ei *cockney* de a-şi curăţa lună camera, chiar şi acum, la etaj, sâmbătă după-amiaza. Auzeam cum ţâra mobilierul pe hol, în toiul războiului ei împotriva germenilor. M-am gândit la cutiile ei etichetate „electricitate”, „gaze”, „bilete de autobuz”, „diverse”. Totul organizat.

— Kate nu! spuse Milly. Asta chiar că nu pot să cred!

Nici eu nu puteam. În ciuda faptului că nu privea cu ochi buni camera plină până la refuz a Wandei şi stilul ei ciudat de viaţă, suprapopulat, nu o credeam pe Kate în stare de aşa ceva.

Dar Kate era o adevărată organizatoare, de la natură. Mă întrebam cum scria cuvântul „organizator”, care în anonimă era scris cu „s”.

Pe la ora cinci, i-am dus Wandei o ceaşcă de ceai. Era trează, plângea. Se băgase direct în pat şi-şi desfăcuse părul. Era prima oară când o vedeam cu acea bogăţie de păr natural, de culoarea porumbului, care-i cădea până pe umeri. Era o privelişte impresionantă. Mi-a trecut prin minte că se putea foarte bine să fi avut un iubit, sau cel puţin un admirator, cineva care o curta fără speranţă, vreun bărbat respins şi răzbunător, sau o femeie geloasă, al cărei bărbat să fi fost atras de Wanda. Poate că nu suntem atenţi unii la alţii pe cât de mult ar trebui, m-am gândit eu. Văzând-o pe Wanda în această lumină nouă, nu doar ca pe o doamnă poloneză respectabilă, demnă de toată lauda, ci şi ca pe o potenţială parteneră sexuală, mi-am dat seama că sfera suspecţilor creştea semnificativ. Dar nu voiam s-o întreb, aşa, pe nepusă masă: „Wanda, ştii vreun bărbat care să fie interesat sentimental de tine, sau o femeie pornită împotriva ta?” Nu am spus-o pentru că în momentul ăla ar fi explodat, mai mult ca sigur, de indignare. Imaginea pe care o afişa în lume era cea de croitoreasă bisericoasă şi văduvă devotată. Şi, ca să fiu sinceră, nu ştiu unde ar fi găsit timpul necesar şi pentru un simplu flirt, darămite pentru o aventură amoroasă.

În tot cazul, plângea şi se jelea atât de tare, încât orice întrebare raţională s-ar fi dovedit inutilă. Of, Doamne! Era posibil să se agaţe de întâmplarea asta toată viaţa.

— Wanda, trebuie să treci peste asta! Dacă mai primeşti vreo scrisoare, mergem cu ele la poliţie.

— Să mai primesc? Să mai primesc… La poliţie?

Milly a deschis uşa şi a intrat. Mi-am dat seama, după cum o privea pe Wanda, care stătea în pat, cu părul despletit pe umeri şi ochii ei albaştri, că pe Milly o izbise acelaşi gând care îmi trecuse şi mie prin minte: Wanda era o femeie atractivă, Wanda era sexy. Era ceva la care, în mod prosteşte, nu ne gândiserăm până atunci.

— Am duşmani, se văi la ea.

— Lasă-i în plata Domnului! i-a spus Milly.

Am lăsat-o pe Wanda să-şi bea ceaiul.

— Dar vorbea tot timpul despre prietenii şi duşmanii ei, a început Milly. Acum pare surprinsă că are duşmani. Spunea mereu „prietenii şi duşmanii mei”, de parcă ar fi fost cel mai normal lucru din lume. Străinii aşa vorbesc, ascultă la mine. Şi dacă stai să te gândeşti la câţi oameni îi calcă Wandei pragul…

— Arată bine cu părul desfăcut, am spus eu.

— Nu-i aşa?

În seara aceea, după cină, am dezbătut mai departe posibilitatea ca vinovatul să fi fost unul dintre ceilalţi locatari ai casei.

Mai întâi, am vorbit despre vecina mea de deasupra, tânăra Isobel, care avea o mulţime de prieteni şi care-şi suna tăticul în fiecare seară. Şi de data asta, eu şi Milly am făcut schimb de priviri. Tocmai Isobel să scrie o scrisoare anonimă răuvoitoare…

— L-am cunoscut pe tatăl ei, mi-a mărturisit Milly, de parcă asta ar fi tranşat problema.

Eu, una, nu-l cunoscusem, dar era adevărat că prezenţa vocii paterne în viaţa ei de zi cu zi părea să-i confere o oarecare stabilitate; dar, mai mult decât

telefoanele pe care i le dădea tatălui ei, veselia ei şi anturajul ei de tineri zăpăciţi o scoteau de pe lista suspecţilor. Să fi fost posibil ca cineva atât de fluşturatic şi de lipsit de griji ca Isobel, care ieşea în fugă din casă spre taxi sau spre maşina iubitului, să fi scris o scrisoare atât de maliţioasă? Noi căutam pe cineva întunecat, cineva cu o răutate adânc înrădăcinată.

Milly se simţea la fel de vinovată ca mine în timp ce-i luam la bani mărunţi pe oamenii cu care împărţeam aceeaşi casă. Am observat că, deşi ajungeam amândouă la aceleaşi concluzii, motivele lui Milly difereau de ale mele: tindea să-i disculpe pe toţi chiriaşii ei tocmai pentru că erau chiriaşii ei, în vreme ce eu mă străduiam să-i privesc mai obiectiv. Aveam senzaţia că era totuna, căci Milly îi pusese deja sub lupă când îi primise sub acoperişul ei. Şi totuşi, se putea să ne înşelăm. Şi ne simţeam foarte vinovate. Scrisoarea, care se afla pe masa lui Milly, atrăgea după ea vina, se năştea din vină şi o provoca.

Mai rămânea William Todd, studentul în ultimul an la medicină. Spun că mai rămânea, deşi, în realitate, dacă era să judecăm imparţial, lista suspecţilor din casă ar fi trebuit să ne includă şi pe noi două.

— Ce motiv am avea noi să facem aşa ceva? a întrebat Milly, când i-am atras atenţia.

M-am gândit atunci că întrebarea era valabilă pentru noi toţi. Ce motiv ar fi avut vreunul dintre noi să o necăjească pe Wanda? De ce? Pentru ce? Radioul lui William Todd se auzea de sus, răzbătând până la noi în timp ce vorbeam. În general, ieşea sâmbătă seara, dar în seara asta studia. De obicei, cobora scările, tropăind cu picioarele lui robuste, şi ieşea să se întâlnească cu prietenii la cafeneaua din apropierea staţiei South Kensington. Îl văzusem acolo de mai multe ori, când se

întâmplase să mă întorc acasă târziu. Stătea la masă cu un grup de tineri şi tinere care păreau să fie studenţi, colegi de-ai lui. De ce Dumnezeu i-ar trece lui William prin cap să-i trimită Wandei o scrisoare anonimă, de ameninţare? Probabil că nici nu se gândea vreodată la ea, în afară de momentele în care se întâmpla să treacă pe lângă ea pe scări.

— Deci nu e niciunul dintre noi, spuse Milly. Trebuie să fie una dintre cunoştinţele Wandei, din exterior. Şi am de gând să i-o spun, mâine dimineaţă.

Pe măsură ce se lăsa noaptea, Wanda aproape că devenea ea însăşi vinovată în ochii noştri: era vinovată de a fi fost victima misivei vinovate, anonime, care zăcea pe masa lui Milly, răspândind răutate în întreaga bucătărie.

4

— Wanda face ce face şi se uită pe fereastră, i-am spus lui Martin York. Vede spioni care pândesc la colţ de stradă. Vede spioni prin magazine, urmărind-o. Detectivi particulari şi spioni guvernamentali.

Necazurile Wandei erau cunoscute de toată lumea de la Church End Villas, nr. 14, South Kensington. Era incapabilă să păstreze un secret, dar în acelaşi timp se plângea că toată lumea vorbea despre ea. Până să se încheie săptămâna, chiar şi cei de la nr. 16, cipriotul şi nevasta lui englezoaică, cunoşteau toată povestea în cel mai mic detaliu. Ba mai mult, sunaseră pentru a-şi exprima solidaritatea, bărbatul oferindu-se cât se poate de serios să-i rupă gâtul criminalului, în cazul în care am fi ajuns vreodată să-i aflăm identitatea.

— Îşi spun „Organisatorii”, le-am explicat, în speranţa că numele avea să le spună ceva.

— Organizatorii, a murmurat soţia. O să-i organizez eu de-o să le meargă fulgii, stai numai să pun mâna pe ei!

Domnul Twinny, bărbatul cu slujbă ciudată, care locuia la nr. 30, era la fel de indignat.

— Niciun gentleman nu i-ar face una ca asta unei doamne, mi-a spus el în şoaptă, pe un ton de complicitate. Darămite unei văduve…

De la o vreme, Wanda începuse să aibă probleme şi cu munca. Clienţii ei erau nedumeriţi de teama şi de rezerva de care dădea dovadă; veneau la probe şi, când dădeau să plece, o întrebau pe Milly dacă o jigniseră cu ceva pe Wanda.

— Wanda nu e-n apele ei zilele astea, spunea Milly.

— Ce s-a-ntâmplat? E vreo problemă?

— O să-i treacă, staţi liniştiţi, spunea Milly de fiecare dată.

Dar prietenii ei polonezi nu s-au dat bătuţi cu una, cu două. În decurs de două săptămâni ajunseseră să afle cu toţii de scrisoarea ei anonimă; după alte două săptămâni, au venit s-o roage pe Wanda să-şi bage minţile-n cap şi să treacă peste asta.

— La urma urmei, ce-or să-ţi facă? Doar nu s-a făcut nicio ameninţare sau şantaj… O fi vreun nebun care trimite aceeaşi scrisoare cu sutele, cu miile.

Când i-am descris scrisoarea lui Martin York, am rămas impresionată de promptitudinea şi generozitatea cu care a oferit serviciile avocatului său, pe propria-i cheltuială, ca s-o ajute pe Wanda. Era sincer revoltat de toată povestea. La vremea aceea, Martin York avea, la rândul lui, necazuri mult mai mari decât mi-aş fi imaginat vreodată. Câteva luni mai târziu, când judecătorul de la procesul lui a spus că „economia nu poate funcţiona dacă oamenii nu sunt cinstiţi” şi l-a condamnat la şapte ani de închisoare, mi-am adus aminte de gestul lui simplu la adresa Wandei, o croitoreasă imigrantă din South

Kensington, de care auzise doar prin intermediul meu.

În acelaşi timp, Martin York era plin de sfaturi neconvenţionale, care aminteau de înţelepciunea întâlnită la popota ofiţerilor.

— Soluţia ca să scapi de impozit, doamnă Hawkins, e să le trimiţi aşa, din senin, un cec pentru, să zicem, opt lire, şaptesprezece şilingi şi trei penny. Ceva de felul ăsta. Nu reuşesc niciodată să coreleze o asemenea sumă cu datele lor; dosarul tău trece din mână-n mână luni şi ani la rândul şi, în cele din urmă, se pierde.

— Nu mi-ar plăcea să-ncerc aşa ceva, am spus. Ce s-ar pierde, de fapt, ar fi banii cuiva.

— Aşa s-ar zice, doamnă Hawkins.

La vremea aia, luam lucrurile mai mult sau mai puţin literal; poate că ăsta era motivul pentru care simţea că se putea baza pe mine.

În orice caz, Wanda nu a consultat avocatul în privinţa scrisorii; era mult prea speriată. Dar, în cele din urmă, l-a lăsat pe contabilul Editurii Ullswater să se ocupe de impozitul ei pe venit. Datora puţin peste douăsprezece lire, din care, câteva luni mai târziu, i s-au restituit patru. Deocamdată, nu mai primise nicio scrisoare anonimă şi, în general, primul val de şoc, uimire şi suspiciune se mai domolise. Se mai domolise, dar nu dispăruse cu desăvârşire. Mă pomeneam uitându-mă ciudat la vreunul dintre chiriaşii din casă sau la vreunul dintre vizitatorii Wandei, întrebându-mă dacă avea vreo legătură cu scrisoarea. La fel ca mine, presupun că şi ceilalţi chiriaşi făceau, în mare, acelaşi lucru. Nu se poate să nu se fi gândit, să nu fi speculat. Ştiu că Milly îi urmărea cu vigilenţă pe toţi cei care îi călcau pragul Wandei.

— O doamnă pentru retuşuri, raporta ea, preotul bătrân, vărul ei tânăr care o să fie hirotonisit, băiatul ăla

de la poştă, cu un costum de modificat, familia aia poloneză care-i aduce prăjituri, surorile poloneze care predau muzică…

Dar eu eram mult mai activă în investigaţiile mele. E uimitor cât de multe poţi afla despre oameni când vrei să risipeşti nişte îndoieli. Metoda mea a fost să devin, pur şi simplu, mai prietenoasă cu fiecare dintre ei.

Pe atunci, Wanda părea să fi ajuns pe culmile suferinţei. îşi pierduse vigoarea; părea să îmbătrânească şi să se treacă. Timpul s-ar fi ocupat oricum şi singur de toate astea, aşa cum avea să o facă în cazul nostru, al tuturor. Dar, la ea, transformarea fusese opera autorului scrisorii anonime, infamul „Organisator”. Wanda lăsase scrisoarea pe mâna mea, de vreme ce îi promisesem că-mi voi continua cercetările, să aflu cine era duşmanul ei. Mi-am propus să obţin, cât mai discret cu putinţă, mostre de scris. Am cumpărat o carte de grafologie şi mi-aduc aminte cum parcurgeam scrisoarea de una singură, în camera mea, noapte de noapte, examinând sub lupă formarea cuvintelor. De felul meu, sunt foarte meticuloasă când iau notiţe: am cumpărat un carneţel şi am început să fac însemnări despre particularităţile grafologice ale scrisorii – „l”-uri cu bucle mari şi „h”-uri fără, „o”-uri închise şi „a”-uri şi „f-uri deschise, exagerate, căutând parcă să sugereze un fals. Căci scrisoarea oferea toate indiciile unui stil de scris deghizat, mai exact mici discrepanţe, ca declaraţiile contradictorii ale unei persoane interogate. Mai presus de toate, căutam organizatorul scris cu „s”. Am încercat să strâng cât mai multe exemple de scrisuri de mână care să conţină cuvinte terminate în „iza”. Dar, în cele mai multe cazuri – de pildă „realiza” şi „favoriza”, la care variantele cu „s” erau destul de întâlnite în popor –, nu se putea trage nicio concluzie.

Cheia, eram convinsă, avea legătură cu ceva din viaţa Wandei; probabil vreun detaliu la care nici măcar ea nu s-ar fi gândit, sau vreo persoană de care uitase cu desăvârşire.

Între timp, se jelea, nu atât de frică că va ajunge pe mâna fiscului, ci mai degrabă la gândul că o cunoştinţă îi dorea răul, fără vreun motiv anume.

— Bună dimineaţa, doamnă Hawkins!

Era cipriotul de alături, care-şi curăţa bicicleta pe când plecam spre birou.

— Bună dimineaţa, Marky!

Aşa ne ceruse să-i spunem; era limpede că se simţea stânjenit când vreunul dintre noi i se adresa prin domnul cutare. Avea să treacă o vreme până să ajung, la rândul meu, să fiu strigată pe numele mic. Această schimbare a coincis cu vremea în care m-am hotărât să dau jos mare parte din kilogramele mele. Atunci, îi îndemnam pe oameni să-mi spună Nancy, în loc de doamna Hawkins, aşa cum eram cunoscută de toată lumea în vara aceea din 1954, când mergeam la birou dimineaţa cu autobuzul, ca mai apoi să traversez pe jos Green Park, fie ploaie, fie vânt.

Suicidul este ceva despre care ştim mult prea puţin, din simplul motiv că martorul principal a murit, de cele mai multe ori luând cu el şi secretul din spatele deciziei sale, pe care niciun bilet de adio nu-l poate lumina îndeajuns. La Editura Ullswater avea loc ceea ce am putea numi o misiune sinucigaşă: o cale de a te îndreaptă vertiginos spre dezastru, care nu duce neapărat la moartea vitezomanului. În primăvara aceea, când am auzit la radio – era 6 mai – că alergătorul Roger Bannister bătuse recordul mondial, o milă străbătută în mai puţin de patru minute, am avut motiv să reflectez asupra goanei nesăbuite a lui Martin York spre sentinţa lui aspră. Viteza

lui Martin York, m-am gândit eu, era mult mai mare, ajungea la aproape o milă pe minut, chiar şi atunci când stătea încolţit în biroul lui, cu paharul de whisky în mână. Într-o zi, m-a chemat la el. Semna nişte acte.

— Sunteţi bună să vă puneţi şi dumneavoastră semnătura, doamnă Hawkins?

Am luat stiloul şi am tras spre mine hârtiile pe care le semnase deja, în timp ce el se ocupa de restul. Dar nu m-am semnat: am văzut că erau scrisori către bănci şi că semnăturile, deşi erau cu scrisul normal al lui Martin York, nu îi aparţineau. Am observat că una dintre ele era „Arthur Cary”. La vremea aceea, sir Arthur Cary era cel mai cunoscut bancher şi apărea întotdeauna prin ziare, împreună cu soţia lui zburdalnică. N-am avut timp să mai văd şi altceva. Ghicind probabil că aveam să obiectez, Martin York mi-a înşfăcat documentele.

— Doar nu falsificaţi semnături, nu-i aşa, domnule York? am întrebat eu pe un ton glumeţ, cât mai lejer cu putinţă.

— Să falsific? Sigur că nu. Să falsifici înseamnă să copiezi semnătura altcuiva. Arthur mi-a spus că pot să-i scriu numele, e-n regulă. Dar văd că nu e nevoie de semnătura vreunui martor.

Apoi a băgat actele într-un sertar.

Multe luni mai târziu, mi-am dat seama că ceea ce văzusem făcea parte dintr-o acţiune frauduloasă atât de naivă, încât nu se putea să nu fie descoperită. La vremea aceea, hotărâsem în sinea mea că nu putea fi vorba despre o fraudă, tocmai pentru că totul părea atât de naiv. M-am gândit atunci că era doar una dintre glumiţele lui autoironice la adresa carierei lui suicidare, care se îndrepta spre ruină. Căci era clar că ruina îl aştepta. Angajase anul acela câţiva „consultanţi literari”, în cea mai

mare parte tineri fără pic de experienţă, care proveneau din familii bune şi ai căror taţi interveniseră pentru ei. Erau trecuţi pe statul de plată. Ni se părea amuzant când veneau la birou, de obicei vinerea, în ziua de salariu. Rezistau în jur de trei, patru săptămâni şi se succedau rapid. Motivul pentru care rămâneau în post atât de puţin timp era că domnul Ullswater se apuca să-l mustre pe domnul York: „Cine e tânărul acela pe care l-am văzut jos?” sau „Cine e puştiul acela nesuferit care face ceai în redacţie?” Martin York îi explica atunci că tânărul învăţa meserie. Dar se întâmpla atât de des să nu găsească nicio leafă aşteptându-i, încât nu mai rămâneau prea mult prin firmă, spre marele regret al lui Ivy, dactilografa.

Dar problema şi mai serioasă pentru firma în prag de faliment erau paraziţii care începuseră să se gudure pe lângă Martin York, încercând să-l convingă să le publice cărţile de două parale.

Câteodată, am impresia că disponibilitatea lui de a accepta cărţile astea se datora nu atât grijii de a nu discrimina pe nimeni, cât convingerilor greşite, potrivit cărora dacă cineva este cumsecade şi peste măsură de volubil, nu se poate să nu fie şi un scriitor bun. Iar asta nici că se putea să fie mai departe de adevăr! Dar Martin York îşi făcea şi alte iluzii: trăia cu impresia că bărbaţii şi femeile din clasa de sus, cu educaţie aleasă, erau înzestraţi automat şi cu talent, spre deosebire de scriitorii de origine modestă. În 1954, destui editori inteligenţi trăiau cu această impresie.

Editorii, din motive lesne de înţeles, încearcă să dezvolte relaţii de prietenie cu autorii lor; Martin York, în schimb, încerca să facă din prietenii lui autori. Le promitea contracte celor mai volubili, bârfitori şi simpatici cunoscuţi din aceeaşi clasă socială, foştilor săi colegi de şcoală,

soţiilor acestora, foştilor săi tovarăşi de arme şi soţiilor lor.

Aici interveneam eu. Adesea îmi revenea sarcina să refuz câte o carte pe care Martin York, în timpul unei partide de băut, acceptase să o publice, fără să se uite măcar peste ea. Prietenii lui ştiau unde-şi petrecea el timpul după serviciu, între ceasurile şase şi nouă. îl pândeau fără pic de ruşine şi-i ascultau promisiunile. Deşi în lumea editorială şi literară se ştia că Editura Ullswater se duce de râpă, stolurile de vulturi planau asupra lui Martin, încercând să ciugulească ultimele rămăşiţe. Trebuia să le gonesc a doua zi.

În această parte a povestirii intră în scenă bărbatul pe care am ajuns să-l numesc *pisseur de copie*. Am uitat care scriitor simbolist francez din secolul nouăsprezece, folosindu-se de formula *pisseur de copie*, l-a acuzat pe un autor de duzină că ar fi urinat ciorne jurnalistice, dar descrierea mi-a rămas în minte şi mi s-a părut potrivită pentru mulţi dintre scriitorii care îi dădeau târcoale lui Martin York sau căutau să-l cunoască; şi, în cele din urmă, i-am atribuit-o pentru totdeauna unui singur bărbat, Hector Bartlett.

La vremea aceea, termenul „clasă de sus” avea o încărcătură mult mai bogată decât acum. Hector Bartlett susţinea cu orice prilej, fie în mod direct, fie prin aluzii, că era de familie bună. O făcea cu atâta tărie, încât ajunsesem chiar să bănuiesc că lucrurile stăteau exact pe dos; de altfel, aveam dreptate, şi nu eram singura persoană care credea asta. Dar foarte mulţi oameni se lăsau vrăjiţi de pretenţiile lui Hector, un număr surprinzător, mai ales acele suflete simple care îşi înăbuşeau îndoielile pentru că le venea greu să recunoască că aveau de-a face cu un individ găunos, un impostor; efortul ar fi fost prea mare pentru ei, ar fi putut atrage

după sine confruntări fățişe, poate şi alte neplăceri.

Obişnuia să stea la pândă în Green Park, aşteptând să trec pe-acolo în drum spre serviciu sau spre casă. Uneori, treaba asta mă amuza, fiindcă îmi dădea ocazia să-l împung să se dea mare cu statutul lui social superior şi, la fel de important, cu o presupusă erudiţie. Căci cunoştea titlurile tuturor cărţilor importante şi numele autorilor, dar toate astea nu făceau nici cât o ceapă degerată; citise foarte puţin.

De la mine voia să-i fac cunoştinţă cu Martin York, ca mai apoi, prin intermediul lui, să ajungă la unchiul acestuia, care era producător de film.

Pisseur de copie! După mine, Hector Bartlett voma materie literară, o urina şi o transpira, o excreta.

— Doamnă Hawkins, depun eforturi de nedescris pentru proza mea.

De asta eram convinsă. Strădaniile erau vizibile. Articolele lui se crispau şi se convulsionau sub imperiul multitudinii de meandre şi tergiversări, cuvinte deplasate, repetiţii supărătoare, poliloghii şi termeni lungi, de origine latină.

Mi-am dat seama într-o dimineaţă că întâlnirile noastre din Green Park, în drumul meu spre birou, nu erau o coincidenţă. Prea se întâmplau des. Era o zi frumoasă de iunie şi ştiu sigur că era într-o luni, pentru că eram tare fericită, aşa cum nu mai fusesem de ani de zile, cu gândul la tăticul tinerei Isobel, căruia îi telefona din casă, din camera ei, în fiecare seară, şi pe care îl cunoscusem cu o zi înainte, la biserică. Era o biserică anglo-catolică de pe Queen’s Gate. În timp ce stăteam şi ascultam *Kyrie Eleison*, am observat-o pe Isobel, care era aşezată, împreună cu un domn mai în vârstă, cu două rânduri mai în faţă. Am presupus că era tatăl ei şi, când am ieşit din

biserică şi mi l-a prezentat, s-a dovedit că avusesem dreptate. Hugh Lederer. Când îl văzusem cu Isobel, pe muzica dulce din *Kyrie Eleison*, mi-am zis, pentru prima oară după ani buni de văduvie: ăsta da bărbat bine! Iar acum, în timp ce traversam Green Park în dimineaţa frumoasă de iunie, îmi răsuna în minte *Kyrie Eleison* şi retrăiam întâlnirea de la biserică şi prânzul neaşteptat care a urmat şi restul acelei dulci după-amiezi de duminică. Nu mi-a făcut nicio plăcere să-l văd pe Hector Bartlett ţinându-mi drumul, nu aveam dispoziţia necesară să-i cânt în strună în dimineaţa aia. Mă zărise apropiindu-mă înainte să dau cu ochii de el, iar acum stătea lângă o bancă, prefăcându-se nehotărât dacă să se aşeze sau nu. La nouă şi un sfert dimineaţa, era ultima persoană care aş fi dorit să-mi tulbure fericirea, şi totuşi părea hotărât s-o facă. Păr roşcat, tuns periuţă, pantaloni maro din velur, sacou de tweed cu întăriturі la coate, o cravată galbenă şi o cămaşă verde, cu carouri: cam ţipător pentru vremurile acelea, dar Hector Bartlett era întotdeauna îmbrăcat în culori ţipătoare. Era înalt şi umbla cu umerii lăsaţi, ceea ce-l făcea să pară mai bătrân decât era în realitate – pe atunci, aş zice că trecuse bine de treizeci de ani. Avea o faţă rotundă şi bărbie dublă. Gura lui mică, dar plină, ca de bebeluş, arăta de parcă ar fi căutat tot timpul să sugă la un sân fictiv.

În faţa mea pe alee mergeau doi tineri, ţinându-se drăgăstos de după mijloc. L-au scos pe Hector, *pisseur*-ul *de copie*, din raza mea vizuală. Păreau să se îndrepte spre muncă, probabil în aceeaşi firmă, căci era ora la care mergeau funcţionarii la birou. Când au trecut de banca lângă care zăbovise Hector Bartlett, am văzut că se aşezase; mă aştepta, iar acum se ridicase să-mi iasă în întâmpinare.

— Bună dimineaţa, doamnă Howkins, ce surpriză plăcută! Ce pierdere de vreme! a spus el, arătând spre cei doi iubiţi, care tocmai trecuseră.

— Pisseur de copie!

Nu ştiu ce mi-a venit, căci n-am spus-o încet, ca pentru mine, ci tare.

— Ce-a fost asta, doamnă Hawkins?

A părut cuprins de panică, apoi neîncrezător şi, în cele din urmă, a ales să nu-şi creadă urechilor. N-a aşteptat să-i răspund sau să-i ofer o explicaţie, doar a râs uşor forţat.

— Frumoasă dimineaţă, a spus el.

— Nu munceşti azi?

Am uitat ce mi-a răspuns. Din câte ştiam eu, nu avea nicio slujbă stabilă. Din când în când, făcea recenzii literare pentru câteva ziare din provincie şi trăia în cea mai mare parte de pe urma simţului său practic şi a unei romanciere pe nume Emma Loy. Dar nu-i purtam pică din cauza asta. Cunoşteam o mulţime de scriitori obscuri, adevărat, mult mai tineri decât Hector Bartlett, care munceau din greu ca să-şi ducă traiul şi-şi împărţeau câştigurile cotidiene cu un partener, sau trăiau pe spinarea altor scriitori mai norocoşi decât ei. Cât despre Hector Bartlett, cu câţiva ani în urmă îi făcusem rost de o slujbă care i s-ar fi potrivit de minune: vânzător de enciclopedii din uşă în uşă, în suburbii. Ar fi fost numai bun să pălăvrăgească entuziasmat despre tomurile grele şi să le impresioneze pe gospodine. Dar a refuzat slujba; era dreptul lui. Ceea ce mi se părea atât de respingător la el era că încerca întotdeauna să se folosească de mine pentru intrigile lui, profitând de presupusa mea influenţă asupra lui Martin York.

În dimineaţa aceea, a ajuns să mă însoţească până la

uşa biroului, pisându-mă cu o idee de-a lui, de-a face un scenariu de film după un roman. Unchiul lui Martin York, producător de film, era un bărbat foarte bogat, a cărui avuţie n-avea să-l salveze totuşi pe Martin York de la închisoare. Dar, pe atunci, scenariul acesta nu se întrevedea încă la orizont, iar Hector Bartlett îmi strica frumuseţe de dimineaţă de iunie cu compania lui nedorită. Şi, ca să înrăutăţească şi mai mult lucrurile, s-a apucat să-mi descrie romanul pe care spera să-l adapteze.

— Cunosc cartea, i-am spus.

Era una dintre prozele Emmei Loy. Pe atunci, ea trecuse deja de patruzeci de ani şi era o scriitoare cunoscută. Hector Bartlett devenise de curând unul dintre acoliţii ei. În zilele alea, oriunde mergea ea, trebuia să meargă şi el. Era un fenomen pe care nimeni nu reuşea să şi-l explice. Emma Loy era o scriitoare admirabilă şi nu se putea să nu-şi fi dat seama că el nu era. Cu toate astea, încerca să-l ajute să-şi publice lucrările la toate revistele şi editurile interesate de munca ei. îl prezenta tuturor cunoscuţilor ei mai influenţi, iar ei, uimiţi, nu mişcau un deget pentru el.

Emma Loy era o femeie răpitoare, cu trăsături pronunţate şi un păr castaniu-deschis, pe care şi-l pieptăna pe spate. Purta întotdeauna haine gri, şi i se potriveau. O ştiam de ceva vreme. Nu-mi imaginez ce fusese în mintea ei când îl luase pe Hector Bartlett sub aripa ei. Probabil că o flata că un bărbat cu aproape zece ani mai tânăr îi acorda întreaga lui atenţie. Nu cred că era îndrăgostită de el. Cum ar fi putut să fie? Era o femeie inteligentă, imaginativă, spirituală şi, câteodată, fascinantă. Mai târziu, când a devenit prea complicat pentru ea să jongleze cu reputaţia ei de talie internaţională, cu un iubit nou şi interesant şi, pe deasupra, şi cu *pisseur*-ul, a reuşit să se

descotorosească de el. Dar a trebuit să plătească pentru asta.

Dar încă nu venise vremea, aşa că iată-l pe Hector Bartlett, înarmat cu permisiunea ei de a realiza un scenariu de film după romanul ei.

— Am toate drepturile de autor de la Emma, a spus el. Asta e vital pentru S.T. York.

— Atunci scrie-i lui S.T. York.

— Ar fi preferabil să obţin o întrevedere cu Martin York. Ar fi, aş zice eu, o onoare demnă de toată lauda pentru Martin. Chiar dumneavoastră ar trebui să-i vorbiţi despre posibilitatea de a transforma această minunată operă de ficţiune într-o saga pentru marele ecran. Nepotismul mai e încă, am impresia, la ordinea zilei.

Cum putea Emma Loy să-l suporte? Am ajuns până la uşa biroului. Se apropia de nouă jumătate. Voia să vină cu mine sus, ca să continuăm „discuţia despre scenariul de film”.

— Mă tem că nu se poate. La revedere, domnule Bartlett!

— Nu vreţi să-mi spuneţi Hector?

— Nu, o să-ţi spun *pisseur de copie*! am replicat eu spre marea mea surprindere.

Zarva din birou devenea tot mai apăsătoare. Mi-o amintesc şi acum, în orele dulci de insomnie pe care le mai preţuiesc şi în ziua de azi, aici, departe de scena vieţii mele din acele vremuri, atât de îndepărtată în timp.

Dimineaţa a continuat să fie din ce în ce mai zgomotoasă, cu păcănelile maşinii de scris a lui Ivy, croncănelile lui Cathy, contabila, sunetul pantofilor noştri ţăcănind pe podeaua goală a biroului şi zăngănitul ceştilor când unul dintre noi făcea ceai. La toate astea s-a mai adăugat şi vizita obişnuită a nevestei lui Patrick, Mabel,

care, în dimineaţa aia, găsise altă victimă pe care să-şi verse nervii; reproşurile şi încercările celeilalte persoane de-a o calma se auzeau în surdină. Telefonul ţârâia, iar interfonul bâzâia întruna. Ivy răspundea pe un ton superior:

— Domnul York este într-o şedinţă. Puteţi lăsa un mesaj? Domnul Ullswater este plecat din Londra pentru câteva zile. Cine îl caută? Puteţi să repetaţi numele, vă rog? Doamna Hawkins este prinsă într-o şedinţă. Vai, nu ştiu când termină, doriţi să reveniţi cu un telefon? Mă tem că doamna Hawkins…

În zarva generală, auzeam că sunt căutată la telefon destul de des.

— Cine mă caută atâta la telefon, Ivy? am întrebat.

— E o doamnă. Doamna Emma Loy. O să revină, a zis că e urgent.

Toată lumea care suna la redacţie avea ceva urgent de discutat, dar Emma Loy era o persoană importantă, chiar dacă nu-şi publica romanele la o editură ca a noastră.

— Data viitoare când sună, să-mi faci legătura, i-am spus lui Ivy.

A sunat la doisprezece fix. Mi-aduc aminte de lucrul ăsta pentru că la doisprezece obişnuiam să recit în şoaptă *Angelus*[2] şi, chiar dacă eram întreruptă în timp ce rosteam rugăciunea, propoziţiile continuau să-mi curgă în minte.

Îngerul Domnului a vestit Mariei…

— Vă caută doamna Loy, doamnă Hawkins, a strigat Ivy.

Şi ea a zămislit de la Duhul Sfânt…

— Bună ziua, doamnă Loy. Ce mai faceţi?

— Sunt foarte îngrijorată în privinţa lui Hector. Ce

2 Rugăciune a Bisericii Catolice, care comemorează Buna-Vestire. (N. tr.)

anume i-aţi făcut în dimineaţa asta?

— Eu? Nimic! Vrea să facă un film după unul dintre romanele dumneavoastră.

Bucură-te Marie, roaba lui Dumnezeu…

— A zis că l-aţi făcut într-un fel, că aţi folosit un epitet foarte, foarte ciudat.

…Sfântă Născătoare de Dumnezeu…

— Tot ce-am spus a fost *pisseur de copie*. E adevărul-adevărat, nu-i aşa?

Trebuie să fi ştiut ce însemna.

— Doamnă Hawkins! a strigat ea şi a trântit receptorul.

Şi cuvântul s-a făcut trup…

În ziua aia mi-am pierdut slujba de la Editura Ullswater. Când mi-a spus că trebuie să mă concedieze, Martin York avea lacrimi în ochi. Emma Loy avea prieteni influenţi în lumea editorială şi, chiar mai rău, în industria de whisky, din care Martin York se străduia disperat să-şi recupereze averea.

— De ce aţi spus una ca asta? Ce v-a venit? E periculos să-i spui aşa ceva oricui, doamnă Hawkins, darămite unui prieten drag, ba pe deasupra şi prieten foarte apropiat al Emmei Loy.

Soarele după-amiezii târzii mângâia delicat acoperişurile, amintindu-mi de vremurile trecute şi de cele ce aveau să vină şi ajutându-mă astfel să trec mai uşor peste acest moment. Chiar voisem să plec de acolo. Serios, chiar avusesem de gând.

— Vă voi trimite leafa, a spus Martin York cu voce sfârşită.

Şi nu m-a surprins câtuşi de puţin că nu am primit-o.

A fost judecat în octombrie, sub opt capete de acuzare de fals în acte şi tentativă de delapidare. Toate

ziarele vuiau. Martin York a pledat vinovat şi a fost condamnat la şapte ani de închisoare, o sentinţă aspră chiar şi pentru acele vremuri.

— Economia, a spus judecătorul, nu poate funcţiona dacă oamenii nu sunt cinstiţi.

Era aproape cuvânt cu cuvânt ceea ce-i spusesem şi eu la un moment dat. Doar că eu nu l-aş fi condamnat la şapte ani pentru asta.

După sentinţă, Hector Bartlett a scris numeroase articole maliţioase despre Martin York, piperate cu anecdote usturătoare, răzbunătoare şi scornite, care sugerau că ar fi fost cunoştinţe apropiate. Au apărut în unele dintre cele mai populare ziare şi s-au pierdut în timp, împreună cu restul articolelor de scandal. Abia câţiva ani mai târziu, *pisseur*-ul însuşi le-a dezgropat din nou, le-a completat şi le-a înflorit în memoriile sale ridicole, scrise la bătrâneţe şi publicate pe cheltuiala proprie, cu subtitlul *Rămas-bun, Leicester Square*. Le-am citit abia acum câţiva ani, când am zărit cartea la un chioşc de ziare.

5

Aveam ceva economii şi o pensie mică, aşa că nu eram nevoită să-mi găsesc imediat o nouă slujbă. În lunile care s-au scurs între plecarea mea bruscă de la Editura Ullswater şi arestarea lui Martin York, mi-am pierdut timpul cu un acut sentiment de vinovăţie. Sunt o fire puritană şi moralistă; îmi stă în fire să cântăresc bine lucrurile înainte de a lua o decizie, ca să văd ce e bine şi ce e rău. În acelaşi timp, nu-mi stă în fire să caut răzbunare sau să mă impun în faţa celor din jur, făcând dreptate. îmi ajunge să judec lucrurile în sinea mea şi să las restul în plata Domnului.

„Economia nu poate funcţiona dacă oamenii nu sunt cinstiţi”. Dar niciun fel de activitate nu poate funcţiona

satisfăcător dacă oamenii nu sunt cinstiţi. Pe vremea când Editura Ullswater a dat faliment, mi-aduc aminte că am citit o carte despre unul dintre preoţii din epoca elizabetană, care fuseseră martirizaţi pentru refuzul de a participa la slujbele Bisericii Angliei. „A fost acuzat de minciună, furt şi chiar de fapte imorale”, scria autorul. Formularea bizară mi-a atras atenţia, pentru că, deşi prin fapte imorale se înţelegea, cum înţelege multă lume, de altfel, relaţii extraconjugale, eu considerasem dintotdeauna că minciuna şi furtul sunt la fel de condamnabile.

În lunile care s-au scurs până la arestarea sa, Martin York mi-a tot telefonat, la început frecvent. Avea nevoie de cineva căruia să-i spună: „Trebuie să-i fac pe oameni să-şi recapete încrederea în afacere. Credibilitate, doamnă Hawkins! Trebuie să găsesc alte mijloace. Dacă pot să spun aşa, fără falsă modestie, am o minte strălucită, unii ar spune chiar genială”.

Ca să vorbeşti la telefon acasă la Milly, trebuia să stai în picioare pe hol. Nu exista nici măcar un scaun. Nu era un loc tocmai potrivit pentru discuţii lungi, mai ales dacă stai să te gândeşti ce greutate suportau picioarele mele. Oricum, conversaţiile cu el mi se păreau neplăcute din toate punctele de vedere. Nu-i abandonăm pe cei din jur când se află la ananghie pentru că am fi trădători, nu, nici vorbă, ci pentru că ne simţim stânjeniţi.

— Da’ el cu ce te-a ajutat pe tine? m-a întrebat Milly. După ce că ţi-a făcut vânt, aşa, tam-nisam, după toată munca ta şi orele petrecute peste program, ţi-a mai rămas şi dator cu salariul!

După o vreme, n-a mai sunat, conştient poate de stânjeneala mea. Dar în primele săptămâni de stat acasă, restul colegilor mei de birou îmi telefonau în permanenţă,

panicaţi în legătură cu cărţile aflate în lucru, care zăceau unde le lăsasem la plecare, conştienţi că nu avea să mă înlocuiască nimeni. Cathy, asistenta-contabil, mă suna des.

— Trebuie să-nţelegi, îi spuneam, că firma e în pragul falimentului. E doar o chestiune de timp. De ce nu-ţi cauţi altă slujbă?

— N-o să găsesc niciodată, spunea Cathy. Cine o să mă angajeze pe mine? Tot ce cunosc eu e Editura Ullswater. Dacă rămân fără slujba asta, n-am decât să-mi bag capu-n cuptor.

Ştiam că n-ar fi făcut niciodată una ca asta. Este adevărat că se cunosc cazuri de supravieţuitori ai lagărelor de concentrare care, mai târziu în viaţă, au ales de bunăvoie moartea de care reuşiseră să scape, dar erau puţine la număr. Experienţa prin care trecuse o călise pe Cathy, făcând din ea o supravieţuitoare imbatabilă. În plus, m-am gândit eu, nimeni nu vorbeşte serios despre suicid, decât dacă îl ia în considerare; în ceea ce o privea pe Cathy, ştiam că nu avea cuptor cu gaz. Locuia într-una dintre cele zece camere ale unei case reamenajate din Golders Green. Încăperea dispunea de un reşou electric, o plită electrică şi un contor. Proprietarul nu stătea acolo, aşa că trebuia să-şi plătească chiria la o agenţie. Luasem cina la ea. Folosea vase de gătit etajate, metoda *bain-marie*\ cel de jos era umplut cu apă şi le încălzea treptat şi pe celelalte. Cu ajutorul acestei născociri reuşise să pregătească un ospăţ pe cinste. Dar nu avea cuptor cu gaz, nu aveau deloc gaze în casă, iar Cathy se plângea adesea de treaba asta. I-am promis c-o s-o anunţ dacă o s-aud de vreo slujbă potrivită pentru ea. Erau slabe speranţe s-o mai angajeze cineva pe Cathy.

— O slujbă la vreo editură, a subliniat Cathy cu hotărâre.

— De ce? am întrebat.

— Nu vreau s-o iau în jos în viaţă, mi-a spus femeia asta curajoasă.

Aşa stăteau lucrurile şi cu restul personalului Editurii Ullswater.

— În fiecare zi mă uit în ziar, la rubrica de oferte pentru secretare, doamnă Hawkins, dar nu găsesc nimic în edituri, mi-a spus Ivy, a cărei experienţă de muncă la birou nu depăşea optsprezece luni.

Mi-a telefonat şi Mabel, soţia emotivă a lui Patrick.

— Doamnă Hawkins, e adevărat că editura se duce de râpă?

— Aşa cred, Mabel, i-am răspuns eu pe un ton sever, căci nu voiam să-i dau impresia că am uitat de scenele de gelozie pe care le făcuse la redacţie.

— Şi pot să-ntreb, mă rog frumos, ce-o să se facă Patrick?

— Poţi să-ntrebi, am spus. Dar întreabă-l pe Patrick, nu pe mine.

— Dar trebuie să lucreze cu cărţi! Doar scrie o carte, doamnă Hawkins!

— Atunci, spune-i să-ncerce la un depozit de carte sau la o librărie. Mă tem că trebuie să-nchid, am ceva pe foc.

Într-o seară, când am fost chemată la telefon, am descoperit cu uşurare că nu era vorba despre aparatul de pe hol, ci despre linia personală a tinerei Isobel. Mi-a bătut la uşă.

— E tati la telefon, doamnă Hawkins. A întrebat dacă poate vorbi cu dumneavoastră.

Dorea să mă invite la cină la Savoy, sâmbăta următoare, şi am acceptat cu plăcere şi bucurie.

— Abia aştept să ne-ntâlnim, doamnă Hawkins! Vă

iau la şapte şi jumătate, e bine aşa?

— Şapte şi jumătate, domnule Lederer.

Şi eu aşteptam întâlnirea cu mare nerăbdare. Am stat un pic la palavre cu Isobel, în cămăruţa ei ordonată, şi aş mai fi rămas, dacă telefonul ei n-ar fi început din nou să ţârâie; vreun iubit de-al ei.

Isobel avea părul bălai. Tatăl ei era cărunt, dar nu părea deloc bătrân. Mi-ar fi plăcut să aflu mai multe despre el, dar am lăsat-o pe Isobel cu telefoanele ei. Duminica trecută, după slujbă, când luaserăm masa de prânz împreună, nu abordaserăm subiecte atât de personale precum soţia lui, dacă era acasă, dacă murise sau nu. Era ceva ce ar fi trebuit să ştiu înainte să accept să iau cina cu el, cel puţin în teorie. Dar numai în teorie. Nimeni, în afară de nebuna de Mabel, nu m-ar fi băgat în categoria amantelor, doar eram doamna Hawkins! M-am gândit cu ce să mă îmbrac. Pentru ocazii speciale, aveam rochia mea neagră din dantelă şi capa de blană. Mi-am făcut de lucru scuturând blana şi călcând rochia. O aveam de cinci ani, dar nu voiam să fiu nesăbuită şi să intru în economiile mele pentru o rochie de seară nouă, cu toate problemele pe care le-ar fi creat greutatea mea, sub presiunea unei cine la Savoy.

— Trebuie să fie un bărbat cu stare, a spus Milly. Doar vezi cum are grijă de Isobel, cu telefonul şi toate convorbirile ei din fiecare zi, şi vezi doar ce haine are! Ia taxiul când pofteşte.

— Şi nevasta unde e?

— Aflu eu de la Isobel, a spus Milly.

Am implorat-o să nu-i pună întrebări lui Isobel chiar atunci. Sigur şi-ar fi dat seama din ce motiv era trasă de limbă.

— Când l-am cunoscut, m-am gândit că e un domn

fermecător. V-aţi potrivi de minune, doamnă Hawkins!

— Nu pot să uit trecutul, i-am spus, fiindcă mi-am iubit nespus răposatul soţ. Ce-am trăit cu el, n-aş mai putea trăi cu nimeni!

Dar, în asemenea cazuri, nici n-am vrea să trăim aceeaşi experienţă.

Săptămâna aceea, am fost chemată la telefonul din hol; era Emma Loy.

— Alo, doamna Loy?

— Ah, doamnă Hawkins, voiam doar să mă asigur nu există ranchiună între noi. Înţeleg că aţi părăsit Editura Ullswater, aşa este?

— Da, mi-am pierdut slujba.

— Voiam să ştiţi că mie, uneia, nici nu mi-ar trece prin gând să i-l prezint pe Hector unchiului lui Martin York. În Hector nu te poţi încrede. Cât despre ecranizarea vreunuia dintre romanele mele, n-am câtuşi de puţin nevoie de recomandări. Nici măcar nu sunt sigură că Hector este persoana potrivită pentru adaptarea lor. Doar că mi s-a părut ciudat ca obiecţia să vină din partea dumneavoastră, şi Hector s-a simţit jignit. A trebuit să spun ceva.

— E un *pisseur de copie*, am zis.

— Slujbele în domeniul editorial, doamnă Hawkins, sunt foarte greu de găsit. Ar fi bine să ţineţi cont de lucrul ăsta. Aş putea să pun o vorbă bună pentru dumneavoastră în multe locuri. Trebuie doar să… doar să… retractaţi.

— Am ceva pe foc, doamnă Loy.

Sâmbătă seara, iată că cinam la Savoy, la lumina lumânărilor, savurând specialitatea casei, spuma de somon, şi bând vin alb, faţă în faţă cu Hugh Lederer. Mă simţeam la fel de aranjată ca toată lumea din sală.

Nu-mi mai amintesc ce am comandat după aceea,

ceva exotic, în orice caz. Asta se întâmpla în ultimele câteva săptămâni ale raţionalizărilor de alimente şi, în anticipaţie, Hotelul Savoy hotărâse să facă furori. Cu toate astea, am mâncat foarte puţin din felul de mâncare exotic pentru că, în momentul acela, Hugh Lederer s-a aplecat spre mine şi şi-a pus mâna pe mâna mea.

— Doamnă Hawkins… a spus, cu o voce uşor schimbată.

Avea un glas frumos, cu inflexiuni joase. Ca înfăţişare – şi încerc să-l văd aşa cum îl văzusem până atunci era foarte bine făcut, nu gras, ci masiv şi puţin mai înalt ca mine. Avea un chip bronzat şi ridat, pe care-l asociasem întotdeauna cu funcţionarii din Colonii şi cu membrii cluburilor de golf.

— Doamnă Hawkins, a continuat, îmi dau seama că sunteţi o persoană foarte înţelegătoare.

Asta nu prea mi-a plăcut; mi s-a părut că gestul venise prea devreme, iar cuvintele mă făceau să par un soi de persoană de consolare, dacă nu chiar o matroană în toată regula. N-am spus absolut nimic şi şi-a retras mâna. Atunci mi-a părut destul de rău pentru el şi am presupus că se simţea stânjenit. Cât mâncasem spuma, îmi explicase că se ocupa de afaceri cu porţelan şi că plănuia să deschidă o filială în Cehoslovacia şi una în Bavaria. Eu îi spusesem că îmi plăcea porţelanul de calitate şi că admiram mult sticla veche din Cehoslovacia.

Nu avusesem timp să-i zic că-mi pierdusem slujba. Chiar duminica trecută, când luasem prânzul cu el şi cu Isobel după slujbă, îi povestisem cât de interesant era să lucrezi în domeniul editorial.

— Mă întreb dacă fata mea, Isobel, s-ar descurca în branşa asta. A avut parte de o educaţie foarte bună, mi-a spus acum.

— E greu să ajungi să lucrezi într-o editură. Acum ce face?

— E secretară la biroul unui expert contabil, Gray's Inn. Dar mi-ar plăcea să lucreze într-o editură. Ar întâlni oameni mai cultivaţi, lume mai bună.

— Oamenii cultivaţi nu sunt neapărat şi mai buni. Adesea, chiar dimpotrivă.

— Oh, dar cu siguranţă că într-un asemenea domeniu ajungi să cunoşti autori, artişti, oameni de felul acesta, nu-i aşa? Oameni interesanţi, adică.

— Da, asta aşa e. Dar mai cu seamă ai de-a face cu cărţi, nu cu oameni.

— Aş vrea ca Isobel să cunoască lume mai bună. Ca dumneavoastră, doamnă Hawkins. Ţin foarte mult la prietenia dumneavoastră cu Isobel.

Cum Isobel era pentru mine o simplă vecină, mi-am dat seama că, cel puţin în parte, cina la Savoy era menită să mă îndemne să-i fac rost lui Isobel de o slujbă în domeniul editorial.

— Mi-am pierdut slujba de la editură, am spus. Aşa că nu vă pot ajuta.

— Vai, nu mai lucraţi la firma la care lucraţi săptămâna trecută?

— Nu. Oricum, n-aş recomanda domeniul acesta pentru fiica dumneavoastră. Secretarele sunt prost plătite; toată lumea este.

— Da, dar e o muncă privilegiată, nu-i aşa?

Oricare ar fi fost felul de mâncare de pe masă, cert este că nu-mi plăcea. Lumina lumânărilor, vinul şi rochia mea neagră din dantelă, manşetele albe cu butoni de aur ale domnului Lederer şi chipul lui bronzat, ridat, totul părea să-mi strige că mă aflam acolo în urma unei imposturi. Am început să-mi reamintesc în sinea mea că

eram doamna Hawkins şi că nu aveam nevoie de o cină la Savoy, în vreme ce domnul Lederer îşi continua peroraţia, susţinând că în cazul slujbelor privilegiate, ca cele din edituri, nu plata era importantă.

— Pentru Isobel, salariul este un considerent de ordin secundar, a spus. Este vorba mai mult despre mediul respectiv. Mi-aş dori să ia contact cu anumite medii literare, să iasă din sfera comercială, mă-nţelegeţi, doamnă Hawkins? Dacă auziţi că se eliberează vreun post…

— O să vă anunţ dacă aflu de ceva pentru Isobel, dar şi eu sunt în căutare de lucru.

Oamenii de la celelalte mese, în grupuri de câte doi, trei, patru, şase persoane, se simţeau bine. Sau cel puţin aşa mi se părea, în restaurantele acestea, unde vorbăria şi clinchetul tacâmurilor se aud în surdină, lumea de la alte mese pare întotdeauna fericită în lumina slabă. M-am gândit că şi eu, la rândul meu, trebuie să fi părut senină în atmosfera aia de bunăstare, specifică localurilor de lux. Dar mă simţeam stânjenită şi am observat că domnul Lederer era conştient de lucrul acesta. Şi, în acelaşi timp, trebuie să recunosc că mi-era milă de el. Era atât de preocupat de Isobel, încât se vedea nevoit să aranjeze asemenea cine ambigue pentru ea.

— Cum aţi ajuns să vă pierdeţi slujba atât de brusc, doamnă Hawkins?

Am stat faţă în faţă la masa elegantă şi i-am spus povestea.

— Şi care a fost numele franţuzesc pe care i l-aţi spus bărbatului aceluia? N-am reţinut…

— Pisseur de copie.

— Care-nseamnă…

Ştia ce înseamnă, dar spera să se înşele. I-am spus.

— În lumea literară, există o mulţime de *pisseurs de*

copie, am mai adăugat eu.

Zâmbea slab, peste măsură de stânjenit, ceea ce m-a umplut de o oarecare satisfacţie.

— Dar Hector Bartlett este un *pisseur* de frunte al scenei noastre literare, am continuat şi i-am menţionat numele, Hector Bartlett, pentru a conferi povestirii mele un plus de autenticitate. Nu mă aşteptasem să fi auzit de el, dar auzise.

— Hector Bartlett. Dar Isobel îl cunoaşte! L-a întâlnit la o petrecere sau într-un pub, când a ieşit cu nişte prieteni. Şi el încearcă să-i găsească o slujbă într-o editură. Nu l-am cunoscut personal, dar are o oarecare influenţă. Doar că am crezut că dumneavoastră, doamnă Hawkins, aţi fi mai bine informată în legătură cu situaţia. Bietul de el, atunci chiar are o problemă cu vezica?

— Nu, vorbisem metaforic.

De undeva, se auzea muzică de dans. Am mâncat câteva dreptunghiuri micuţe de pâine prăjită, cu pastă de stridii, anşoa şi alte minuni, numite *angels on horseback*, care pe atunci se serveau de cele mai multe ori la sfârşitul mesei. Domnul Lederer a băut un coniac.

— Lui Isobel, a explicat el, îi plac artiştii şi aşa mai departe. Merge în tot felul de puburi şi localuri în care se întâlnesc cu toţii şi vorbesc despre cultură. Dar nu vreau să vă plictisesc.

— Isobel ar trebui să meargă mai degrabă la concerte, galerii de artă şi seri de poezie, am spus eu.

A chemat un taxi şi a insistat să mă conducă până la uşă.

— Noapte bună, doamnă Hawkins. Mi-a făcut plăcere compania dumneavoastră.

— Vă mulţumesc mult, domnule Lederer.

N-aveam să aflu niciodată dacă tăticul lui Isobel era

însurat, divorţat, văduv sau pur şi simplu celibatar.

Cum am intrat în casă, am auzit zgomot de voie bună venind din bucătăria lui Milly. Când m-am dus să văd ce se petrece, am descoperit că nu era vorba de voie bună, ci de exclamaţii de consternare. Necunoscutul care o ameninţase pe Wanda lovise din nou, de data aceasta telefonic, jumătate de oră mai devreme, la unsprezece şi un sfert. Wanda deşteptase întreaga casă, iar acum se lamenta şi bea ceai cu Milly, cu Basil şi Eva Carlin, soţii liniştiţi din cămăruţa care era pe jumătate salon, pe jumătate dormitor, cu tânăra Isobel, care căsca somnoroasă, acoperindu-şi delicat cu mâna gura deschisă, şi cu William Todd, studentul la medicină, care se străduia să scoată vata dintr-un flacon cu aspirină; de fapt, cu noi toţi. Soţii Carlin, care purtau halate de la magazinul Liberty, arătau mai bine decât în timpul zilei, ba aveau chiar un aer romantic. Mi-am dat seama că erau îndrăgostiţi. Kate Parker îşi pusese un capot alb peste pijama. William Todd purta o pijama din bumbac cu dungi; nu-l ţineau buzunarele să-şi cumpere halate. Wanda avea pe ea un chimono violet, din tafta, iar Milly unul albastru, din mătase. Isobel purta ceva dintr-un nailon transparent, roz. Când mi-am făcut apariţia în rochia mea neagră, din dantelă, şi cu blana pe braţ, s-a lăsat o clipă de tăcere; erau muţi de uimire. Apoi Wanda a început să-şi spună încă o dată povestea înduioşătoare, presărată cu comentariile micii adunări. Se duseseră cu toţii la culcare. Sunase telefonul, iar William coborâse în fugă scările ca să răspundă. La telefon era un bărbat, care ceruse să vorbească de urgenţă cu doamna Podolak. William o chemase şi începuse să urce scările înapoi spre camera lui. Atunci, ţipătul lung al Wandei deşteptase toată casa.

Până acum, tot ce era clar după această întâmplare

era că cel care o chinuia pe Wanda nu făcea parte dintre chiriaşi şi era un bărbat.

Îi recunoscuse vocea?

— Nu, a răspuns Wanda.

Era străin?

— Nu.

— Ei bine, am spus, ar trebui să anunţăm poliţia.

— Nuuu! a strigat tare Wanda. Poate-l cunosc. Doar că nu ştiu de unde să-l iau.

Milly a scos mai multe ceşti şi a început să împartă ceai.

Înainte să o trimitem pe Wanda la culcare, i-am dat un caiet şi am sfătuit-o să noteze cât mai repede cu putinţă tot ce reuşea să-şi amintească despre vocea bărbatului şi ce-i spusese.

— Nu vreau să notez nimic! a zis.

Cred că bănuia cât de cât cine putea să fie individul. Poate că începuse deja să pună lucrurile cap la cap.

— Acum, nu mai rămâne decât să apară în persoană, şi dacă pun eu mâna pe el o să-i învineţesc mutra! i-a spus Basil Carlin lui William Todd, pe un ton încrezător.

— O să-i sparg dinţii! a spus William.

Niciunul dintre ei n-a reuşit să-şi pună planurile în aplicare. Urma să ne pierdem mult timp şi să ne batem cu toţii capul în încercarea de a descoperi identitatea duşmanului Wandei. Următoarele câteva luni, problema a continuat să ne bântuie în taină. Dar eram cu toţii prea ocupaţi cu activităţile vieţii noastre de zi cu zi ca să mai observăm ce se întâmpla cu Wanda.

În noaptea aceea, însă, în timp ce toată lumea vorbea şi-şi dădea cu părerea, am ieşit în grădină pe uşa de la bucătărie, ca să admir luna imensă, strălucitoare, ce lumina răzoarele cu flori ale lui Milly şi panseluţele care-i

mărgineau bordurile. Celelalte case din Church End Villas adormiseră de mult. Am devenit conştientă de sentimentul puternic de uşurare care pusese stăpânire pe casa noastră. Abia după ce telefonul din noaptea aia dovedise că niciunul dintre noi nu fusese responsabil de suferinţa Wandei, înţeleseserăm cu toţii povara ultimelor şase săptămâni. Este groaznic să trăieşti înconjurat de suspiciuni. Eu şi Milly îi cercetaserăm în secret pe toţi cei din casă, iar acum îmi trecea prin minte că şi ei, la rândul lor, cu excepţia lui Milly, se suspectaseră în mod inevitabil nu numai unii pe alţii, dar îşi puseseră întrebări şi în privinţa mea.

Deja îmi luasem gândul de la Hector Bartlett; nu mi-ar fi trecut niciodată prin minte că ar fi putut avea vreo legătură cu Wanda. Încă nu dădusem peste firul acela slab, asemănător cu dâra lăsată de un şarpe în drumul său lent, care ducea de la el la Wanda. Şi chiar dacă aş fi ştiut, n-ar fi schimbat cu nimic senzaţia de uşurare pe care o simţeam: persecutorul nu era printre noi, nu era unul dintre noi.

Pentru a mai înveseli atmosfera, cineva dăduse drumul la radio. Se auzea emisiunea de noapte, cu muzică de dans de pe postul Radio Luxembourg. Milly se ruga de toată lumea să nu mai facă atâta gălăgie. Dinspre bucătărie răzbăteau zăngănitul ceştilor de ceai şi vocile care se domoliseră într-un murmur; casa întreagă vibra de uşurare tacită. Până şi Wanda, care se afla acum la etaj, se oprise din bocit; a mai coborât o dată ca să ne repete din nou, cu voce răsunătoare, care a ajuns până la mine, în grădină, că era convinsă că cel care o persecuta era un agent al

Vicarului Roşu (aşa cum era cunoscut hulitul, eruditul şi comunistul vicar de Canterbury de la vremea

aceea).

Pe neaşteptate, William a ieşit în grădină.

— Ce lună! l-am auzit spunând.

M-a luat de mână şi mi-a cuprins pe cât a putut talia generoasă cu celălalt braţ. Am dansat împreună pe pajişte, pe sunetul muzicii, el în pijamaua de bumbac, iar eu, doamna Hawkins, în rochia mea de seară din dantelă neagră.

6

Cât timp mi-am căutat o nouă slujbă, m-am considerat în vacanţă; mi-am zugrăvit camera din Church End Villas şi am pus draperii noi. I-am găsit lui Cathy o slujbă ca operator de facturare şi contabil, nu la o editură, ce-i drept, ci la o mică tipografie din Notting Hill, administrată de un bărbat cumsecade, care cunoştea necazurile noastre de la Editura Ullswater, deşi, mai bine zis, a obţinut slujba cu ajutorul lui Milly. Cât despre mine, eu am obţinut-o pe-a mea prin intermediul lui Kate, asistenta.

Când îţi cauţi de lucru, cel mai înţelept este să anunţi pe toată lumea, cu mic cu mare, să-i rogi frumos şi să le aminteşti întruna să stea cu ochii-n patru după vreun loc de muncă pentru tine. Asta nu-nseamnă că aşa îţi vei găsi automat de lucru, dar este surprinzător cum poţi să dai câteodată de slujba potrivită, prin cele mai neaşteptate persoane. De pildă, dacă urmăreşti un post de consultant în management sau de prezentator tv şi eşti şi calificat, îţi vei depune, firește, candidatura pentru postul respectiv, apărut în ziarele obişnuite, recomandat de agenţiile potrivite şi de prietenii din domeniu. Dar ar trebui să-i vorbeşti despre asta şi poştaşului, mecanicului de la service, chelnerului din restaurant, portarului de la hotel, vânzătorului de la magazin, măcelarului, ajutoarelor în

casă; ar trebui să anunţi pe toată lumea, inclusiv pe cei cu care călătoreşti în tren.

E surprinzător câţi oameni cred, în taină, în destin. Merge vorba şi, într-un moment de relaxare, omul de afaceri pleacă urechea cu interes la cuvintele barmanului sau ale portarului.

Auzind vorbindu-se chiar de persoana pe care o căuta, ar putea foarte frumos să creadă că a dat norocul peste el şi să stabilească o întâlnire cu solicitantul, chiar pentru a doua zi. Este vorba despre sentimentul plăcut c-ai dat lovitura.

— Căutam un contabil şi, ce să vezi, am găsit un tip de mâna întâi prin barmanul de la The Goat.

Oamenii adoră coincidenţele, ideea de destin, de întâmplare fericită. Dacă îţi doreşti o slujbă oarecare, e bine să le spui tuturor. În orice caz, cât timp eşti în căutarea unei slujbe, bâjbâi întotdeauna prin întuneric.

Aşa s-a întâmplat că prietena şi vecina lui Milly, doamna Twinny, cu care mergea la bingo în fiecare joi după-amiază, a auzit de la Milly că o oarecare Cathy, asistent-contabil la fostul meu loc de muncă, mă tot căuta la telefon, că nu-mi dădea deloc pace şi că-şi căuta o altă slujbă într-o editură. Doamna Twinny a menţionat că domnul Twinny monta rafturi la o editură. De fapt, se referea la o tipografie, era cam acelaşi lucru. La rândul ei, Milly mi-a relatat conversaţia cu entuziasm, câteva zile mai târziu, şi la sfârşit mi-a dat vestea că domnul Twinny îi obţinuse un interviu lui Cathy.

— Ca să vezi, caută un contabil, a spus Milly, şi vor pe cineva în care să aibă încredere, o persoană recomandată. Trebuie să lucreze cu bani gheaţă.

Şi aşa s-a făcut că am însoţit-o pe Cathy, cu autobuzul, la Notting Hill. La început, Cathy cam

strâmbase din nas, pe motiv că o tipografie în zona W.8 a Londrei nu era acelaşi lucru cu o editură din centru. Mă întâlnisem cu ea la cinci jumătate, în apropierea staţiei South Kensington, într-unul dintre bufetele care se deschideau pe atunci peste tot prin Londra. Încă mai lucra la Editura Ullswater, dar ştia că firma nu mai avea niciun viitor; o ştia prea bine din registrele contabile pe care încerca să le ţină. Mă privea pe deasupra ceştii de cappuccino pe care o dusese la buze, cu faţa ei ridată şi capul ei vopsit, pleşuv.

— Ar trebui să-mi bag capu-n cuptor, mi-a spus, scrutându-mă cu privirea prin lentilele groase.

N-am crezut nicio clipă că avea să obţină slujba, dar m-am dus cu ea la interviu şi a obţinut-o. Şi singurul lucru care ar fi putut explica de ce fusese angajată pe loc, în afară de integritatea ei, pentru care garantasem într-o scrisoare simplă de recomandare (în locul uneia din partea domnului York, cu care, am considerat eu, nu ar fi ajuns prea departe, atât de aproape era el de ziua judecăţii sale pentru fraudă), ar fi fost o anumită înclinaţie a domnului Wells, tipograful, pentru superstiţii. Am aşteptat-o pe Cathy în atelierul zgomotos, aşezată pe un scaun care fusese şters de praf special pentru mine. Domnul Wells a ieşit cu Cathy; zâmbeau amândoi.

— Ce coincidenţă extraordinară! a exclamat el. Omul ăsta monta rafturi şi stăteam la taclale în pauza de cafea, când s-a-ntâmplat să pomenească despre…

Presupun că angajarea lui Cathy a devenit anecdota lui favorită. Ea a lucrat acolo doisprezece ani, pensionându-se abia după moartea angajatorului ei.

Lui Patrick s-a nimerit să-i găsesc un loc de muncă foarte uşor: într-o zi, un librar de pe Charing Cross Road m-a întrebat direct, în timp ce răscoleam rafturile cu cărţi

la mâna a doua din magazinul lui, dacă ştiam vreun tânăr care să vrea să aibă grijă de magazin, să vândă cărţi, să le ambaleze şi să se ocupe de expedierea comenzilor. Dar asta mi-a adus pe cap o serie de reacţii ale nevestei sale, Mabel, care mă suna în fiecare zi, câteodată chiar de două ori pe zi, cu manifestări alternante de recunoştinţă şi reproş. Ba eram o femeie minunată pentru fapta bună pe care o făcusem pentru Patrick, mai ales că acum era mai bine plătit, ba eram o curvă bătrână şi grasă, care încerca să-i momească bărbatul în pat, cu trucurile şi favorurile mele. De dragul lui Patrick, m-am străduit să-i cânt în strună cât am putut. Abia dacă o ascultam la telefon, aşa că răspunsurile mele nu corespundeau întotdeauna cu ce îmi spunea ea:

— Plăcerea a fost de partea mea, Mabel. Niciun deranj. Sper ca totul să vă meargă bine de-acum înainte, i-am spus odată, după ce mă acuzase că „mi-o trag” cu soţul ei.

Când se întâmpla să răspundă ea la telefon, Milly o ameninţa pe Mabel că avea s-o reclame la poliţie şi refuza să mă cheme la telefon. M-am dus la librărie să vorbesc cu Patrick.

— Patrick, trebuie s-o duci pe Mabel la doctor.

— Nu vrea să meargă, a spus, şi mai că i-au dat lacrimile.

Până să-mi găsesc o slujbă, în unele zile făceam plimbări lungi, indiferent de vreme, descoperind scene şi laturi ale Londrei pe care cei care lucrează în birouri nu le văd niciodată. Mi-a rămas în minte una dintre acele zile, când trebuie să fi fost timp frumos, căci pe o stradă din Regent Park se filmau scene dintr-un film, iar ploaia artificială cădea cu găleata.

— Cu toate telefoanele lui Mabel, scrisorile anonime

şi telefoanele pentru Wanda, casa asta a devenit de groază! a spus Milly. Fă-ţi bagajul, doamnă Hawkins! Te iau cu mine acasă, două săptămâni.

Pentru Milly, „acasă” însemna Cork. Am acceptat cu dragă inimă şi m-am bucurat de o vacanţă de vară în ploaia mocănească şi soarele Irlandei, departe de agitaţia şi nestatornicia Londrei, printre oameni care îmbrăţişau cu respect viaţa culturală, fără să se lase câtuşi de puţin prinşi în vâltoarea ei. Fiica cea mare a lui Milly locuia cu soţul ei într-o casă nouă de la marginea oraşului Cork, de unde porneam în fiecare zi spre câte un nou colţ de natură din sudul Irlandei. Noaptea, stăteam întinsă în pat, încercând să rămân trează cât mai mult timp, retrăind vocile blânde, poveştile amuzante şi atmosfera de vis creată de vegetaţia bogată. Câteodată, mă gândeam la Londra şi mă întrebam unde avea să mă poarte soarta pe viitor, iar alteori, în acele ceasuri preţioase, tăcute ale dimineţii mă gândeam la Wanda. Şi o făceam atunci cu mai multă claritate. Simţeam că nu ne mărturisise totul, că nu mai era atât de neştiutoare pe cât pretindea în privinţa identităţii duşmanului ei. Din acea noapte a telefonului anonim, susţinea că mai primise o scrisoare, dar refuza să o arate cuiva. După spusele ei, autorul anonimei îşi schimbase motivul ameninţărilor. Nu mai era vorba despre impozitul pe venit, ci despre cu totul şi cu totul altceva. Cât despre telefon, părea evazivă. Asta m-a făcut să mă gândesc că poate bărbatul aflase că mica ei problemă cu impozitele se rezolvase. Dar Wanda continua să fie supărată şi nefericită. Începuse să plângă când mă dusesem să-mi iau la revedere de la ea, înainte să plec în Irlanda, şi am avut senzaţia că voia să-mi mărturisească ceva, dar a ezitat şi n-a făcut-o. Nu am insistat. Pe de altă parte, într-un fel nici nu voiam să ştiu, căci eram copleşită

de povara problemelor atâtor altor persoane. Eram încă tânără, nu împlinisem treizeci de ani, şi toată lumea mă trata ca pe o zeiţă a înţelepciunii. Într-o noapte, am adormit gândindu-mă la propriul meu viitor şi la posibilităţile lui, în minte răsărindu-mi ca din senin imaginea stranie a grădinii scăldate de lumina lunii din Church End Villas, din noaptea telefonului anonim pe care-l primise Wanda, după cina mea la Savoy. Şi m-am gândit cum mă învârtea la nesfârşit William Todd în pas de dans.

Când ne-am întors acasă, un singur lucru se schimbase, dar nu ne-a afectat cine ştie ce: un schimb de personal în casa de alături. Soţia şi copilul lui Marky plecaseră, iar o altă fată, tot „nevasta mea” pentru Marky, cu doi copii şi o soră mai tânără le luaseră locul. Prima cumnată era încă acolo, o combinaţie interesantă; Milly nu mai contenea cu speculaţiile.

Ian Tooley, directorul marii Edituri Mackintosh & Tooley, s-a uitat în agenda de buzunar.

— Dacă nu aveţi nimic împotrivă, vă propun să începeţi lunea următoare, pe unsprezece, doamnă Hawkins.

I-am spus că era foarte bine. Mai aveam o săptămână până atunci.

— Aţi nimerit în perioada noastră din an cea mai aglomerată, a spus, fără să-şi ia ochii de pe paginile agendei. Doisprezece octombrie pică a doua zi, marţi, lună plină. Vom avea parte de o mişcare de autori.

— Găsiţi că luna îi influenţează pe autori, domnule Tooley? am întrebat.

— O, foarte mult, ascultaţi la mine! a spus pe un ton grav. Există întotdeauna o mişcare însemnată în anumite sectoare, când e lună plină.

Vorbele acestea, împreună cu decorul biroului, m-au

umplut de o fericire nespusă: ştiam deja că noua mea slujbă avea să fie o adevărată aventură.

Nu mă aşteptasem să obţin postul. Ba mai mult, îmi imaginasem că o mulţime de bărbaţi şi femei, redactori cu multă experienţă, fuseseră intervievaţi pentru el, oameni cu recomandări, calificări, diplome, specializări şi, după ce am lucrat acolo o vreme, am descoperit că avusesem dreptate. Mulţi cronicari, redactori de carte cunoscuţi şi angajaţi de la BBC încercaseră să obţină slujba la Mackintosh & Tooley şi fuseseră chemaţi la interviu. Abia mai târziu mi-am dat seama de ce fusesem preferată în locul acestor candidaţi impresionanţi.

Am primit slujba la Mackintosh & Tooley în octombrie, prin Kate, care, în cursul lunii septembrie, avusese grijă de o bătrână, o rudă prin alianţă a lui sir Alee Tooley. Martin York fusese deja arestat pentru fraudă, iar acum ieşise pe cauţiune şi era internat într-un sanatoriu particular, sub supravegherea psihiatrilor.

Lumea editorială vuia despre scandal, iar falimentul Editurii Ullswater şi al celorlalte afaceri ale sale era iminent. Foarte multe persoane urmau să piardă sume serioase în urma falimentului firmei.

Pentru a-şi distra pacienta, pe care o simpatiza nespus, Kate îi citea în fiecare zi frânturi din *The Times*, pe care, după câte îmi imaginez, le pipera cu acele comentarii moraliste tipice pentru ea. Şi, din spusele ei, ştirea despre arestarea lui Martin York şi lista presupuselor fraude şi falsuri (aşa cum le numeau ziarele la momentul acela) o fascinaseră pe pacienta ei într-o asemenea măsură, încât Kate ajunsese să-i spună că ştia pe cineva care, până recent, lucrase ca redactor la Editura Ullswater şi care, vai, rămăsese fără slujbă.

Vestea a ajuns rapid la urechile lui sir Alee Tooley.

Cred că relaţia de rudenie era una destul de îndepărtată, fiindcă altfel şi-ar fi permis să angajeze o asistentă personală în locul lui Kate. Bănuiesc că această legătură, fie ea indirectă, cu cineva care fusese martor la cele petrecute în întreprinderea lui Martin York era un fel de plocon oferit de ruda săracă bogatului sir Alee şi că el, în schimb, fusese împins de curiozitate să aranjeze un interviu pentru mine. Aşa am ajuns să-mi explic cum am fost chemată la interviu, în condiţiile în care exista un post liber de redactor, iar candidaţii erau nenumăraţi şi calificările solicitate le depăşeau cu mult pe ale mele. O serie de motive şi coincidenţe mi-au obţinut un interviu. Motivul pentru care am primit slujba, eram convinsă, a fost altul.

— Ăştia nu sunt oameni obişnuiţi, doamnă Hawkins, mă prevenise Kate. Vor băieţi de serviciu cu diplome universitare şi pedigri.

Dar chiar şi ţinând seama de elocvenţa convingerilor sincere ale lui Kate, motivul pentru care primisem slujba continua să rămână un mister pentru mine. Am ajuns să descopăr răspunsul mai târziu.

Fusesem intervievată, pe rând, de doi directori. Ian Tooley, de la Mackintosh & Tooley, fiul lui sir Alee Tooley (nu mai existau alţi membri ai familiei), un ţăcănit cu aplecare spre ocult, a fost cel de-al doilea. Mai întâi, fusesem condusă în biroul spaţios, carpetat al lui sir Alee. Eram destul de nervoasă, aşa că, la început, nu am observat prea multe detalii. Un bărbat în vârstă. O voce care mi s-a părut oarecum surprinzătoare, tânguitoare. Am fost prea concentrată asupra interviului, întrebându-mă dacă puteam spera să obţin o slujbă la acest important grup editorial, şi nu am reţinut prea multe în timp ce vorbea sir Alee.

— Doamnă Hawkins, înţeleg că aţi lucrat la Editura Ulls water? Trebuie să fi fost o experienţă interesantă, m-a îmboldit el.

I-am spus că, într-adevăr, fusese.

— Şi ce părere aveţi despre purtarea domnului York?

I-am spus că, după părerea mea, Martin York fusese nebun dacă se dovedea că falsificase documente fără să-şi ia până şi cea mai mică precauţie pentru a-şi ascunde scrisul de mână.

— Dar, am schimbat eu subiectul, munca mea la Editura Ullswater avea de-a face cu cărţile propriu-zise.

— A, da, într-adevăr, cu cărţile, a spus venerabilul editor. Da, mare parte din personalul nostru de-aici este, într-adevăr, destul de interesat de cărţi. Unul dintre colegii noştri mai în vârstă chiar spunea, zilele trecute, la o şedinţă, că poate o să aibă şi el şansa să se-ntoarcă la prima lui dragoste, *cărţile*. Aşa, acum să-mi spuneţi, doamnă Hawkins…

Începusem să mă întreb dacă nu cumva greşisem adresa. Cu ce se ocupau oamenii ăştia aici? Supă de roşii, haine de damă, maşini de spălat? Dar sir Alee îi dădea înainte:

— …dar n-au existat de fapt – sunt sigur că trebuie să ştiţi – anumite discuţii sau *divergenţe* la şedinţele acţionarilor?

I-am spus că nu participasem niciodată la adunările acţionarilor, dar că, potrivit ziarelor, la mijloc erau sume importante.

— Chiar aşa este, doamnă Hawkins. Distilerii, proiecte de construcţii. De fapt, vă înţeleg cum nu se poate mai bine, aţi vrut să vă ţineţi departe de toate astea, deşi daţi-mi voie să vă asigur că orice mi-aţi spune nu va părăsi această încăpere. Dat fiind că York e ţăcănit şi, de fapt, nu

exclud treaba asta, vorbiţi-mi despre Ted Ullswater. Presupun că l-a afectat destul de tare întreaga poveste?

Acum începeam să observ mai multe lucruri. Pe biroul său se afla o ramă din argint cu fotografia unei femei din anii ’20, în ţinută de gală, cu un evantai din pene de struţ în mână.

Sir Alee era slab şi cărunt, iar vocea îi era pe măsura înfăţişării, părând un fuior de fum ce se ridica unduitor dintr-o grămăjoară de frunze arse, ascunse într-o mare de lavandă. Efortul pe care-l depunea vocea lui nu părea să corespundă în realitate vreunei oboseli sau plictiseli comensurabile; ba mai mult, părea dornic să mă pistoneze şi, cum îmi căutam de-adevăratelea o slujbă, modul lui afectat de a vorbi şi faptul că venisem, în esenţă, pentru un interviu serios şi mă pomenisem chestionată cu frivolitate mă făceau deosebit de nervoasă. În plus, venisem cu taxiul. Întotdeauna mergeam la interviuri cu taxiul.

Am spus că, din câte înţelesesem, era disponibil un post de redactor.

— Da, avem într-adevăr un post editorial disponibil, am impresia, a murmurat el, după care a apăsat pe un buton de pe biroul său şi a început să vorbească la interfon. Ian, vrei să vii, te rog, o secundă? Am aici o doamnă redactor care s-ar putea, într-adevăr, să fie omul de care avem nevoie. Da, acum, te rog!

S-a ridicat, aşa că m-am ridicat şi eu. M-a condus spre ieşire. Tocmai atunci, uşa s-a deschis şi a intrat Ian Tooley. Sir Alee mi-a întins o mână vlăguită şi, când am apucat-o, am avut senzaţia că nici nu l-am atins şi că mâna îmi atârna suspendată.

— Ian, dânsa este doamna Hawkins.

Apoi s-a întors spre mine.

— Sper că nu credeţi că Shakespeare a scris piesele,

a spus, sau mai bine zis a gemut cuvintele. Dovezile sunt incontestabile. Probabil că râde pe înfundate pe lumea cealaltă, dacă într-adevăr există una, când se uită la noi şi vede ce se petrece la Stratford-on-Avon.

L-am urmat pe Ian Tooley de-a lungul unui coridor carpetat, cu pereţii căptuşiţi cu ilustraţii din operele lui Dickens, cu semnătura lui Boz, până la propriul său birou mai puţin spaţios, dar la fel de impresionant, îmbrăcat în lambriuri de stejar.

Ian Tooley era mai robust decât tatăl său, cu care semăna. Mi se păruse că se uita cruciş, dar acum îmi dădeam seama că mă înşelasem; impresia era provocată de nasul lui, care cobora uşor înclinat. Spre deosebire de tatăl său, era îmbrăcat mai puţin formal, într-o jachetă sport şi pantaloni maro din velur, o ţinută de birou neobişnuită pentru vremea aceea. Şi mai neobişnuită, însă, era cravata verde aprins pe care o purta.

A început prin a mă cerceta cu mare atenţie, nici pe departe aşa cum se uită un bărbat la o femeie, ci de parcă aş fi fost un specimen pe care l-ar fi luat în considerare într-un scop anume, care-mi scăpa cu desăvârşire. Mă simţeam groaznic de conştientă de trupul meu.

— Aţi lucrat pentru Martin York, aşa-zisul geniu financiar? a întrebat.

— Am fost redactor la editură. Publicau nişte cărţi bune, am răspuns.

— Păi, atunci, ştiţi tot ce trebuie despre corectură, relaţiile cu autorii et caetera, et caetera.

— Da, despre toate astea, am spus, fără să ştiu prea bine la ce se referea prin et caetera.

Eram nerăbdătoare să plec de-acolo, convinsă că mă chemaseră din pură curiozitate şi că, de fapt, căutau un licenţiat strălucit sau ceva asemănător.

O fată slăbuţă şi înaltă a intrat cu o tavă de ceai, pe care tronau un ceainic din argint şi două ceşti din porţelan fin.

— Mulţumesc, Abigail. Să ţi-o prezint pe doamna Hawkins, care o să ni se alăture – Abigail de Mordell Staines-Knight.

Aşa am ajuns să-mi dau seama că obţinusem slujba. Cum era pe punctul să părăsească încăperea, domnişoara de Mordell Staines-Knight mi-a aruncat un zâmbet fugar peste umăr.

— Abigail, a spus domnul Tooley după ce ea a ieşit, este Fecioară.

Alarma mea la auzul acestei afirmaţii s-a mai domolit când a început să-mi expună o parte dintre cercetările sale astrale, promiţându-mi că o să-mi facă horoscopul de îndată ce aveam să-i pun la dispoziţie ora exactă a naşterii mele şi pe cele ale mamei şi tatălui meu. Datele noastre de naştere, m-a asigurat el, nu erau suficiente. Era nevoie de ora exactă. Şi a încheiat interviul aşa cum am consemnat deja: „Dacă nu aveţi nimic împotrivă, vă propun să începeţi lunea următoare, pe unsprezece, doamnă Hawkins”.

Cred că Ian Tooley, care se ocupa de angajarea personalului pe posturi de răspundere, alegea în mod invariabil, cel puţin semiconştient, candidaţi care erau, într-o oarecare măsură, nu tocmai normali.

Cum biroul era populat, deşi ineficient, de un personal format din secretare, contabili, registratori, dactilografe, în diversele departamente, cât se poate de comuni ca gusturi şi înfăţişare, a trecut ceva timp până să observ că cei care erau la conducere, care administrau firma sau aveau de-a face cu agenţi şi mai ales cu autori, erau handicapaţi într-un fel sau altul şi vulnerabili, fie din punct de vedere fizic, fie sub alt aspect. Am început să-mi

dau seama de lucrul ăsta treptat, în urma simpatiei spontane pe care au trezit-o în mine aceşti colegi ai mei. Abia când am început să pun cap la cap posibilele motive pentru care fuseseră numiţi de la bun început în acele posturi, m-am întrebat, chiar dacă în mod inconştient, ce anume era „în neregulă” cu mine.

Acest proces de conştientizare a durat câteva luni. Încă de la început mi-a fost cât de poate de clar că redacţia era condusă de oameni agreabili. Doar că, într-un fel sau altul, nu se putea să nu-ţi pară rău pentru ei sau să nu te simţi stânjenit în compania lor inocentă. Era nespus de greu să le reproşezi ceva acestor oameni, să-i contrazici sau să nu fii răbdător cu ei. Eu, una, nici nu încercam. Dar cei care o făceau, persoane din afară, în cea mai mare parte – tipografi, autori, legători, agenţi –, ajungeau să fie priviţi ca nişte adevărate brute, şi probabil că aşa se şi simţeau.

Din personalul cu funcţii de răspundere făceau parte şi un doctor fermecător, în vârstă de cincizeci de ani, care-şi pierduse dreptul de liberă practică, un contabil cu o faţă prelungă şi palidă, care se bâlbâia îngrozitor şi care spunea cele mai plăcute lucruri când reuşea să formeze, în cele din urmă, o frază; colega mea redactor era o tânără drăguţă, dar pe care nu prea ştiam de unde s-o iau, fată de preot, cu chipul desfigurat cumplit pe o parte de un semn din naştere de culoarea vinului de porto. Capul departamentului de producţie, de-a dreptul incompetent, dar foarte spiritual, suferea de ulcer duodenal, pe care îl suporta vitejeşte, şi şchiopăta de pe urma unei răni de război. Colega lui Ian Tooley, directoarea-adjunctă, era la fel de cumsecade. O vedeam rar. Lucra în cea mai mare parte în culise, dar când îşi făcea apariţia pentru a se ocupa de câte o problemă deosebit de spinoasă ori pentru

a încheia un contract valoros pentru un bestseller cu un agent important, era tratată cu tăcută consideraţie, întrucât era o femeie de afaceri sigură pe sine. Era fiica unui celebru criminal în serie din anii ’30 care fusese spânzurat, aşa că nimeni nu putea să fie dur cu ea.

Printre colaboratori se număra şi un fotograf mărunţel, prăpădit, cu o piele ca de pergament, care-şi spunea Vladimir, un rus de viţă nobilă, despre care se zvonea că-şi bătea mama. Primea un mic onorariu lunar de la Mackintosh & Tooley, iar datoria lui era să facă fotografii cât mai „interesante” cu autorii, cu alte cuvinte să-i surprindă în cele mai nepotrivite şi mai ridicole ipostaze. Cei îndeajuns de nesăbuiţi ca să-i pozeze apăreau aşa pe coperta cărţii. Cât despre fotografiile respinse, Vladimir le vindea unui magazin clandestin din Soho, în schimbul unui onorariu modest, suplimentându-şi astfel sumele derizorii pe care le primea de la Mackintosh & Tooley şi de la alte câteva edituri care doreau să-şi facă autorii – ce păreau, mai totdeauna, aroganţi – să-şi mai vadă lungul nasului. Vladimir a avut parte de o soartă nefericită; a murit de leucemie trei ani mai târziu, în 1957, moment în care s-a aflat că nu era nici pe departe Vladimir, de viţă nobilă, ci Cyril Biggs, din Wandsworth. Dar în 1954 era în culmea gloriei, un colaborator îndatoritor al firmei Mackintosh & Tooley. Cred că dacă ar fi existat un descendent cunoscut de-al lui Jack Spintecătorul, editura l-ar fi angajat negreşit şi pe el. Era felul lor de a face afaceri, tot aşa cum, în Orientul îndepărtat, infirmitatea e o adevărată meserie şi un mod de viaţă.

Ian Tooley era şi el un personaj. Vegetarian, grafolog şi astrolog, îşi punea toate necazurile şi supărările pe seama poziţiei stelelor într-o anumită zodie sau a fazelor lunii. Toate suferinţele fizice erau cauzate de consumul de

carne şi, susţinea el, puteau fi vindecate printr-o combinaţie de dietă vegetariană şi şedinţe de radionică. Cel din urmă tratament era cunoscut, aşa cum rămâne şi în ziua de azi, drept „Cutia radionică”. Ian Tooley avea în posesie o astfel de Cutie şi îşi învăţase secretara, pe înalta şi fermecătoarea Abigail de Mordell Staines-Knight, cum s-o folosească. Din spusele lui, Abigail era deosebit de talentată în operarea Cutiei, sau radionicii, cum o numea el. Lăsând la o parte tăvile cu cafea şi ceai pe care i le aducea (dar pe care nu le făcea cu mâna ei) în fiecare dimineaţă şi după-amiază, în asta consta toată slujba ei. Întâmplarea face că Abigail nu credea în radionică. Considera Cutia o adevărată escrocherie. Se conforma din simplul motiv că, pentru ea, era o ocupaţie plăcută, cât se poate de facilă, o glumă pentru care era plătită.

Cutia radionică era de fapt o cutie mică, neagră, cam de mărimea unei truse sanitare. Modelul lui Tooley, unul dintre primele apărute pe piaţă, se deschidea, lăsând să se vadă un şir de beculeţe de culori diferite şi câteva butoane. Avea un compartiment în care se introducea un fir de păr sau un strop de sânge, iar asta trebuia să vindece, pasămite, suferinţele celor care îşi puseseră la dispoziţie părul sau sângele. Descriu aici prima întâlnire cu această cutie electronică cu o uşoară solemnitate. După toate aparenţele, era la fel de lipsită de orice capacitate funcţională ca acele telefoane de jucărie la care copiii formează numărul şi încep să vorbească, fără să primească însă vreun răspuns. Asta era la prima vedere şi ţin să spun aici că, la ultima vedere (chiar acum câteva zile) şi după o consultare metodică a literaturii de specialitate, mult mai elaboratul şi complexul instrument îmi pare la fel de inutil. Când Abigail mi-a arătat Cutia ei, am fost întrucâtva uşurată să descopăr că era inutilă, pentru că, după cum

am subliniat, dacă era capabilă să facă bine, atunci putea să facă şi rău.

— E de la sine înţeles, am spus eu.

— Vai, mare dreptate aveţi! a exclamat Abigail de Mordell Staines-Knight. Dar aveţi grijă să nu v-audă Ian. După el, e imposibil să faci vreun rău cu ajutorul Cutiei. Oricum, ca să fim sincere, nici n-are ce rău să facă.

În ciuda numelui ei, era o fată tare drăguţă. Nici eu nu credeam că puteai să faci vreun rău cu ajutorul Cutiei, nici vreun bine, nici nimic. Eram mai curioasă să aflu ce-şi închipuia Ian că făcea de fapt Abigail cu ea. Pe cine urmărea ea, la ordinele lui Ian Tooley, să influenţeze sau să vindece?

— E oarecum confidenţial, mi-a spus cu sfială.

Amintirile ciudate care mi-au rămas de la Mackintosh & Tooley sunt, cu toate acestea, îmbibate de un soi de tandreţe. Ştiu că n-ar fi trebuit să-mi placă atât de mult să lucrez acolo, căci fericirea firmei se baza mai întâi pe fericirea membrilor săi şi abia apoi pe principii. Principiile erau ultimul lucru cu care-şi băteau capul, cu toate că era o instituţie cât se poate de diferită de Editura Ullswater, prin aceea că, printre altele, la Mackintosh & Tooley afacerile erau înfloritoare, iar firma prospera. Dar simplul fapt că eşti capabil să-ţi ţii în frâu situaţia financiară şi să închei afaceri bune nu înseamnă neapărat că eşti o persoană cu principii sănătoase. Şi, în multe privinţe, bietul Martin York era mai moral decât cei doi Tooley.

Acum, în timpul insomniilor mele dragi, îmi amintesc adesea birourile frumoase ale Editurii Mackintosh & Tooley, de pe o stradă din Covent Garden, birourile acelea cu tavane înalte care, optsprezece ani mai târziu, când Mackintosh & Tooley a fuzionat cu o altă editură şi şi-a schimbat sediul, au fost modificate şi modernizate; până şi

exteriorul a fost renovat, încât cu greu mai recunoşteai clădirea când treceai pe lângă ea.

Parcă văd şi acum, în nopţile mele albe, biroul îngust şi prost iluminat la care lucram, cu vedere spre fântâna din curtea din spate; dar îmi plăcea să am un birou numai al meu, era un pas înainte. Aici aveam de-a face cu scriitori noi, aspiranţi; autori, cu alte cuvinte. Căci, în general, scriitorii care publicau la Mackintosh & Tooley erau împărţiţi în două categorii: Autori şi Nume. Ultimii erau cei câţiva autori contemporani consacraţi de pe lista editurii, iar de Nume se ocupa Ann Clough, al cărei tată, deşi complet nebun, fusese totuşi spânzurat.

Colega mea redactor, cea cu semnul din naştere de culoarea vinului de porto şi aerul de vagă timiditate, se numea Connie; oricât de mult m-aş strădui, nu reuşesc să-mi amintesc numele ei de familie. Mai mult chiar, tocmai firea ei absentă şi personalitatea lipsită de substanţă păreau să spună „uitaţi-mă”; parcă ar fi trăit între paranteze. Dar nu am uitat-o, i-am uitat doar numele de familie. Chiar şi semnul ei din naştere de pe faţă a devenit neobservabil pe măsură ce m-am obişnuit cu ea, aşa cum se întâmplă adesea cu lucrurile astea.

Connie îşi avea biroul lângă al meu. Primea manuscrisele noilor autori, le frunzărea şi, dacă aduceau cât de cât a literatură, le trimitea mai departe să fie evaluate de lectori, în marea lor majoritate pensionari sau persoane singure şi lipsite de mijloace, care trăiau la ţară, aveau o oarecare educaţie şi reprezentau, pasămite, cititorul de rând. Recenzile lor erau în general defavorabile şi începeau cu fraze precum: „Mă tem că *The Café on the Corner* nu e nici pe departe o capodoperă…” Sau: „Acesta nu este un roman recomandabil. Seriozitatea subiectului nu poate compensa aspectele sordide din unele

scene”. Urma un rezumat tărăgănat al povestirii, care ajungea să se întindă pe patru-cinci pagini. Evaluarea era încheiată invariabil printr-un paragraf de o singură propoziţie, adăugat de efect, precum: „Nu şi nu, asta spun romanului dumitale, domnule Travers”, sau „Autorul ăsta ar trebui clar respins”. Aceste misive pline de dispreţ erau însoţite de câte o scrisoare plină de amabilităţi adresată lui Connie, în care era informată de vremea din Shropshire, de evoluţia trandafirilor şi a priboilor, a nepoţilor, a nepoatelor şi, ocazional, a vreunei mame suferinde. Connie le răspundea acestor prieteni prin corespondenţă cu dragă inimă şi cu lux de amănunte, de îndată ce termina de trimis departamentului care se ocupa de ambalare manuscrisele condamnate, cu un bileţel de respingere, pentru a fi înapoiate proprietarilor lor. Dacă s-a întâmplat ca publicul cititor să fi fost privat de vreo capodoperă din cauza acestei metode de selecţie, numai Dumnezeu ştie. Mă întreb câţi dintre autorii aspiranţi din acele zile mai au şi acum printr-un sertar manuscrisul îngălbenit de vreme căruia îi dăduseră drumul pe mare într-un coş împletit.

Cealaltă responsabilitate a lui Connie era corectura, muncă pe care-o făcea foarte prost. Transferul corecturilor autorului pe un şpalt curat era ceva ce Connie era incapabilă să facă fără să rateze în jur de trei corecturi pe pagină, iar transcrierea materialului proaspăt introdus o depăşea cu desăvârşire. Pe vremea aceea, autorii aveau şpalturi lungi, urmate de corecturile în pagini. Abia după ce apărea cartea erau descoperite greşelile lui Connie, dar ea părea imperturbabilă în privinţa lor. Băga sub perna scaunului scrisorile furioase ale autorilor, în care se plângeau că li se mutilaseră cărţile, pentru a se ocupa de ele mai târziu; vocilor iritate de la telefon le sugera timid să scrie o scrisoare în care să-şi aştearnă nemulţumirile,

de care avea să se îngrijească cineva în ediţia următoare. Dar dacă insistau cu telefoanele, cerând să o vadă faţă în faţă, autorii erau atât de copleşiţi la prima vedere a semnului din naştere de culoarea vinului de porto, încât furia lor se domolea pe loc. Nu se putea să fii răutăcios cu Connie. Se ajungea întotdeauna la un acord prietenesc, iar Connie, cu vocea ei subţire, dădea asigurări că problema avea să fie remediată în următoarea ediţie. Era o soluţie destul de sigură, dacă stai să te gândeşti că a doua ediţie nu apărea aproape niciodată.

Câteodată, agentul vreunui autor ajungea să se plângă de Connie la conducerea editurii, aşa cum s-a întâmplat când i-a scăpat o greşeală de tipar de pe prima pagină a unei cărţi, pe care autorul o corectase cum se cuvine, prin care un bărbat „kurd” devenea un bărbat „surd”, aşa încât nimeni nu reuşea să mai priceapă o iotă din povestirea care urma. Situaţiile de genul ăsta erau aplanate cu câte un prânz scump, pe care vioiul Colin Shoe, fostul medic care-şi pierduse dreptul de liberă practică, i-l oferea agentului şi, oricare ar fi fost rezultatul acestor tratative de pace, acesta nu ajungea niciodată până la urechile sau la biroul lui Connie.

— Nu e bine s-avem angajaţi supăraţi, spunea adesea fermecătorul Colin Shoe.

Obişnuiam să-mi petrec pauzele de cafea şi de ceai în compania lui Connie, uneori chiar în biroul ei, alteori în al meu. Sarcina mea era să preiau de la ea cele câteva manuscrise noi care aveau slaba şansă de a fi modelate într-o carte pentru publicare, sau ai căror autori ar fi trebuit, poate, cultivaţi. Era o treabă tare spinoasă, după cum spunea Colin Shoe. Trebuia să vorbesc cu autorii. Colin nu mă invidia, sau cel puţin aşa zicea el, declamând cu bunăvoinţă una dintre maximele lui favorite: „Un autor

bun e un autor mort”. Şi mă simt nevoită să recunosc că ne-ar fi fost mult mai uşor dacă ne-ar fi dat de furcă doar cărţile, nu şi autorii în viaţă. Mackintosh & Tooley avea o listă scurtă de autori decedaţi, care nu ne făceau mai deloc probleme (doar ocazional, prin moştenitorii şi executorii lor, care erau scoşi în oraş, la masă, dacă deveneau prea capricioşi).

Eram destul de conştientă de asta, deşi, în acelaşi timp, tânjeam după un oarecare contact uman în munca mea.

„Autorii îţi dau bătăi de cap, nu cărţile” era una dintre remarcile preferate ale lui Colin Shoe. „Iau totul personal”, spunea el.

„Nu e autor pe lumea asta care să nu-şi ia cartea personal”. Mie mi se părea că asta era un semn de virtute din partea autorilor, dar, în acelaşi timp, prejudecăţile acestea exprimate cu nonşalanţă ne creau nouă, celor din editură, un sentiment de camaraderie care, deşi amoral, îmi plăcea într-o oarecare măsură, cu toate că n-ar fi trebuit.

Eu eram fericită cu autorii mei, deşi recunoşteam că majoritatea erau, mai mult sau mai puţin, nişte *pisseurs de copie*.

— Într-un fel, spunea Colin, eşti norocoasă că ai de-a face cu Autori, nu cu Nume.

Era de-a dreptul euforic la momentul acela, căci se pregătea să ia prânzul cu faimoasa Emma Loy, care sugerase discret că şi-ar putea publica următorul roman la Mackintosh & Tooley. Colin Shoe se umfla în pene cu marea lui responsabilitate în legătură cu acest nou Nume. Speram din toată inima că eforturile lui Colin aveau să fie în van, iar Emma Loy avea să-şi publice romanul în altă parte.

I-am invitat pe autorii aspiranţi să-mi facă o vizită. Cu câţiva dintre ei mai corespondasem pe vremea când lucram la Editura Ullswater. Am montat o plită electrică, cu un ceainic, într-un colţ al biroului meu, ca să le pot oferi vizitatorilor ceai şi biscuiţi după-amiaza, ceai şi biscuiţi dimineaţa, fără să fiu nevoită să mai apelez la dactilografi, care făceau de obicei ceaiurile şi cafelele pentru redacţie. Presupun că eram ca o mamă, dându-le ceai, biscuiţi şi sfaturi. îi văd şi acum pe acei bărbaţi şi acele femei, majoritatea tineri, care veneau unul câte unul, o dată, de două ori, chiar şi de trei ori pe săptămână, stăteau pe fotoliul pe care-l aşezasem acolo pentru ei şi ascultau tot ce aveam de zis despre manuscrisele lor. Foarte puţini dintre ei aveau în faţă o carieră literară, dar majoritatea erau de departe mai citiţi decât mine, aşa că-mi venea foarte greu să tratez cu autori inteligenţi, dar cu talent îndoielnic. Întotdeauna mi-a plăcut să dau sfaturi, dar una e să dai sfaturi şi cu totul altceva să-i convingi pe oameni să le urmeze. La Mackintosh & Tooley, în stadiul acela, faptul că eram bine făcută mă ajuta, dar nu întotdeauna.

Îmi vin în minte scene la întâmplare şi, de asemenea, amintirile mele din perioadele următoare. N-am uitat nici până în ziua de azi cum stăteam întinsă în pat, pe întuneric, acum vreo zece ani, şi prin minte mi-a trecut scena unei întâlniri pe care o avusesem la Mackintosh & Tooley cu un tânăr, unul dintre cei mai chipeşi bărbaţi pe care-i văzusem vreodată, autorul unui roman vast, fără un subiect anume. Lucrarea lui nu dovedea decât că-şi dorea cu înflăcărare să scrie. I-am spus că nu puteam să-i publicăm cartea şi l-am sfătuit să mai facă o încercare, să scrie una mai concisă, mai scurtă şi mai puţin dezlânată, cu un subiect clar. Nu-mi mai amintesc mare lucru din interviu, doar că se lansase într-un discurs interminabil,

citând romane faimoase de mari dimensiuni, care nu vorbeau despre nimic concret. Citisem *Firmegans Wakel*

M-am văzut nevoită să recunosc că nu, nu în întregime. La vremea aceea, nu ştiam că foarte puţini oameni o făcuseră.

A vorbit o oră întreagă. A acceptat cafeaua şi biscuiţii pe care i-am oferit şi a continuat să vorbească. Mi-aş dori să-mi amintesc mai mult din ceea ce-mi spusese, dar mă depăşea cu desăvârşire. Citisem romanul *Casa Buddenbrook* de Thomas Mann?

Nu, dar auzisem de el. Am ocolit întrebarea, încercându-mi norocul:

— Dar ăsta este despre ceva anume.

A spus că nu conţinea decât o mulţime de detalii şi i-a dat înainte. Citisem ceva de Proust?

Da, citisem.

— Şi aţi zice că vorbeşte despre ceva concret?

Era ora douăsprezece. Îngerul Domnului a adus vestea…

— Ei bine, vorbeşte despre tot.

Bucură-te Marie, roaba lui Dumnezeu…

— Păi şi romanul meu vorbeşte despre tot.

Sfântă Născătoare de Dumnezeu…

— Aşa e, am spus eu. Dar nu e Proust.

— Deci căutaţi un al doilea Proust? m-a întrebat el. Unul nu e de-ajuns?

Nu-mi mai amintesc cum am reuşit să scap de el, doar că a plecat în cele din urmă. Ţin minte că data era întâi noiembrie şi că pe prima pagină a unui ziar de seară apărea portretul lui Winston Churchill, semnat de Graham Sutherland, care îi fusese prezentat de Parlament şi pe care, după moartea lui, zece ani mai târziu, soţia lui îl făcuse praf; şi mă întreb, în noapte, ce a determinat-o să

facă un asemenea gest. Mă întreb, de asemenea, ce s-a întâmplat cu tânărul chipeş şi cu romanul lui mare, atât de mare, încât a trebuit să-l împartă în două când a părăsit biroul, cărând cele două teancuri de foi la subsuori.

Am avut ocazia să le ofer sfaturi multor autori şi, în cel puţin două cazuri, îndrumările mele au dat roade. Şi ţin să subliniez, sfaturi absolut gratuite. S-au dovedit folositoare autorilor care au dat dovadă de ceva imaginaţie şi şi-au dorit să scrie un roman, fără să ştie însă cum să înceapă.

— Scrie-i o scrisoare unui prieten, era genul de lucru pe care obişnuiam să-l spun. Unui prieten drag şi apropiat, adevărat sau, şi mai bine, plăsmuit de imaginaţia ta. O scrisoare personală, numai pentru el; scrie până la capăt fără teamă ori timiditate, ca şi cum gândurile tale n-ar vedea niciodată lumina tiparului, iar bunul tău prieten va putea să o citească iar şi iar şi apoi să aştepte şi alte scrisori încântătoare de la tine. Dar să nu scrii despre relaţia dintre tine şi prietenul tău, e de la sine înţeleasă. împărtăşeşte-i pur şi simplu o experienţă pe care numai el o poate savura. Ceea ce ai de spus va ieşi mai spontan şi mai sincer decât dacă stai să te gândeşti la mulţimea de cititori, înainte să începi scrisoarea, repetă în gând ce ai de gând să spui, o poveste, ceva interesant. Dar nu repeta prea mult, povestea va lua formă pe măsură ce scrii, mai ales dacă te adresezi unui prieten apropiat, bărbat sau femeie, ca să-l faci să zâmbească, să râdă sau să plângă, orice-ţi doreşte inima, atâta timp cât ştii că va stârni interesul. Ţine minte să nu stai cu gândul la publicul cititor, te vei bloca!

În ambele cazuri în care metoda a dat roade, romanele de debut au fost excelent primite. În plus, metoda a mai dat roade şi în cazul unor volume de

povestiri.

Pe data de întâi decembrie, Martin York a fost condamnat la şapte ani de închisoare. Mai târziu, de Crăciun, i-am trimis o scrisoare la Wormwood Scrubs, dar, ca mulţi alţii care i-au scris, nu am primit niciun răspuns. Trecuse în lumea umbrelor. A doua zi după declararea sentinţei, ziarele au vuit de articolele scrise de fostele lui cunoştinţe, care vorbeau despre lumea lui haotică, farmecu-i copilăresc, beţiile şi cheltuielile lui necugetate, planurile şi ambiţiile lui fanteziste de a deveni un magnat de renume. Printre autorii acestor articole se numărau şi unii care, din câte ştiam, îi datorau multe. Atunci a apărut primul dintre nenumăratele articole ale lui Hector Bartlett. Insinua, fără să afirme pe şleau, că până şi el căzuse victimă înşelătoriei lui Martin York, ceea ce ştiam că nu era adevărat.

În acele zile triste de la începutul lui decembrie, am început să compar în minte cele două edituri spre care mă condusese soarta. Înainte să adorm în patul meu din Church End Villas, din South Kensington, stăteam întinsă, scrutând întunericul cu privirea mai bine de un ceas, amintindu-mi zgomotul şi atmosfera frenetică, schimbătoare de la Editura Ullswater. Cathy, asistenta-contabil, Ivy, dactilografa şi telefonista, Patrick, care se ocupa de ambalare, şi vizitele nevestei lui, Mabel, cu privirea ei sălbatică şi acuzatoare. Declinul unei firme în pragul falimentului şi Martin York, care stătea în fotoliul lui, dornic de companie. Multe nu fuseseră în regulă cu afacerea, dar oamenii în sine erau, oare, mai răi decât angajaţii de elită de la Mackintosh & Tooley, o editură mult mai mare şi mai stabilă din punct de vedere financiar? Mai mult ca niciodată, trăiam cu senzaţia că personalul de la Mackintosh & Tooley fusese ales cu bună ştiinţă după un

criteriu uşor grotesc; şi, deşi erau cu toţii mult mai calificaţi, mai educaţi şi duceau vieţi mai uşoare şi mai privilegiate decât mâinile acelea de lucru prost plătite de la răposata Editură Ullswater, toţi angajaţii de la Ullswater păreau să fie cumva mai normali, mai sănătoşi. Aveau ei ciudăţeniile lor, dar nu fuseseră aleşi pentru ele, ci în pofida lor.

Într-o noapte, pe când reflectam la toate astea, am simţit dintr-odată nevoia să aprind lumina, să mă dau jos din pat şi să mă privesc în oglinda lungă de pe interiorul uşii de la şifonier. Am stat aşa în picioare, mătăhăloasă, în cămaşa mea de noapte largă, călduroasă. Ce era în neregulă cu mine? De ce fusesem aleasă de Mackintosh & Tooley? Şi, în momentul acela, am înţeles motivul: eram mult prea grasă. Eram supraponderală, m-am gândit, într-atât, încât oricine m-ar fi angajat trebuia să fi avut o latură perversă. Mi-a fost limpede că oricine ar fi avut o plângere de făcut sau ceva împotriva firmei, mai ales un autor nemulţumit, n-ar fi putut să şi-o exprime cu toată încrederea în faţa mea. Ar fi dat dovadă de insensibilitate. Ca şi cum şi-ar fi atacat propria mamă. Şi, mai presus de orice, ce impresie ar fi făcut? Eram unul dintre alibiurile celor de la Mackintosh & Tooley.

Din noaptea aceea, m-am hotărât să-mi înjumătăţesc porţiile de mâncare şi băutură. Doar jumătate din ceea ce consumam de obicei, în orice împrejurare. Şi am decis să nu pomenesc nimănui despre planul meu. Să susţin că mă săturasem, în caz că insista cineva. Şi să mănânc doar jumătate, sau chiar şi un sfert, până ce ajungeam la o greutate şi o mărime rezonabile. Şi am început chiar de a doua zi, de dimineaţă.

Hotărârea aceasta a coincis cu starea de tristeţe pe care am trăit-o în perioada aceea de la începutul lui

decembrie 1954. Câteva zile mai târziu, pe când plecam de la birou, am primit un telefon furios de la Mabel, cu acuzaţiile ei obişnuite. În timp ce vorbeam, se pare că Patrick a intrat în încăperea din care telefona ea, căci a început să ţipe la rândul lui în receptor, acoperindu-i vocea.

— N-o băgaţi în seamă, doamnă Hawkins! Vă rog să nu vă supăraţi! Mabel nu se simte deloc bine.

Am crezut că se referea la faptul că-i lipsea o doagă, lucru de altfel cât se poate de limpede.

— Mabel trebuie să meargă la psihiatru, i-am spus.

— Mă internez mâine în spital, i-a luat-o Mabel înainte lui Patrick. Ştiţi, doamnă Hawkins, aţi fost aşa de bună cu Patrick, dar mi-aş fi dorit să nu vă mai culcaţi cu el în timpul liber.

A fost operată a doua zi, biata femeie, dar nimic n-ar fi putut-o salva de galopanta tumoare malignă care a răpus-o în mai puţin de o săptămână. Am vizitat-o de două ori la spital. M-a recunoscut, dar avea o privire pierdută, drogată. Am fost la incinerarea ei, la Golden Green, şi, văzând cum aluneca sicriul în crematoriu, mi-a părut rău că o desconsiderasem atât de mult, că o tratasem ca pe pacostea care era. O, Mabel, întoarce-te, întoarce-te şi chinuie-mă ca înainte! Patrick a plâns cât a ţinut ceremonia.

— Ştiam că avea probleme la cap, mi-a spus, dar întotdeauna a fost sănătoasă din punct de vedere fizic. S-a întâmplat atât de brusc, atât de brusc, doamnă Hawkins!

7

În ianuarie 1955, când am probat rochia de seară neagră, din dantelă, am descoperit spre marea mea bucurie că trebuia strâmtată cu câţiva centimetri în părţi. Plănuiam să o port la un dineu elegant. Cât de elegant

avea să fie, nu am aflat până nu am ajuns acolo. Într-adevăr, până să-mi fac intrarea, nu mi-am dat seama că era primul meu dineu londonez elegant. Până la momentul acela, mai luasem masa în oraş de nenumărate ori, cinasem acasă la prieteni sau la restaurante, dar nu mai participasem niciodată la o ocazie atât de formală.

Într-o dimineaţă, invitaţia mă aştepta pe birou: „Domnul Ian Tooley şi lady Philippa Tooley au deosebita plăcere să vă invite la…” în colţul de jos apăreau cuvintele *black ţie*\ aşa că mi-am dat seama că trebuie să port rochie de seară. I-am explicat lui Milly, care a cercetat invitaţia cu interes, că doar domnii erau obligaţi să poarte papion. Am răspuns că doamna Hawkins accepta cu plăcere amabila invitaţie a domnului Ian Tooley şi a lui lady Philippa Tooley… Şi iată-mă în camera Wandei, la probă, plină de bolduri şi de pense, cu linia decolteului mai adâncă, urmărind cum rochia mi-era remodelată şi strâmtată pentru noile dimensiuni sau, mai bine zis, adusă la zi, după cum spusese Wanda.

Camera Wandei rămăsese acelaşi atelier cu iz stătut. Peste tot numai vrafuri de haine care aşteptau să fie modificate şi, printre ele, o altă rochie de-a mea. îmi modifica adesea rochiile, dar era prima oară când trebuia să strâmteze una.

— Tare mă mai supără reumatismul, a spus Wanda, care stătea în genunchi, înfigând din belşug bolduri în rochie. Am rămas în urmă cu munca. 1

Ţinută formală, de seară, „papion” în traducere moţ a moţ. (N. tr.)

I-am spus că rochia din dantelă era o urgenţă.

Se mişca anevoios, dar se trata, m-a asigurat.

— Ce tratament faci?

Wanda a ocolit răspunsul; poate că, m-am gândit eu,

eram prea iscoditoare.

— Durează… Tre’ să am credinţă, a fost tot ce-a spus.

Dar nu m-am putut abţine să nu-i ofer un sfat.

— Reumatismul, Wanda, ia multe forme. Sper că ai un doctor bun. În orice caz, orice ai lua pentru reumatismul tău, o banană pe zi e de mare ajutor, ia aminte la mine!

Eu însămi suferisem de dureri reumatice cu doi ani mai înainte şi, urmând sfatul unei negrese americance pe care-o întâlnisem în autobuz, începusem o cură de o banană pe zi, iar de-atunci nu mai simţisem nicio durere la picioare. I-am povestit toate astea Wandei, în timp ce îmi tăia cu foarfecă materialul din jurul decolteului. (Omisesem să-i spun că în ultimele şase săptămâni nu mâncasem decât o jumătate de banană pe zi.) Dar Wanda n-a făcut decât să se încrunte şi să se ridice, trosnind din toate încheieturile. Am observat că îşi clătina capul din când în când spre un punct de pe podea, sub fereastră. Wanda mai era şi acum tulburată. Toată încrederea şi seninătatea ei de pe vremuri o părăsiseră. Acum, pe când mă roteam la cererea ei pentru mai multe ajustări, am zărit pe podea, sub fereastră, o casetă învelită în piele neagră, care semăna foarte tare cu Cutia radionică a lui Ian Tooley. Mi se părea atât de nefiresc ca Wanda, o catolică împătimită, să aibă de-a face cu un asemenea aparat, încât m-am gândit că trebuie să fi fost vreo cutie cu aţă de cusut sau o trusă de toaletă.

— Cum ai reuşit să scapi de centimetrii ăştia, doamnă Hawkins? m-a întrebat Wanda.

— Natura pune lucrurile în ordine, am răspuns. Şi nu înainte de vreme.

Încă cercetam fără să vreau cutia neagră de sub fereastră. Mâinile Wandei tremurau uşor cu acele. Nu-i

stătea în fire.

— Foloseşti Cutia? am întrebat.

— Care cutie?

Se întorsese, speriată. Am crezut că o s-o apuce una dintre crizele ei de plâns.

— Mă refer la o cutie folosită în ceea ce se numeşte radionică. Se spune că poate să vindece şi, pasămite, să facă şi alte lucruri.

— Alte lucruri?

— Aşa se-aude… Dar, oricum, eu nu cred în ea.

— Nu ştiu nimic de nicio Cutie! Poate c-o să mai slăbeşti niţel, doamnă Hawkins?

— Oh, da! am zis. Sper să mai scap de câteva kilograme.

Când am rostit cuvintele astea, mi s-a făcut o foame de lup, cu gândul la toate porţiile alea înjumătăţite care mă aşteptau în lunile următoare. Dar nu i-am spus Wandei secretul meu, şi nici ea nu mi-a mai împărtăşit vreunul de-al ei.

Am aruncat Cutiei o privire oarecum dispreţuitoare pe când dădeam să ies, sperând că Wanda avea să observe. Acum, mi se pare că Wandei îi era frică de mine şi că regreta puţina încredere pe care mi-o arătase.

— Trebuie să mai vii o dată la probă, doamnă Hawkins. Promit c-o să iasă minunat. Încă o probă, mâine seară. Să fii sănătoasă!

Oare ce-a vrut să spună cu asta?

Eram irascibilă în momentul acela. Şi cine şi-a găsit să mă caute la telefon tocmai când mă pregăteam să plec la dineul dat de familia Tooley? Nimeni altul decât tăticul lui Isobel.

— Bună seara, doamnă Hawkins, Hugh Lederer la telefon.

— Da, domnule Lederer?

— Sunteţi pe fugă?

— Da, sunt. Iau cina în oraş.

— Ei, norocos bărbat, oricine-ar fi! V-am zărit duminica trecută la biserică, dar dumneavoastră nu m-aţi văzut.

— Nu, nu v-am văzut.

— Şi atunci eraţi grăbită. Şi, dacă-mi permiteţi să spun, arătaţi foarte bine.

Era foarte adevărat că pierderea celor cinci kilograme începea să-mi pună în valoare trăsăturile. M-am bucurat s-o aud de la Hugh Lederer, dar bănuiam eu care era motivul din spatele telefonului: problema lui Isobel.

— Chiar sunt grăbită, domnule Lederer. Trebuie să mă-mbrac şi…

— Doamnă Hawkins, aţi vrea să luaţi cina mâine cu mine?

— Mă tem că nu pot.

— Atunci vineri?

— Despre Isobel e vorba?

— Păi… în parte, a spus.

— Chiar nu vă pot ajuta, domnule Lederer. I-am găsit o slujbă la o firmă care exportă produse chimice şi n-a vrut-o. Nu prea se găsesc posturi în domeniul editorial, v-am mai spus.

— E o problemă personală. Isobel are unele dificultăţi.

— De ce n-o lăsaţi să-şi rezolve singură problemele?

— Vai, doamnă Hawkins!

— Trebuie să-nchid.

— Dar, lăsând-o pe Isobel la o parte, nu ne putem întâlni să vorbim? Şi mi-ar plăcea să-mi spuneţi Hugh.

— Va trebui să vă sun eu. Ce număr aveţi, domnule

Lederer?

Mi-a dictat un număr şi i l-am repetat destul de rar cât să pară că-l notam, ceea ce n-am făcut.

Locuinţa familiei Tooley de pe Lord North Street făcea parte dintr-un grup de clădiri atât de apropiate de Casa Parlamentului, încât mai aveau şi acum vechi sonerii[3] pentru membri. În realitate, era chiar mai îngustă şi mai mică decât casa în stil victorian a lui Milly. Uşa ne-a deschis-o un servitor îmbrăcat într-un costum maro atât de obişnuit, încât părea să sugereze că stăpânii casei erau în pas cu vremea. Am fost cucerită de farmecul din interior. Mă aşteptasem la ceva mai spaţios şi mai impozant, la oarecare pretenţii, şi iată că nu era cazul. Dar n-am avut ocazia să mai adun impresii, fiindcă în urma mea au sosit mai multe persoane, şi când mi-am lăsat haina mi s-a făcut semn să urc la etaj, de unde venea zgomot de petrecere. Ian Tooley m-a întâmpinat în pragul salonului şi m-a prezentat soţiei sale, lady Philippa, şi celorlalţi invitaţi, după care mi-a oferit paharul de sherry pe care i-l cerusem.

Pe doi dintre invitaţii deja prezenţi îi cunoşteam după nume şi după pozele din ziare: sir Arthur Cary, magnatul, care se ţinea oarecum deoparte, şi soţia lui şarmantă, care-şi întreţinea volubilă grupul de admiratori, în celălalt capăt al încăperii.

— Doamna Hawkins a lucrat ca redactor la Editura Ulls water, a spus Ian Tooley, îmboldindu-l pe sir Arthur să înainteze spre mine. Şi acum avem norocul să facă parte din echipa noastră.

— Editura Ullswater! a spus sir Arthur, scoţând un

3 Division beli în original (lb. engl.). Este vorba despre o sonerie care suna atât la palatul Westminster, cât şi în Parlament şi în împrejurimi pentru a-i reuni la vot pe membri. (N. tr.)

hohot gâlgâit de râs. Ehei, da' ştiu că pe mine Martin York m-a tras în piept, nu glumă!

A continuat să râdă cu atâta poftă, încât m-am întrebat cât de serios fusese tras în piept şi, dacă era o chestiune aşa de amuzantă, de ce îl trimisese pe Martin York la închisoare, pe deasupra şi pentru şapte ani.

Am fost paisprezece invitaţi la masă, într-o sufragerie cu pereţi trandafirii şi tavanul de culoarea teracotei. Pe pereţi erau tablouri în ulei cu motive florale, reuşite, dar nu impresionante, şi portretul unui bărbat de la începutul epocii victoriene, care nu semăna nici cu Ian Tooley, nici cu lady Philippa, deşi mai mult ca sigur era strămoşul unuia dintre ei. Lady Philippa purta o rochie neagră din dantelă, uşor demodată, surprinzător de asemănătoare cu a mea. Asta m-a liniştit, întărindu-mi convingerea că eram îmbrăcată adecvat, şi, din privirea fugară pe care mi-a aruncat-o, am înţeles că Philippa era uşor amuzată să descopere că era îmbrăcată aproape la fel ca una dintre musafirele sale.

Am stat între unul dintre verii lor, un tânăr pe nume Aubrey, care lucra la casa de licitaţie Sotheby's, şi un fost general de brigadă roşcovan. Lumânările licăreau uşor, argintăria strălucea, iar invitaţii îi dădeau înainte cu vorbăria. Am făcut unele progrese cu Aubrey, discutând despre romanul *Jim cel norocos*, publicat de ceva vreme, dar, când i-a venit rândul generalului de brigadă, nu mi-a fost uşor, la început. Ochii lui mici şi apoşi, de pe chipul roşcovan, păreau să mă privească duşmănos. Dar era limpede că felul în care te privea era doar una dintre particularităţile lui, sau poate ceva de natură medicală, fiindcă, deşi nu a încetat să mă privească aşa, a părut să se mai destindă în mijlocul conversaţiei, când i-am spus că trebuie să fi avut o viaţă interesantă, sau ceva asemănător.

— Aş putea să scriu o carte, a spus.

— Şi de ce n-o faceţi?

— Nu mă pot concentra.

— Ca să vă puteţi concentra, i-am zis, vă trebuie o pisică. Aveţi cumva pisici?

— Pisici? Nu. Doi câini. Mi-ajunge.

Aşa că i-am dat un sfat bun. Dacă voia să se concentreze serios asupra unei anumite probleme, mai ales dacă era vorba de o lucrare scrisă, trebuia să-şi ia o pisică.

— Dacă veţi sta singur cu pisica în încăperea în care scrieţi, i-am explicat, pisica va sări pe birou şi se va cuibări tacticoasă sub lampă. Lumina lămpii îi oferă pisicii o mare satisfacţie. Pisica se va cuibări acolo cu seninătate, o seninătate care depăşeşte orice înţelegere. Şi, în timp ce lucraţi la birou, calmul pisicii va ajunge să vă afecteze treptat şi pe dumneavoastră, iar toate elementele perturbatoare care vă împiedică să vă concentraţi se vor risipi, permiţându-i minţii să devină din nou stăpână pe situaţie. Nu e nevoie să urmăriţi pisica tot timpul. Simpla ei prezenţă este de ajuns. Efectul pisicii asupra concentrării este remarcabil, un mister.

Generalul de brigadă m-a ascultat cu mare interes în timp ce mânca, privirea lui pătrunzătoare alunecând înainte şi înapoi, între mine şi farfurie.

— Aşa deci, foarte bine! O să mă duc să-mi iau o pisică! a decretat.

Ţin să menţionez că, trei ani mai târziu, generalul de brigadă mi-a trimis un exemplar al memoriilor sale de război, publicate la Mackintosh & Tooley. Pe coperta cărţii era o fotografie cu el la birou, cu un motan vagabond mare, cuibărit lângă o lampă. Exista şi o dedicaţie: „Pentru doamna Hawkins, fără sfaturile căreia aceste memorii n-ar

fi văzut niciodată lumina tiparului. Şi vă mulţumesc că m-aţi îndrumat să-l cunosc pe Morocănilă”. Cartea în sine era teribil de plictisitoare, dar eu nu-i spusesem decât că pisicile te ajută la concentrare, nu că vor scrie cărţile în locul tău.

În timp ce discutam cu vecinul meu de masă, conştientă de vorbăria şi clinchetul de tacâmuri din jurul meu, am tras cu ochiul la cât mâncau ceilalţi meseni. Părea enorm în comparaţie cu porţiile mele înjumătăţite. Vocile îşi exprimau opiniile în legătură cu următoarele subiecte: mai multe persoane pe care nu le cunoşteam; Billy Graham; senatorul McCarthy; colonelul Nasser; din nou *Jim cel norocos*; Cutia; guvernul, „ei”, adică americanii, „ei”, irlandezii, şi mulţi alţi „ei”, rămânând doar o mică lume de „noi” şi, de asemenea, Martin York şi şocul prin care trecuse bietul său tată. O tânără s-a mai servit odată cu un amestec delicios de fructe şi frişcă spumoasă.

— Mănânc pentru doi, sunt însărcinată, mi-a spus, zâmbindu-mi de pe partea cealaltă a mesei.

— Când speri să-ţi termini vieţile? a întrebat-o lady Philippa, zâmbind.

Întrebarea stranie a fost lămurită imediat, când am aflat că lady Philippa se referise la *Vieţile* a doi sfinţi, despre care scria tânăra; am aflat, de asemenea, cu puţina atenţie care mi-o permitea discuţia cu vecinii mei de masă, că, deşi nu avea decât douăzeci şi opt de ani (vârsta mea), avea deja doi copii. Am presupus că era romano-catolică şi am calculat că mâncase de patru ori mai mult ca mine. Dacă n-aş fi fost prinsă în conversaţia cu generalul de brigadă şi cu tânărul care lucra la Sotherby’s, aş fi sfătuit-o, spunându-i că să mănânci pentru doi nu era neapărat recomandabil într-o sarcină. Dar după masă am uitat s-o

abordez, fiind neliniştită şi bulversată, ocupată să mă-ntreb dacă am încălcat cu ceva protocolul.

Cu toate că până atunci nu mai fusesem niciodată la un dineu atât de formal, dat de cineva din clasa de sus, mă simţeam destul de stăpână pe situaţie. În realitate, nu stătusem niciodată să mă gândesc la clasa din care făceam parte, presupuneam că era cea de rând, ceva de felul grupei de sânge O. Nu credeam că obiceiurile clasei de sus difereau chiar atât de mult de oricare alte obiceiuri englezeşti. Este adevărat că citisem în romane despre excentricităţi precum „doamnele se retrag, lăsându-i pe bărbaţi să discute, cu vinul lor de porto”, dar nu mă gândisem niciodată că aceste maniere se întâlneau în viaţa de zi cu zi. Aş fi putut la fel de bine să fiu o străină. Şi aş putea spune, acum, că am învăţat multe despre obiceiurile înaltei societăţi cât am lucrat la Mackintosh & Tooley. Cu timpul, am ajuns la concluzia că era mai bine să faci parte dintre oamenii de rând. Fiindcă înalta societate n-ar supravieţui, s-ar prăbuşi fără clasa de jos, în vreme ce aceasta din urmă s-ar descurca foarte bine şi de una singură.

Masa propriu-zisă se terminase, nu şi vorbăria. La un moment dat, s-a făcut deodată linişte. Lady Philippa mă fixa cu privirea, nu aveam nici cea mai mică idee de ce. Am presupus că mă întrebase ceva şi m-am uitat la ea nedumerită. Dintr-odată, lady Philippa s-a ridicat de la masă de parcă cineva ar fi atins-o la coarda sensibilă. Am crezut că avea să facă o scenă. Şi celelalte femei i-au urmat exemplul, ridicându-se. Dar nu-mi dădeam seama cu ce greşiseră bărbaţii atât de tare, ca femeile să-i părăsească aşa, ţanţoşe ca nişte lebede, ieşind graţioase din încăpere. Mi-ar fi plăcut să le sfătuiesc să-şi vină în fire. Bărbaţii s-au ridicat şovăitori în picioare şi m-au privit

curioşi, de parcă nu le venea să creadă că nu mă simţeam şi eu jignită. Dar, irascibilă cum eram în perioada aia de înfometare din viaţa mea, n-am observat nimic care să mă fi putut ofensa. Eu, una, refuzam să fiu nepoliticoasă din pură solidaritate cu acele femei mult prea sensibile, posibil chiar puritane.

— Vii? mi-a murmurat lady Philippa pe când trecea pe lângă scaunul meu.

Dar mi se părea că bărbaţii nu făcuseră nimic care să merite un asemenea tratament. Am rămas la masă.

8

Deşi mai aveam câte ceva de învăţat când venea vorba despre comportamentul în societate, acum, când stau să mă gândesc la vremea aceea, îmi dau seama că nu duceam lipsă de maturitate în privinţa judecăţii sănătoase. Mai mult chiar, după dineu am început să observ că familia Tooley avea şi mai multă încredere în mine, nicidecum mai puţină, aşa cum ar fi fost de aşteptat. Era ca şi când m-ar fi aşezat în categoria oamenilor pe care se puteau bizui, precum doica sau bucătarul, care nu-i dezamăgeau niciodată. Cu toate astea, zilele mele la Mackintosh & Tooley erau numărate; erau numărate şi însumau două luni. Două luni de care am profitat din plin.

O mare parte din slujba unui redactor o constituie respingerea manuscriselor. Poate chiar nouăzeci la sută. La vremea aceea, nu refuzam doar anumite manuscrise, ci mă vedeam nevoită să resping şi mulţimea de idei care păreau să-şi croiască drum în fiecare zi în biroul meu, aduse de femei şi bărbaţi melancolici, care-mi vorbeau cu înflăcărare despre tot felul de concepte devalorizate, precum optimist/pesimist, fascist/comunist, extravertit/introvertit, cultură aleasă/medie/săracă; şi toate aceste nimicuri le aplicau în materie de artă,

literatură şi viaţă în general, ducându-le până într-acolo, încât se pierdeau orice bucurie, plăcere şi curiozitate.

Şi iată că ni se alătura şi Emma Loy. Se hotărâse să-şi publice noul roman la Editura Mackintosh & Tooley, care a dat în cinstea ei o petrecere de bun-venit, în sala de şedinţe. Era aceeaşi Emma, egocentrică şi capricioasă, şarmantă şi încântătoare. Era o scriitoare atât de bună, încât părea ciudat să te gândeşti c-ar fi fost o actriţă excelentă, dar nu te puteai abţine să nu te gândeşti la asta în prezenţa ei.

Hotărâse să uite de vechile reclamaţii pe care i le făcuse lui Martin York la adresa mea şi alesese să creadă pur şi simplu că şi eu făcusem acelaşi lucru.

Ei bine, sfatul meu pentru oricine se ceartă cu o persoană spirituală, talentată şi şarmantă ca Emma, care mai e, pe deasupra, şi inteligentă, este să profite de orice ocazie pentru a aplana conflictul, fiindcă rar ai ocazia să cunoşti astfel de oameni de-a lungul vieţii.

Şi trebuie să recunosc că am fost plăcut surprinsă când Emma Loy a venit la mine, de cum m-a zărit la petrecere.

— Doamnă Hawkins, dac-aţi şti cât sunt de uşurată să vă găsesc aici! Nu cunosc pe nimeni. Sper s-aveţi grijă de cărţile mele.

— Cărţile dumneavoastră îşi poartă singure de grijă, i-am spus.

Aşa şi era. Opiniile variau în privinţa Emmei Loy, dar nimeni n-ar fi putut nega vreodată că ar fi fost o scriitoare minunată. Ian Tolley mă lăsase să citesc manuscrisul ultimului ei roman. După aiurelile cu care avusesem de-a face, cartea Emmei era o adevărată alinare, o citeai cu mare plăcere, savurând maniera ei de a compune un roman ca pe o piesă muzicală, stilul caracteristic de a

scoate lucruri la lumină şi de a le îmbina cu plăsmuiri.

I-am mărturisit admiraţia mea în timp ce-mi umpleam paharul de sherry, iar ea şi-l termina pe-al doilea. Radia de plăcere. Atunci, eram mulţumită că pusesem capăt disputei mele cu Emma Loy, o dată pentru totdeauna. Dacă puteam sau nu să am încredere în ea, asta era cu totul altă poveste. Mai mult chiar, am impresia că nu credea în prietenie şi loialitate peste o anumită limită, şi poate că avea dreptate; există idealuri care pun prea multă presiune pe nişte scopuri care sunt, poate, mai importante. Protejarea reputaţiei lui Hector Bartlett nu mi se părea cine ştie ce scop şi nu se poate ca Emma să nu fi ştiut că era un *pisseur de copie*, aşa cum îl numisem. Dar era protejatul ei; îmi imaginam că legătura dintre ei era una strict sexuală şi abia mult mai târziu avea să-mi spună, din pură întâmplare, cum îi fusese el de ajutor. O asistase la cercetări şi-i făcuse rost de cărţile de care avea nevoie. Cam slab ajutor. Dar explicaţia era felul Emmei de a-şi justifica propria nebunie. Cred că era leneşă emoţional, prea prinsă cu activităţile ei literare ca să-şi găsească o relaţie nouă sau ca să se îndrăgostească. O dependenţă morbidă o lega de Hector, chiar dacă ştia că omul era o catastrofă. Mulţi ani mai târziu, Hector a încercat să-i facă mult rău.

Dar acum, aşa cum era de aşteptat, Hector Bartlett şi-a făcut apariţia la petrecere şi, văzându-l prin mulţime, m-am minunat că Emma suporta ca *pisseur*-ul să-i sufle aşa în ceafă. Şi cred că nu eram singura care se gândea la asta. Făcea un fel de gaură în mulţime, fiindcă oamenii cu care dorea să vorbească se îndepărtau de el cât mai politicos cu putinţă. Iar Emma, observând ce se întâmpla, s-a dus lângă el, moment în care cercul s-a închis la loc. Oamenii cu care Hector Bartlett nu dorise să vorbească

zăboveau cu precauţie pe margine; erau oameni ca mine, redactori şi angajaţi ai altor edituri, agenţi literari şi autori mai puţin cunoscuţi.

Ian Tooley circula prin mulţime cât se poate de politicos, explicând ici şi colo că Marte trecuse în semnul Peştilor (sau poate că Venus ori Mercur trecuseră în Scorpion) şi că, prin urmare, era posibil ca diverse probleme de importanţă naţională să fie soluţionate. Fluxul şi refluxul petrecerii au adus-o din nou pe Emma în calea mea. Mi-aduc aminte că intrase într-o dispută cu Ian Tooley pe tema convingerilor lui esoterice. Era tipic pentru Emma Loy să ignore orice convenţie socială în dialogurile pe care le purta, făcea chiar parte din farmecul ei. îi plăcea să dezbată subiecte generale. În mare parte, mi s-a şters din memorie ce am auzit-o spunându-i lui Ian Tooley cu acea ocazie, sau ce-i spusese el; în afară de un fragment pe care mi-l amintesc foarte limpede. Ian Tolley o numise sceptică.

— Nu credeţi nici măcar în Dumnezeu?

— În unele zile cred, în altele, nu, a răspuns Emma Loy. Dar un lucru ştiu sigur – de fapt, îl consider evident anume că Dumnezeu crede în mine.

Asta era Emma Loy şi mă-ndoiesc că s-a schimbat vreun pic. Cum mă aflam lângă Ian în momentul acela, i-am oferit Emmei unul dintre sfaturile mele, anume că, dacă aş fi în locul ei şi aş crede într-un fel azi şi-n altul, mâine, m-aş distra de minune în zilele în care aş crede şi aş lăsa căinţa pe seama celorlalte.

— Doamnă Hawkins, a spus celebra autoare, dacă vă urmez sfatul, am şanse să devin redactor?

— În privinţa asta nu-i nicio garanţie, am zis.

— Ei bine, e un sfat bun. Dar nu am nimic pentru care să mă căiesc.

Ian Tooley a comentat că studiul radionicii ne purta dincolo de concepte precum binele şi răul.

Sir Alee Tooley nu-şi făcea apariţia aproape niciodată. Pentru mine, venirile şi plecările lui de la birou erau un mister. Probabil că exista vreo uşă în spate, folosită numai de el.

Pe la finele lunii februarie, m-a căutat prin interfon şi m-a rugat să merg la el în birou, când aveam o clipă liberă. M-am dus chiar atunci şi am strâns mâna fără vlagă pe care mi-a întins-o şi pe care şi-a retras-o nepăsător, de cum am atins-o.

— Doamnă Hawkins, ştim că sunteţi o femeie de nădejde, ca nimeni alta, aşa că ne-am hotărât, după multe deliberări, să vă încredinţăm o lucrare critică, pe care am decis să o publicăm, dar care pare să aibă mare nevoie de sârguinţa, de atenţia şi de corectura meticuloasă de care ştim că numai dumneavoastră daţi dovadă.

Fraza „femeie de nădejde” mi-a atras atenţia, căci era aproape acelaşi lucru pe care domnul Twinny, bărbatul acela cu slujbă ciudată, i-l spusese odată lui Milly despre mine, când eram şi eu de faţă. Cuvintele lui exacte fuseseră: „Doamna Hawkins este o femeie de nădejde, cum rar întâlneşti”. Le rostise mânat de un sentiment de sinceră prietenie, cu o voce puternică, ce acoperise vorbăria radioului care se auzea pe fundal.

Mărturisirea lui sir Alee şi cuvintele de laudă care urmaseră semănau cu ţipătul unei păsări în suferinţă, departe, deasupra unui lac întunecat. Aveam senzaţia că-mi propunea ceva abominabil, precum cafeaua fără cofeină sau *coitus interruptus*\ şi, în acel moment, nu-mi convenea câtuşi de puţin să fiu o femeie de nădejde.

— Manuscrisul trebuie să capete o formă, a continuat.

— Adică trebuie rescris?

— Păi, da, bineînţeles, şi asta. Dar sunt detalii de verificat şi aşa mai departe. Gramatică şi sintaxă şi toate astea. Date.

Chiar atunci, intuiţia mi-a spus că vorbea despre o carte scrisă de *pisseur*-ul *de copie*, băgată la înaintare de Emma Loy, ca parte din preţul ei.

— Cartea, a spus Sir Alee, se numeşte *Eterna căutare*, *un studiu al atitudinii romantic-umaniste*. Este un studiu comparativ al operelor *Călătoria pelerinului*, *Anii de ucenicie ai lui Wilhelm Meister* şi *Peer Gynt*, sau cel puţin asta-şi propune. Nu ştiu prea multe despre subiect.

— Nu mai puţin ca mine. Chiar mă depăşeşte. Cine este autorul?

— Un oarecare Hector Bartlett. îl recomandă călduros domnişoara Loy.

— Vai, să n-aveţi de-a face cu el! E un *pisseur de copiei* Habar n-are de nimic, în primul rând adună informaţii greşite, după care le înfloreşte şi născoceşte tot felul de teorii.

— Da, da… Dar care a fost denumirea franţuzească pe care aţi folosit-o?

Am socotit că sănătatea şi bunăstarea lui sir Alee nu lăsau loc unei explicaţii complete. M-am calmat. I-am spus c-o să arunc o privire peste manuscris, că, la urma urmei, Sfântul Toma d’Aquino ne sfătuise să ne bazăm judecata pe cele rostite, şi nu pe cel care le rosteşte.

— Aşa că nu contează autorul. Mă voi uita peste cartea propriu-zisă.

— Ne-am angajat s-o publicăm. Un tiraj modest, fireşte. Va avea nevoie de multă…

Am luat cartea, i-am smuls-o din mâini, mai bine zis, atât de dornică să scap de ea, încât m-a izbit deodată

regretul de a nu purta mănuşi.

Am pierdut o săptămână cu ea, timp în care a ajuns să mă calce serios pe nervi. Am luat-o s-o citesc acasă, în speranţa c-o să mă pot concentra mai bine la paginile acelea ininteligibile.

— Poate că mă depăşeşte, i-am spus lui Milly.

— Fii pe pace, m-a liniştit Milly. Dacă nu poţi s-o-nţelegi, doamnă Hawkins, înseamnă că nu e o carte creştinească. (Prin creştinească, Milly înţelegea omenească. Spunea despre pisica ei că o privea ca o „creştină”.)

Sufeream de foame din pricina dietei. Era ceva ce nu-mi puteam explica, ce-mi scăpa în legătură cu ranchiuna pe care o simţeam pentru cartea asta. La urma urmei, aş fi putut s-o tratez cu aceeaşi indiferenţă pe care o arătam tuturor celorlalte manuscrise deplorabile care-mi treceau prin mâini. Dar cartea asta, *Eterna căutare*, era o ameninţare directă la adresa mea. Emma Loy era cea care ceruse să i se dea o formă pentru publicare. Ştia că nu eram fraieră. Dar mai uşor mi se părea să dai cu aspiratorul prin junglă decât să redactezi aşa ceva.

I-am dus-o lui William Todd, studentul nostru la medicină mereu prietenos şi, în ultimele săptămâni, chiar şi mai prietenos când venea vorba despre mine. Era un intelectual, familiarizat cu tot felul de concepte şi cu studiul lor. Mi-a adus-o înapoi în cameră după ce a citit două capitole, pe primul şi pe ultimul.

— O adunătură de baliverne! mi-a spus. Aiureli în toată regula. Pe fiecare pagină numai Nietzsche, Aristotel, Goethe, Ibsen, Freud, Jung, Huxley, Kierkegaard, dar se vede că nu-i înţelege câtuşi de puţin. Trimiteţi-o înapoi!

Am ciocnit pentru asta.

Restul săptămânii am repetat ce urma să spun ca să

scap de poveste. Mi-am repetat discursul în minte şi l-am exersat cu Milly.

— Aş dori să spun că, în ciuda susţinerii Emmei Loy, consider că… am început.

— Fereşte-te de numele femeii ălei a, a spus Milly, doar ştii că e periculoasă!

La sfârşitul săptămânii, Ian Tooley a intrat în biroul meu cu o expresie serioasă. La început, mi-am închipuit că venise să discute despre cartea *pisseur*-ului.

— Cum mai merge, doamnă Hawkins?

— Mă depăşeşte, am spus. Nu fac faţă!

— Patru zile de ploaie neîntreruptă. Vă-nţeleg, a spus. Dar, lăsând vremea la o parte, am ceva de discutat cu dumneavoastră. De fapt, ceva chiar grozav.

— Nu e grozav, am spus, pregătindu-mă să-mi încep discursul.

— Mersul ideilor, a zis, aşezându-se pe scaunul pe care stăteau de obicei autorii mei.

Venise, de fapt, ca să-mi ofere slujba de asistent editor la o nouă publicaţie trimestrială, numită *The Phantom*, pe care o fonda. Urma să publice eseuri, poeme şi povestiri despre supranatural şi percepţia extrasenzorială.

În anii aceia, exista un mare interes pentru supranatural, probabil ca urmare a evenimentelor de neimaginat care întunecaseră deceniul precedent.

— Da, am spus. Ar fi grozav!

A fost grozav şi faptul că mi-a oferit o mărire de salariu.

— Vă simţiţi bine, doamnă Hawkins? m-a întrebat înainte să plece.

— Sunt bine, mulţumesc, domnule Tooley. Dar dumneavoastră?

— Ah, eu sunt în regulă! Doar că arătaţi diferit, dacă-mi permiteţi.

— Da, slăbesc.

— Vai, o să fiţi slabă?

— Nu, doar normală, sper!

— Vai! Desigur, aţi putea încerca Cutia.

Asta se întâmpla într-o joi. Vineri dimineaţă i-am trimis lui sir Alee manuscrisul lui Hector Bartlett, cu un mesaj pe care-l cântărisem îndelung: „Consider că nu poate fi îmbunătăţit”.

Mă uitam peste nişte notiţe pe care mi le trimisese Ian Tooley despre *The Phantom*, când a sunat interfonul. Era amiază.

Îngerul Domnului a adus vestea…

Mă căuta sir Alee.

Şi ea a zămislit de la Duhul Sfânt…

— Doamnă Hawkins, v-aş fi renunoscător dacă mi-aţi acorda puţin timp în după-amiaza asta, la două şi jumătate. Vă aştept în biroul meu.

Bucură-te Marie, roaba lui Dumnezeu…

— Da, sir Alee, desigur.

La prânz, m-am dus într-un pub din apropiere să mănânc jumătate de sandviş delicios cu şuncă, să beau jumătate de ceaşcă de cafea slabă şi jumătate de pahar de vin de porto. Era un pub popular nu numai printre jurnalişti, ci şi printre angajaţii de la Mackintosh & Tooley şi editorii care lucrau în cartierul Covent Garden. Am ajuns destul de devreme şi am prins un loc la masă, dar cei care au venit după mine au fost nevoiţi să stea în picioare. În curând, localul s-a umplut de oameni şi de zarvă, de miros de bere, tutun şi sudoare. Uşa se deschidea şi se închidea întruna, pe măsură ce sosea tot mai multă lume. Unul dintre clienţi avea cu el un cocker Spaniei. I-a dat drumul

din lesă, iar căţelul a început să se bage printre picioarele oamenilor, căutând să vadă ce bunătăţi, precum bucăţele de sandvişuri şi crenvurşti în aluat, ar fi putut căpăta de la clienţii prietenoşi. L-am urmărit cu privirea, căci intenţionam să-i dau jumătatea rămasă din sandvişul meu, dacă venea la mine. Acum, ajunsese la bar şi adulmeca crenvurstul în aluat al unui bărbat, pe care acesta îl ţinea în mâna stângă, în timp ce în dreapta avea un pahar de bere. A fost destul de comic, căci căţelul s-a servit pur şi simplu cu o bucăţică din crenvurstul care atârna. Bărbatul s-a întors şi i-a tras o înjurătură. Am văzut cine era: Hector Bartlett. Într-o fracţiune de secundă, a luat nişte muştar din vasul de pe tejghea, l-a întins pe restul crenvurstului în aluat şi i l-a dat câinelui pofticios.

— Vai, nu! au strigat cele câteva persoane care văzuseră ce se întâmplase, printre care şi eu.

Nici stăpânul câinelui, care se întorsese chiar la timp pentru a observa mârşăvia, n-a putut face nimic. Bietul animal a fugit spre el, schelălăind şi scuturând din cap. L-am rugat pe barman să-mi dea nişte apă într-o scrumieră de sticlă, adâncă şi curată. Din fericire, câinele a vomat imediat pe podea şi mai mulţi angajaţi au aruncat rumeguş deasupra, au strâns mizeria cu mopurile şi au început să se agite în jurul animalului.

— Uite ce e, amice, ai făcut o treabă foarte urâtă! i-a spus proprietarul, un tânăr înalt şi slab, marelui Hector Bartlett.

Mie, uneia, reacţia mi s-a părut mult prea reţinută.

— Mi-a furat prima jumătate, aşa că m-am gândit că n-are decât s-o înfulece şi pe-a doua, s-a mulţumit să răspundă fără jenă *pisseur*-ul *de copie*, care comandase alt crenvurst în aluat.

Stăpânul câinelui i-a întors dezgustat spatele, a prins

lesa de zgarda animalului şi a ieşit. S-a simţit o uşurare generală, căci toată lumea se aşteptase la o ceartă.

Pisseur-ul, cu bărbia dublă îndesată în gulerul hainei din piele de oaie, stătea rezemat nepăsător de bar, cu ochii pe mulţime şi cu spatele la barman, mestecând un crenvurst proaspăt în aluat, cu gura lui mică, de bebeluş. îl vedeai adesea prin puburile din cartierul acesta la ora prânzului şi imediat după sfârşitul programului de lucru, pândind să dea cu ochii de vreun editor sau jurnalist care ar fi putut să-i fie de ajutor. De data asta, a dat cu ochii de mine.

— Doamnă Hawkins, ce plăcere! a spus şi, cu spatele încă la barman, şi-a întors capul uşor, cât să mai comande peste umăr încă un pahar de bere. Doamnă Hawkins, înţeleg că sunteţi noul meu redactor!

N-am răspuns nimic. M-am ridicat şi am ieşit. În drum spre birou, mi-am dat seama că nu mai suportam lumea editorială. Apoi, am realizat că eram nedreaptă. Pubul nu făcea parte câtuşi de puţin din lumea editorială, şi nici Hector Bartlett nu era reprezentativ pentru ea. Dar la două jumătate, când am ajuns la biroul lui sir Alee, punctuală, în mintea mea exista o oarecare aversiune legată de peisajul editorial, un dezgust faţă de autori, agenţi, cărţi, tipografi, legători, critici, redactori. El nu se întorsese din pauza de prânz. M-am aşezat, singură cu gândurile mele. Mă săturasem de toată scena asta şi mi-era dor să intru din nou într-o librărie aşa cum făceam pe vremuri şi să aleg o carte fără să mă gândesc la toată munca depusă pentru crearea ei. În afara faptului că mă simţeam epuizată, mi-era foame, dar eram mândră de asta.

Sir Alee şi-a făcut apariţia pe la trei şi cinci minute, radiind de mulţumire, tot numai un zâmbet, însoţind-o pe Emma Loy, care mergea înaintea lui. Nu-l mai văzusem

niciodată atât de bine dispus.

— V-am lăsat să aşteptaţi, doamnă Hawkins. Ne-aţi aşteptat mult?

Şi-a făcut de lucru cu haina Emmei, invitând-o să ia loc. Era limpede că luaseră masa de prânz împreună, într-un local elegant, ca Ivy, Rules sau Ritz, şi îi destinseseră toate acele vinuri şi mâncăruri alese, pe care imaginaţia mea le atribuia ocaziei. Unul dintre efectele dietelor este un fel de consternare puritană la gândul că anumite persoane mănâncă şi beau, şi în special la gândul cantităţii consumate. În timp ce o întâmpinam pe Emma Loy cu zâmbetul meu cumsecade, mi-a trecut prin minte un gând nebunesc: trei feluri de mâncare fine, vin alb de pe Valea Rinului, somon afumat, apoi cotlete de miel cu legume micuţe sau cu ceva *flambé*, urmate de…

Privirea începuse să mi se înceţoşeze, dar sosirea Annei Clough, formidabilul reproş făcut conştiinţei noastre naţionale, al cărei tată maniac fusese spânzurat şi care era atât de drăguţă, o directoare importantă a firmei, mi-a distras atenţia de la cei doi şi de la prânzul lor. Era urmată de Colin Shoe.

— Emma, arăţi minunat! s-a grăbit el să-i spună autoarei dichisite, înveşmântate în gri, care stătea în fotoliu, încă visătoare după masa de prânz. Am întârziat?

Se vedea treaba că era o întâlnire şi că fusese programată la ora trei. Într-un acces de paranoia, m-am gândit că mă chemaseră la două jumătate pentru a mă face să-mi văd lungul nasului; dar poate că uitaseră pur şi simplu să-mi spună că se schimbase ora. Oricare ar fi fost motivul pentru izgonirea lui Colin Shoe din profesia medicală, sigur nu era modul în care-şi tratase pacienţii. O copleşea pe Emma Loy cu atenţii, făcând exclamaţii apreciative şi juste la adresa romanului ei în curs de

apariţie, uitând chiar pentru moment că un autor bun e un autor mort. Sir Alee mai chema acum pe cineva prin interfon, iar Abigail de Mordell Staines-Knight şi-a făcut şi ea apariţia şi i-a fost prezentată cu numele întreg Emmei Loy.

— N-am reţinut prea bine numele, a spus Emma Loy, răutăcioasă.

— Abigail e suficient, i-a răspuns secretara fără asprime.

Avea cu ea un carneţel. S-a lăsat pe marginea unui scaun, în afara cercului pe care-l formaserăm noi, cu creionul pregătit.

— Ce ocazie plăcută! a exclamat sir Alee. Mă-ndoiesc că vom avea prea multe de dezbătut. Este vorba despre cartea autorului nostru, Hector Bartlett, intitulată *Căutarea eternităţii*…

— *Eterna căutare* cred că e titlul, l-a corectat Ann Clough, aruncându-i un zâmbet Emmei Loy.

— *Eterna căutare*. Sunt câteva mici probleme, dar nu trebuie să ne cramponăm de ele. Doamnă Hawkins, aţi preluat cartea şi am aici biletul dumneavoastră, în care spuneţi că nu poate fi îmbunătăţită.

— O laudă extraordinară! a intervenit Colin Shoe, cu optimismul cuiva care constată că patru luni rămase de trăit pot fi o viaţă întreagă.

Abigail începuse să mâzgălească liniile din carneţel.

— Doamna Hawkins nu vrea să se atingă de cartea asta, a spus Emma Loy. Doamnă Hawkins, să ştiţi că sunteţi plină de prejudecăţi în privinţa lui Hector.

— Să rămânem la carte, a spus Ann, pe tonul unei profesoare răbdătoare. Nu ne-am adunat aici ca să discutăm despre personalităţi. Cartea este problema.

— Nimeni nu poate să rescrie cartea, m-am adresat

eu direct Emmei Loy. Nimeni nu o poate redacta. E groaznică!

— Vreau să fac lucrul ăsta pentru Hector. De ce sunteţi atât de pornită împotriva lui?

— E un *pisseur de copiei* am spus. Nu m-am putut abţine. Pur şi simplu mi-a scăpat.

— O, Doamne! a exclamat Emma. Epitetul ăsta al dumitale! Se duce vorba şi-i ruinează cariera lui Hector. Nu susţin c-ar fi un geniu, dar…

— Cum aţi spus, doamnă Hawkins? a întrebat sir Alee.

Colin Shoe şi-a dat ochii peste cap.

— *Pisseur de copie*. Înseamnă că urinează ciorne jurnalistice, că secretă o proză îngrozitoare.

— Poate c-ar fi mai bine să… a început Ann.

— Adevărul e, a zis Emma, c-aş vrea să-l ajut pe Hector şi nu ştiu cum.

Voia să spună, după cum bănuiam la vremea aceea, c-ar fi vrut să-l scoată din viaţa ei, iar încercarea de a-l ajuta să-şi publice cartea era un cadou de rămas-bun.

— Sunt sigur că doamna Hawkins nu vrea să spună că… a intervenit Colin Shoe.

— Sunt sigur că o autoare aşa de distinsă ca domnişoara Loy n-ar recomanda o carte care lasă de dorit, a spus sir Alee, şi, dacă-mi permiteţi, doamnă Hawkins, exprimarea dumneavoastră nu este tocmai…

— Cum nu am citit cartea personal… a dat să spună Ann.

Abigail mâzgălea în continuare, picior peste picior, calmă şi subţirică pe marginea scaunului ei.

— Mi-aş dori să-l cunoaşteţi mai bine pe Hector, doamnă Hawkins, a spus Emma. Are atâtea calităţi!

Aproape că devenise o ceartă privată între mine şi

Emma. A precizat că Hector se străduia nespus cu scrierile lui. I-am replicat că nu se străduia destul.

— Într-adevăr, a spus ea. Dar şlefuiţi niţel cartea. Dragă doamnă, doar pentru ce altceva sunteţi aici?

Atunci, le-am povestit ce se întâmplase în pub, chiar sub ochii mei.

— O grămadă de muştar pe crenvurst, am spus. Bietul câine!

— Asta-i o altă latură de-a lui Hector. La urma urmei, câţi autori şi artişti din istorie n-au fost nişte porci? N-are nimic de-a face cu munca lui. Eu zic că aveţi prejudecăţi.

— Dacă vreţi părerea mea, m-am adresat lui sir Alee, ar fi bine să-i trimiteţi cartea înapoi, asta ar face orice comerciant cu un obiect cu defecte de fabricaţie, un aparat de fotografiat sau o conservă de carne stricate. Trimiteţi-o înapoi!

— Să fim corecţi… a murmurat biata Ann Clough.

— Iar descrierea pe care i-o faceţi autorului este obscenă, a spus Emma, după care s-a întors spre Alee. Trebuie să recunoaşteţi că…

— Numele domnişoarei Loy este suficient pentru a garanta… a intervenit Colin Shoe.

— Cred că va trebui să-i dăm cartea unuia dintre ceilalţi redactori ai noştri, a conchis sir Alee. E mare păcat, doamnă Hawkins, dar nu se poate aşa ceva! Tocmai când ne bazam pe dumneavoastră pentru *The Phantom*. *The Phantom*, a spus el, întorcându-se spre Emma Loy, este un nou proiect de-al nostru, o publicaţie trimestrială despre ocult.

Nu au publicat niciodată cartea *pisseur*-ului. Au scos *The Phantom*, fără asistenţa mea, iar revista a înflorit mai bine de douăzeci de ani.

— Păcat c-a trebuit să-l faci în felul ăla, a spus Milly

în seara aia, când i-am povestit evenimentele zilei.

— Nu mă pot abţine. Uneori, cuvintele-mi scapă pur şi simplu şi nu le pot opri. Parc-aş predica din Evanghelie.

— Atunci ai făcut bine, doamnă Hawkins! Ai făcut foarte bine să vorbeşti deschis!

A doua zi, Colin Shoe mi-a adus plata pe o lună. Mi-a spus că puteam pleca oricând doream, „spre marele nostru regret, doamnă Hawkins”.

Am semnat pentru salariu şi i-am spus că aveam să plec aproape imediat, de cum rezolvam câteva treburi minore pe care le mai aveam de făcut.

— Şi nu uitaţi că Hector Bartlett e un *pisseur de copie*.

— N-o să uit, doamnă Hawkins. Niciunul dintre noi n-o să uite. Şi arătaţi foarte drăguţ de la o vreme, dacă-mi permiteţi.

Mi-am luat rămas-bun de la colegi. Am simţit o oarecare invidie în tonul Annei Clough, de parcă aş fi scăpat din ceva din care ea nu reuşea. M-am dus să-mi iau la revedere şi de la Abigail. Înainte să părăsesc biroul ei, în timp ce pălăvrăgeam, am văzut pe masa ei de lucru o foaie de hârtie pe care era bătută la maşină o listă de nume. Fără să vreau, m-am uitat peste ele în timp ce vorbeam. Unul dintre ele era Wanda Podolack.

9

Luna aia rece de martie din 1955 a fost una dintre cele mai ciudate din viaţa mea. Milly era plecată în Irlanda, la fiica ei, care era bolnavă. Am făcut multe nopţi albe, ascultând tăcerea cu urechile-mi trupeşti şi mulţimea de voci care mă copleşea, cu cele ale minţii.

Auzeam vocea lui Martin York spunând: „Credibilitatea, doamnă Hawkins, credibilitatea e totul. Încerc să ajut editura să-şi recapete credibilitatea”, şi pe

cea a lui Ivy, dactilografa de la Editura Ullswater, ale cărei „d”-uri sunau a „t”-uri: „Tomnul York este într-o şetinţă. Pur şi simplu nu pot să…” îmi răsunau în minte frazele scurte, stridente, ale nevestei lui Patrick, Mabel, care cădeau asupra mea ca nişte bolovani: „Dumneata, doamnă Hawkins! Dumneata, doamnă Hawkins! Te culci cu bărbatul meu, faci dragoste cu el în patul tău! Pentru plăcerea dumitale, doamnă Hawkins…” Iar acum Mabel era moartă, ajunsese dintr-odată în mormânt. În rarele momente în care starea ei de spirit se schimba brusc, avea o voce tare blândă: „Doamnă Hawkins, eşti atât de bună cu noi! Te-ai purtat atât de cumsecade cu Patrick!”

„Ar trebui să te măriţi din nou, doamnă Hawkins”, îmi spusese Milly. „Eşti o femeie tânără. Douăzeci şi opt de ani, douăzeci şi nouă, e prea devreme să te mulţumeşti cu o viaţă de văduvie”. îi spusesem o parte din povestea scurtei mele căsnicii de pe timp de război. „Nici nu se poate numi căsnicie”, îmi zisese ea. Era cât se poate de adevărat.

În luna aia, după ce am fost concediată de la Mackintosh & Tooley, nu m-am gândit să-mi caut o nouă slujbă. Cum Milly era plecată, mi-am petrecut zilele bucurându-mă de plimbări lungi cu autobuzul, cocoţată pe platformă. Am străbătut întreaga Londră, până spre ieşirea din oraş, ajungând şi în cele mai îndepărtate cartiere mărginaşe. Stanmore, Edgware, Bushey, Chingford, Romford, Harrow, Wanstead, Dagenham, Barking. Puţine străzi mai erau intacte, cu toate că războiul se terminase de peste zece ani. Casele în stil victorian, magazinele, bisericile erau despărţite de zone întinse de cratere făcute de bombe. Molozul fusese luat, dar buruieni ciudate crescuseră pe locul caselor distruse în război. Cât era încă lumină, treceam cu autobuzul pe lângă docuri şi linii de

cale ferată, pe lângă puburi întunecoase, care nu se deschiseseră încă, până venea vremea să mă-ntorc acasă. În vremurile alea, Londra era încă acoperită de funingine de la focurile făcute cu cărbuni. Wembley, Hackney, Islington, Southall, Acton, Ealing. Câteodată, mă plimbam pe jos prin oraşul care, curând, avea să fie reconstruit cu clădiri înalte, impunătoare şi elegante. Uneori, ajungeam în Richmond, în Greenwich, la Dulwich, Hampton şi Kew, unde, în zilele în care nu ploua, mă plimbam prin parcurile întinse şi pustii, şi unde, din când în când, mă abordau bărbaţi în pelerine de ploaie, pe care îi puneam rapid pe fugă. Surbiton, Ewell, Croydon şi până la Oprington. Prin urmare, îmi petreceam zile întregi în autobuzele supraetajate, privind pe fereastră şi urmărindu-i discret pe tovarăşii mei de călătorie, cei mai mulţi dintre ei zdrenţăroşi, iar dacă nu erau singuri, trăgeam cu urechea la conversaţiile lor, majoritatea despre familii şi prieteni, cumpărături şi slujbe; nici măcar o singură dată în drumurile acelea lungi cu autobuzul n-am auzit vreo frântură de conversaţie despre vreun subiect de interes general.

Din când în când, simţeam cum se conturau nişte chipuri deasupra mea: şoferul, pasagerii care treceau pe lângă mine, coborând sau urcându-se în autobuz, şcolarii zgomotoşi şi mamele voinice, care nu reuşiseră să găsească scaune libere pe platforma de jos. Mă simţeam ca Lucy Snowe din *VIU – ette*, care mergea de una singură prin Bruxelles într-o noapte de vară, printre oamenii strânşi la festival; toate acele chipuri care se îngrămădeau în jurul ei, chipuri sulimenite cu ocazia sărbătorii, pe care stările ei de halucinaţie induse de laudanum le făceau să pară şi mai groteşti.

În sumbra Londră nu era nici urmă de asemenea

festivităţi haotice, dar am simţit că mă încearcă un tremur de emoţie, că mă sufocă isteria la auzul vocilor londoneze din jurul meu, la vederea chipurilor fade şi bolnăvicioase, lungi şi posace, drăguţe şi vopsite ale oamenilor. Bamet, Loughton, Hendon, Northolt, Willesden, Camberwell, Plumstead, Kingston, Bromley. Mâneam de prânz în puburi zgomotoase, lăsându-mi jumătate din porţie în farfurie, spre marea mirare a multor chelneriţe ai căror ochi mi se păreau mult prea sălbatici; aveau buze mult prea roşii ca să fie adevărate. Serveam ceaiul şi o jumătate de chiflă în ceainării în care chelneriţelor nu părea să le pese ce lăsam în farfurie. Eram tentată să mă gândesc că dieta mea avea aceleaşi efecte ca un drog, dar încercam să mă debarasez de asemenea idei. Mă gândeam la viaţa mea ca „doamna Hawkins” şi nu ajungeam la nicio concluzie.

— Bună seara, doamnă Hawkins, se întâmpla să-mi strige soţia vecinului de alături, pe când ajungeam la poarta noastră de la Church End Villas în acelaşi timp în care se pregătea şi ea să intre în curte.

M-am măritat în 1944, la vârsta de optsprezece ani, cu Tom Hawkins. L-am cunoscut în iulie şi ne-am căsătorit pe 28 august, motiv pentru care a obţinut o permisie specială din partea armatei. Tom era paraşutist, sergent în forţele aeriene. Eu abia terminasem şcoala şi intrasem în Land Army[4]. Asta făceam când l-am cunoscut pe Tom. Venise acasă în permisie, la ferma la care lucram eu. Eram o fată straşnică, voinică, dar nu aşa de grasă cum am ajuns mai târziu. Tom era un băiat înalt, cu o faţă prelungă, uscăţivă şi un ten închis la culoare; era unul dintre englezii

4 The Women’ s Land Army, organizaţie britanică care a funcţionat în timpul Primului şi celui de Al Doilea Război Mondial şi prin intermediul căreia femeile lucrau în agricultură, în locul bărbaţilor care se înrolaseră. (N. red.)

aceia oacheşi care te fac să te întrebi de unde li se trage culoarea închisă. De la romani? De la marinarii naufragiaţi de pe Armada spaniolă? Poate o moştenire normandă rămasă de la mercenarii galici? La vremea aceea avea douăzeci şi patru de ani şi era student la Agrochimie când izbucnise războiul.

Tatăl lui Tom avea ceva pământ în Hertfordshire. S-a hotărât că Tom avea să fie fermier după ce se termina războiul, iar eu urma să devin nevastă de fermier. Mă întreb ce fel de nevastă de fermier aş fi fost dacă Tom ar fi trăit? Mă decisesem să intru în Land Army pentru că eram voinică şi vânjoasă, iar după toţi anii petrecuţi la şcoală, să lucrez în aer liber, pe orice vreme, însemna pentru mine libertate, mai ales prin comparaţie cu munca de birou pe care aş fi fost trimisă s-o fac în anii ăia, când toată lumea de până-n patruzeci şi cinci de ani era recrutată la muncă. Dar aveam şi o latură studioasă, pe care Tom n-a mai apucat s-o vadă.

Îl cunoscusem pe Tom la o serată dansantă, după care ne-am întâlnit din nou. Apoi, când s-a întors la unitatea lui, ne-am scris, la început în fiecare săptămână, apoi de două ori pe săptămână, după care în fiecare zi. îmi dădea telefon când putea. N-aveam nici cea mai mică idee unde era staţionat, era secret, ca orice lucru de importanţă de la vremea aceea. Când îi adresam scrisorile treceam un număr, o divizie sau vreo altă elucubraţie care se încheia cu „H.M. Forces”. Tom a mai venit o dată în permisie, pentru un weekend, şi m-a cerut de nevastă. M-am gândit la propunerea lui timp de două săptămâni, dar intervalul era o simplă formalitate, fiindcă eram deja îndrăgostită până peste cap, aşa cum era şi el. La nunta mea, pe douăzeci şi opt august, au venit părinţii mei, fraţii şi surorile lui Tom şi două dintre colegele mele de şcoală,

care lucrau cu mine. Am purtat rochia mea de la serbările şcolare, lungă şi albă, care a fost numai bună şi mi-a scutit cupoanele de cumpărături. Tom s-a îmbrăcat în uniformă. Am avut parte de patru zile împreună la Londra, într-un apartament împrumutat. Plănuiserăm să mergem la teatru, dar n-am mai ajuns. Am fost tulburaţi doar de câteva bombe incendiare şi rachete ghidate VI, pentru care se dădea alarma de raid aerian. Atacurile cu rachete V2, pentru care nu suna alarma, nu apăruseră încă. Am vizitat Hampton Court şi Kew. Ne-am plimbat prin Hyde Park, în jurul lacului Serpentine, aproape în fiecare zi, şi până la Kensington Gardens, şi am servit ceai şi prăjituri cu ciocolată la Gunter's, pe Curzon Street, la exorbitantul preţ de doi şilingi şi şaisprezece penny bucata, plus bacşişul.

După aceea m-am întors la lucru, aşteptând nerăbdătoare scrisorile adresate doamnei Hawkins. Ştiam că în curând Tom avea să fie trimis la luptă pe frontul de vest, unde nemţii rezistau hotărâţi pe poziţii. Ca să mă întăresc şi să mă pregătesc sufleteşte pentru ce era mai rău, în săptămânile acelea de după nuntă obişnuiam să recit în gând, în secret, o telegramă de la Departamentul de Război, în care eram informată că soţul meu căzuse pe front. Şeful nostru de personal mi-ar fi spus: „A sosit o telegramă pentru dumneavoastră". Şi asta ar fi fost tot. „Doriţi să vă aduc ceva? Nu vreţi să vă întinderi? Trebuie să fiţi curajoasă, doamnă Hawkins! Nu sunteţi singura…"

Tom şi-a făcut apariţia pe neaşteptate luni noaptea, pe 11 septembrie. Trebuia să se întoarcă a doua zi. Am închiriat o cămăruţă la un han local. Deşi nu mi-a spus nimic, am bănuit că plecase fără permisie. Eram domnul şi doamna Hawkins. Bănuiam că foarte curând avea să intre în focul luptei. Ce prostie, m-am gândit eu, să intre în

divizia de paraşutişti.

După ce am luat cina jos, în pub, el a plecat, iar eu am urcat în cameră să mă bag în pat; mi-a spus c-ar mai fi băut un pahar. Băuse deja trei pahare duble de whisky. Întâmplarea făcuse să se servească whisky în seara aceea în pub. Fusese o rezervă specială, căci whisky-ul nu prea se găsea uşor la vremea aceea. La ora nouă eram deja în pat, citind o carte şi aşteptându-l pe Tom. Jos, la bar, era gălăgie mare, dar până la ora închiderii adormisem deja, când m-a trezit Tom, dând buzna în cameră, răvăşit şi beat turtă.

Ei bine, sfatul meu pentru oricine se căsătoreşte este să-şi vadă mai întâi partenerul beat. Mai ales în cazul bărbaţilor. Băutura te poate înmuia, îndulci. În cantitate mare, te poate face să te porţi prosteşte. Sau să devii sălbatic: aşa s-a întâmplat cu Tom. Nu-l mai văzusem beat până atunci. A făcut praf camera, începând cu cana şi vasul de porţelan de pe lavabou şi terminând cu oglinda de perete. A smuls salteaua de pe pat şi s-a apucat să o împingă afară pe fereastră. Am sărit în picioare şi am încercat să-l opresc, dar asta n-a făcut decât să-l întărâte şi aşa a început să mă înghiontească prin încăpere. Până la urmă, tot a azvârlit salteaua pe geam. În tot timpul acesta înjura şi ţipa, în vreme ce proprietarul şi nevasta lui, care mai întâi stătuseră în pragul uşii, l-au trimis pe băiatul lor după poliţişti.

Tom a şters-o înapoi la garnizoană înainte să ajungă poliţia, fără să-mi arunce măcar o privire. Nu ştiu cum a ajuns până acolo, probabil l-a luat cineva cu maşina. Am ajutat-o pe proprietăreasă, care pufăia şi bombănea, să aranjeze lucrurile prin cameră. Am plătit daunele şi m-am întors în colţişorul meu din casa mare şi veche în care eram cazată. Poliţistul s-a dovedit înţelegător în

împrejurările date.

Mă întreb dacă mariajul meu ar fi rezistat. M-am gândit chiar şi atunci, cu experienţa mea, că ce văzusem nu putea să fie comportamentul obişnuit al lui Tom Hawkins. De vină fusese stresul provocat de război sau ceva de felul ăsta. Dar, pe de altă parte, m-am gândit, erau mii de bărbaţi în situaţia lui Tom, nu era singurul. Acum, cred că dacă i-aş fi arătat latura puternică a caracterului meu de la bun început, Tom n-ar fi izbucnit aşa cum a făcut-o. Aveam o vânătaie mare pe frunte, unde mă lovisem de perete, şi mai multe pe braţe. Eram tăiată pe gât. Sfatul meu pentru orice femeie care se mărită este să nu pornească în noua căsnicie aşa cum are tendinţa s-o facă, ci mai în forţă, mai dur. Apoi te poţi relaxa treptat, ceea ce vine ca o surpriză plăcută. Nu-i arătasem lui Tom forţa mea, din care cred că făcea parte şi latura mea studioasă; în acele zile scurte mă purtasem ca o nevastă, docilă, îndrăgostită, iar Tom nu ajunsese să mă cunoască deloc.

Nu am mai primit nicio scrisoare de la Tom timp de unsprezece zile. Dar, de fapt, fusese ucis şase zile mai târziu, la Arnhem, în Olanda, unde trupele aeriene ale Aliaţilor aterizaseră şi fuseseră înconjurate. N-am aflat niciodată dacă Tom fusese ucis în zbor, în timp ce se pregătea să aterizeze, sau dacă reuşise să ajungă la sol şi să lupte. Unsprezece zile mai târziu, scrisoarea lui a ajuns a doua zi după telegramă. Existase o oarecare întârziere, căci nemţii trebuiseră să predea plăcuţa de identificare a lui Tom Crucii Roşii.

Ni se ţinea un curs despre creşterea vitelor în salonul cel mare. Am fost strigată.

— Uite ce e, draga mea, ai primit o telegramă.

Iar a doua zi, prin curier, a sosit scrisoarea lui Tom, una scurtă, scrisă înainte să plece din Anglia. Nu făcea

niciun fel de referire la ieşirea lui violentă. Oare nu-şi mai amintise? I se păruse, poate, că nu avea importanţă, că era doar unul dintre lucrurile care se mai întâmplă într-o căsnicie? N-am să aflu niciodată. Scrisoarea lui nu oferea niciun indiciu. Era o scrisoare de dragoste.

10

Într-o după-amiază, am trecut cu autobuzul pe lângă tipografia de pe Notting Hill Gate, unde se angajase Cathy, dactilografa, după ce se închisese Editura Ullswater. M-am hotărât să văd ce mai face. Domnul Wells m-a invitat să iau loc pe un scaun din atelierul zgomotos, cât timp se ducea s-o anunţe pe Cathy.

— Nu vreau să vă ţin din lucru… am spus.

— Nu e niciun deranj, doamnă. Nu sunteţi dumneavoastră doamna care a recomandat-o pe Cathy? Din câte-mi amintesc…

— Da, am venit cu ea la interviu.

— Trebuie să fiţi doamna Hawkins, de la Editura Ullswater.

— Fosta Editură Ullswater, am precizat.

— Da, tristă afacere. Trebuie să vă spun, doamnă Hawkins, că arătaţi tare bine.

— Mulţumesc, domnule Wells. Sper că totul vă merge bine.

— Totul e bine. Şi trebuie să spun, doamnă Hawkins, dacă nu vă supăraţi, că arătaţi cu zece ani mai tânără decât ultima oară când ne-am văzut.

Aveam douăzeci şi nouă de ani. Asta însemna că ultima oară când mă văzuse părusem probabil cu vreo zece ani mai bătrână.

Domnul Wells era un bărbat cărunt, cu ochelari, o faţă ridată, un nas lung şi, în linii mari, avea un aer dickensian. Cu toate acestea, vorbele lui m-au înveselit

atât de tare, încât mi-am dat seama pe loc cât de deprimată fusesem, străbătând străzile anonime şi suburbiile murdare ale Londrei pe platforma de sus a autobuzelor, aproape o lună încheiată.

— Mulţumesc, domnule Wells.

Cathy şi-a făcut apariţia arborând zâmbetul ei plin de recunoştinţă, mult mai larg decât cereau împrejurările. Încercând să acopere zarva din jur, mi-a mărturisit chicotind cât de încântată era de vizita mea; ochii ei mă fixau din dosul lentilelor extrem de groase. Era imposibil să porţi o discuţie în zgomotul ăla, dar se apropia ora închiderii, aşa că am aşteptat-o şi am mers să cinăm împreună la un restaurant franţuzesc care se deschisese de curând pe Bayswater Road. Am fost conduse într-un colţişor mai retras, departe de clienţii importanţi. Nu m-am simţit câtuşi de puţin ofensată, iar Cathy, încântată de întâlnirea noastră, n-a părut să observe. Ba mai mult, am căzut pe gânduri, în vreme ce Cathy pălăvrăgea cu vocea ei groaznică şi cu engleza ei adesea de neînţeles; am reflectat la dorinţa care pusese stăpânire pe mine întreaga lună, de a duce o viaţă mai interesantă. Aveam nevoie de ceva care să mă scoată din cotidian.

— Îl mai ţii minte pe bărbatul ăla roşcovan, care te oprea în parc, fiindcă voia ca domnul York să-i publice cărţile şi-ţi dădea atâtea bătăi de cap? m-a întrebat Cathy.

Auzind asta, am uitat de visurile mele de fericire şi mi-am concentrat întreaga atenţia asupra lui Cathy.

— Hector Bartlett, am zis.

— Întocmai. Acum, zilele astea, trece pe la domnul Wells pentru tipărituri şi îi spun lu’ domnu’ s-aveţi grijă, omul ăsta nu plăteşte.

M-am gândit că *pisseur*-ul plănuia să-şi tipărească pe cheltuiala lui o parte din lucrări, din moment ce nu reuşea

să-şi găsească un editor. Dar, după ce am descusut-o pe Cathy cu mare grijă în timpul mesei, am reuşit să aflu că acea comandă a lui era una cum nu se poate mai specială, o adevărată provocare pentru domnul Wells. Era vorba despre o „tipăritură pe coloane, ca articolele din ziar" şi pe hârtie de ziar, ca rezultatul final să arate ca un ziar adevărat.

Eram tare nedumerită.

— Are materialul copiat dintr-un ziar adevărat? m-am interesat eu în timpul interogatoriului.

— Nu, nu. El aduce o pagină, bătută la maşină. Trebuie făcută ca la ziar.

— La ce-i trebuie aşa ceva? Ai vreo idee?

— I-a spus lu' domnu' Wells că asta e noua formă a ficţiunii. Domnu' Wells crede că e nebun, dar OK, fără cuvinte urâte, eu tipăresc şi el plăteşte.

Asta a fost tot ce-am reuşit să scot de la Cathy. M-am gândit că cel mai bine era să nu-i mărturisesc că-mi pierdusem slujba după ce refuzasem să-l ajut pe *pisseur*.

— De ce nu mâncaţi, doamnă Hawkins? Jumate lăsaţi în farfurie, a observat Cathy.

În cea de-a treia lună de sarcină, tânăra Isobel Lederer locuia încă pe Church End Villas, la numărul 14. La început, i se destăinuise lui Kate, pentru că era infirmieră, apoi lui William, pentru că era student la medicină, după care soţilor Carlin, pentru că erau căsătoriţi, şi, cam în acelaşi timp în care şi-a informat tăticul, mi-a spus şi mie, pentru că eram doamna Hawkins.

M-am gândit că nu era nevoie să o tulbur cu vestea asta pe Milly, care, oricum, era plecată în Irlanda. Nici Wandei, cu principiile ei morale rigide şi cu necazurile isterice, nu i s-a împărtăşit secretul. După ce a anunţat cinci persoane despre sarcina ei, Isobel a continuat cu

atitudinea de nepăsare, de parcă ar fi fost problema noastră, nu a ei. Într-un fel avea dreptate, întrucât prima ei sugestie fusese să facă un avort. Nu era o întreprindere uşoară, nici legală în anii aceia, dar tăticul şi banii lui ar fi aranjat-o. Isobel apelase la Kate şi la William cu planul aceasta în minte. O sfătuiseră serios să n-o facă. Basil Carlin şovăise, dar nevasta lui, Eva, nici nu voise s-audă de aşa ceva. În cele din urmă, Hugh Lederer se opusese categoric, iar eu mă împotrivisem cu o asemenea înverşunare, din pricina pericolului, a imoralităţii şi a aversiunii care-mi întorcea stomacul pe dos, încât renunţase la idee, iar sarcina ei devenise problema noastră. Hugh Lederer a încercat chiar să facă din ea numai problema lui şi a mea. Cu scopul acesta în minte, m-a cerut de nevastă.

— Lui Isobel i-ar prinde bine să aibă o mamă, mi-a spus surprinzătorul domn.

Aş fi putut să-i spun că i-ar fi prins bine să aibă un soţ; şi aş fi putut adăuga că, la vârsta de douăzeci şi nouă de ani, nu aveam de gând să devin mama unui fete de douăzeci şi doi şi, pe deasupra, şi bunică. Aş fi putut să-i mărturisesc că nu eram nici pe departe îndrăgostită de el, dar tot ce i-am zis a fost: „Nu”. Şi sfatul meu pentru oricine refuză o cerere în căsătorie este să nu se apuce să înşire motive sau să expună argumente, fiindcă aşa n-ar face decât să declanşeze contraargumentele de rigoare, lăsând loc de discuţii. Aşa că lui Hugh Lederer i-am spus nu şi-atât.

Nu aveam de unde să ştim dacă lui Isobel i-ar fi făcut bine să aibă un soţ, posibil tatăl copilului, căci a părut nehotărâtă când Hugh Lederer i-a propus să se mărite cu tatăl.

— Îl iubeşti? a întrebat Eva Carlin.

— Nu ştiu.

Întâmplarea face că Isobel nu prea ştia cine era tatăl copilului. Şi în cea de-a treia lună de sarcină, copleşită de greţurile matinale, în dimineţile când nu se mai ducea la muncă, de serile fără întâlniri amoroase şi de orice posibilitate de a da frâu liber entuziasmului ei debordant, după ce a avut parte de întreaga noastră atenţie, a ajuns încet-încet să ne dea de înţeles că trei bărbaţi ar putea să revendice paternitatea, dar pe niciunul dintre ei nu-l considera destul de bun pentru ea.

Hugh Lederer a convins-o pe Kate să ţină o întâlnire la noi în casă. A urcat scările cu pas greoi şi istovit, de parcă el ar fi fost cel îngreunat de sarcină. Întâlnirea s-a ţinut în încăperea parte dormitor, parte sufragerie a soţilor Carlin, pe motiv că era cea mai spaţioasă.

Dar s-a dovedit a fi o greşeală, căci camera Wandei era chiar alături. Ea nu cunoştea secretul şi, firește, era curioasă în privinţa reuniunii ţinute pe înserat la soţii Carlin, care în mod normal erau cât se poate de retraşi. William a venit tropăind în urma mea. Wanda ne urmărea din pragul uşii. Kate şi-a făcut apariţia cu un carneţel, iar Wanda a profitat de ocazie pentru a se duce la toaletă. Presupun că înrăutăţiserăm situaţia ieşind pe hol în timp ce Wanda îşi făcea de lucru pe-acolo, strigându-i lui Isobel că eram cu toţii gata şi rugând-o să mai aducă trei pahare. Wanda s-a retras, trântind uşa în urma ei, peste măsură de jignită că era exclusă. Am văzut-o, dar nu i-am dat prea multă atenţie, fiindcă treaba pentru care ne strânseserăm era mult prea importantă, după care s-a pus problema ceştilor de cafea şi a sticlelor de sherry, a celor de porto, a paharelor; şi erau oare destule scaune, urma să stăm pe pat? Şi era atât de ciudat să vedem pentru prima oară încăperea soţilor Carlin, cu bucătăria ei micuţă, că nimeni

n-a stat să se gândească vreun pic la Wanda. În total, cu Isobel, care a sosit în clinchet de pahare, cu încă o sticlă de băutură în mână, eram şapte. Dar am reuşit să facem zarvă cât douăzeci. Hugh, William şi Basil umpleau încăperea cu glasurile lor, făcând cea mai mare gălăgie, dar Kate îi întrerupea cu cunoştinţele ei de specialitate despre facilităţile şi avantajele la care avea dreptul Isobel în cadrul serviciului medical de stat.

— Isobel, a spus tatăl ei, nu are nevoie de serviciul medical de stat, cu adăposturile lui pentru femei căzute în dizgraţie. Pot să-i cumpăr un mic apartament, apoi, dacă îşi găseşte o slujbă decentă, în domeniul editorial, să zicem…

— De ce n-o luaţi acasă, să stea cu dumneavoastră? a întrebat Eva Carlin, care tocmai ieşea din bucătărie cu o tavă cu apetitive fanteziste; mergea cu coatele ieşite în afară, cum îi era obiceiul, ca cineva pus serios pe treabă.

Ne aşezaserăm cu toţii, iar Basil Carlin o ajuta pe nevasta lui să servească băuturile şi apetitivele.

— Să stau cu tati? a întrebat Isobel. Nu, nu-mi place în Sussex. îmi place la Londra.

— Lui Isobel, a spus Hugh, îi plac artiştii şi aşa mai departe, îi place cultura.

— Ce mai viaţă pentru copilaş! a intervenit Kate. Grupările alea culturale nu ştiu ce înseamnă igiena, nu ştiu nici măcar ce-i aia curăţenie. Mi-aduc aminte c-am fost trimisă odată la o casă din Holland Park…

— Poate c-ar trebui să revenim la problema noastră, a intervenit William.

Isobel, care arăta foarte drăguţ, cu chipul îmbujorat şi cu părul ei bălai tuns scurt şi strălucitor, stătea lângă el.

— Vă sunt foarte recunoscător că sunteţi aici, a spus Hugh. Apreciez că sunteţi alături de Isobel şi că putem să

spunem lucrurilor pe nume.

— Ai văzut vreodată *Mica ceainăriei* l-a întrebat Isobel pe William.

— Nu, nu merg la teatru. Ce legătură are asta?

— Niciuna. Mă întrebam doar, în caz că ai văzut-o, cum ţi s-a părut? Ar trebui să vezi *Baletul spaniol al lui Antonio*, e pus în scenă la…

— Şi dacă-i găsesc un apartament, ar putea angaja pe cineva care să aibă grijă de copil…

— N-aţi vrea să se mărite cu tatăl copilului? a întrebat Basil Carlin.

— Asta zic şi eu! Obligaţi-l pe porcul ăla, cine-o fi el, s-o ia de nevastă! a intervenit Eva.

— *Salad Days*, i-a mărturisit Isobel lui William, a fost destul de bun. N-am văzut încă *Wonderful Town*, s-au epuizat…

— Haide, Isobel, spune-ne cine e tatăl! a sărit William. Asta vrem să ştim!

— Da, spune-ne! i-a ţinut isonul Hugh.

Nu puteam să înţeleg de ce n-o întrebase lucrul acesta între patru ochi. Dar am observat că uneori oamenii foarte apropiaţi discută cu mai multă uşurinţă despre problemele personale de faţă cu alţii, decât între patru ochi. Era limpede că Hugh Lederer îşi închipuia că nu putea fi vorba decât despre un singur bărbat.

— Ne-ar fi de ajutor, a insistat, dacă ne-ai dezvălui cine e.

Isobel a luat-o ca pe-o invitaţie la un joc de-a ghicitelea, oferindu-ne un indiciu:

— Ah, e unul dintre băieţii din presă sau din domeniul editorial. Ştii doar cum îţi promit o slujbă într-o editură şi te culci cu ei, după care se fac că plouă şi, ca să fiu sinceră, nu-i deloc uşor să-ţi găseşti un post în

domeniul editorial. Taţi nu-şi dă seama de asta.

— Vrei să spui că bărbaţii ăia nu-şi iau nicio măsură de precauţie? a întrebat Basil Carlin, vizibil şocat.

— Nu-i poţi cere fiicei mele să intre în astfel de detalii! a intervenit Hugh.

Mi-am adus aminte apoi ce-mi spusese Hugh Lederer cu ocazia întâlnirii noastre de la Savoy: Hector Bartlett era unul dintre prietenii lui Isobel care încercau s-o ajute să-şi găsească o slujbă într-o editură. Am fost atât de îngrozită la gândul că el ar fi putut să fie tatăl copilului lui Isobel, încât am dat pe gât tot paharul de sherry, în loc să beau doar jumătate.

— Să nu-mi spui că e Hector Bartlett! am zis.

— Nu, a spus Isobel. Nu poate să fie el, dar îi place să creadă că e. Nu m-am culcat cu el decât o dată, pentru că mi-a promis o slujbă la o editură. Dar a trecut prea mult de-atunci ca să fie el tatăl. S-ar însura cu mine şi ar pretinde că e tatăl copilului. De luni de zile se tot învârte pe-aici.

Am reţinut cuvintele ei, dar nu mi-au atras atenţia. Se întâmplă frecvent să trecem peste detalii importante din ce ni se spune, din pricina interesului nostru pentru o altă latură a subiectului în cauză. Tot ce am remarcat atunci a fost că *pisseur*-ul dorea să se însoare cu Isobel. Am trecut cu vederea că „de luni de zile se tot învârte pe-aici”.

— Nu se poate să te măriţi cu omul ăla! am zis.

— Nu m-aş mărita cu niciunul dintre ei.

— Foarte bine, a spus Hugh.

— Ce viaţă pentru un copil! s-a plâns Kate. Ar trebui să-l dai spre adopţie. Are nevoie de un cămin respectabil.

Am comentat că ideea de a renunţa la copil era prea tristă ca să fie luată în considerare, mai ales că la mijloc nu

erau greutăţi materiale.

— Nu văd de ce să trec printr-o asemenea suferinţă fără niciun rezultat, a încuviinţat Isobel.

Kate s-a oferit să-i caute un apartament. William i-a dat numele unui medic ginecolog. Eva Carlin a concluzionat, după ce s-a gândit mai bine, că Isobel n-ar trebui să se mărite cu un bărbat de care nu e îndrăgostită. Pe un ton serios, Basil Carlin l-a implorat pe Hugh Lederer să-şi convingă fiica să urmeze calea cea dreaptă de atunci înainte. Eu am acceptat să fiu naşa copilului. Isobel a spus că nu fusese să vadă S-*a născut o stea*, era bun de ceva? Hugh Lederer ne-a mărturisit că aprecia foarte mult solidaritatea pe care i-o arătam lui Isobel şi spera să i-o arătăm şi în continuare. Reuniunea se sfârşise. Am plecat cu toţii bine dispuşi.

— Veţi fi o naşă minunată, doamnă Hawkins! mi-a spus Hugh.

Wanda m-a prins din urmă pe hol, tocmai când mă pregăteam să urc în camera mea.

— Doamnă Hawkins, doamnă Hawkins!

Încă eram ameţită de agitaţia şi de zarva întâlnirii, de sherry şi de apetitive, de Isobel, cu problema şi cu tatăl ei iubitor. Aproape că mă aşteptam ca Wanda să mă roage, pe când îmi tot repeta numele pe hol, în faţa uşii ei, să-i găsesc o slujbă într-o editură.

— Da, Wanda, pot să te-ajut cu ceva?

— Doamnă Hawkins, trebuie să vorbeşti cu mine! Trebuie să vii la mine în cameră!

Stătea acolo, împingându-şi trupul la fiecare propoziţie, foarte serioasă. S-a uitat când în dreapta, când în stânga, după care s-a grăbit să se dea înapoi, în camera ei, clătinând din cap.

— Uneltiţi, doamnă Hawkins! a spus Wanda. Toată

ziua lipsiţi de-acasă. Nu-mi spuneţi că vă duceţi la muncă, fiindcă ştiu că v-aţi pierdut slujba! Plecaţi de acasă şi vă duceţi la oamenii ăia şi acum vă strângeţi seara cu ceilalţi chiriaşi ca să-mi stricaţi reputaţia. Uneltiţi împotriva mea! Cutia mea – nu fac niciun ban cu ea! O fac ca o favoare. îi ajut pe bolnavi!

În cameră se vedea Cutia Wandei, deschisă. Mai erau un teanc mic de cărţi de vizită şi un manual de instrucţiuni deschis la o pagină care părea să conţină un tabel. Asta a fost tot ce am reuşit să văd dintr-o privire. N-aveam de gând să răspund la acuzaţiile Wandei despre complotul împotriva ei. Stăteam pur şi simplu şi mă uitam la ea. Cu cât auzeam mai mult de Cutie, cu atât eram mai convinsă, şi încă sunt, că era o adevărată prostie. Dar exista oare ceva mai nebunesc decât rugăciunile mele compulsive de la ora douăsprezece? Am continuat să stau acolo, privind-o pe biata Wanda, în starea aceea groaznică în care se afla. Am decis pe loc să renunţ la obiceiul meu de a rosti *Angelus*, căci, pentru mine, religia reprezenta mult mai mult decât acea rugăciune, care devenise o simplă superstiţie.

— Doamnă Hawkins, urziţi un complot împotriva mea în casă! E vina mea că sunteţi bolnavă? Slăbiţi, vă împuţinaţi şi o să muriţi!

— Wanda, sunt bine! De ce nu vorbeşti cu un preot? Mâine dimineaţă am să-i dau un telefon părintelui Stanislas…

M-a întrerupt cu un strigăt sălbatic, una dintre lamentaţiile ei prelungi, de parcă pomenirea preotului polonez i-ar fi provocat o rană fizică. Părintele Stanislas era un bărbat micuţ, blând, cu ochelari şi părul alb, care ajunsese cunoscut în casă după ce o vizitase pe Wanda în mai multe rânduri, în urmă cu un an, când era bolnavă.

Acum, Wanda stătea pe pat şi ţipa. M-am grăbit să mă retrag. Deodată, am simţit că nu mai pot să rezist fără Milly în casă. Soţii Carlin au deschis uşa.

— Una dintre crizele ei, am spus.

— Încă o scrisoare?

— Nu, nu cred. Am impresia că face o cădere nervoasă şi nu reuşesc să pricep o iotă din ce spune.

Acum, Wanda părea să se fi liniştit. Eva Carlin i-a bătut la uşă.

— Wanda, a strigat ea, vrei o ceaşcă de ceai?

Wanda a deschis uşa.

— Pleacă! Pleacă şi complotează că sunt nebună! După aia duceţi-vă şi spuneţi-i preotului! Mi-aţi întors prietenii şi sora împotriva mea! E vina mea că doamna Hawkins are să moară?

— Îţi aduc o ceaşcă de ceai, i-a spus Eva Carlin.

Am urcat la etaj. Kate şi William priveau peste balustradă.

— Ce se-ntâmplă?

— Nu ştiu. Are nevoie de un sedativ. Ai vreunul, Kate?

— Da, dar nu vreau să i-l administrez fără recomandarea medicului.

— I-l fac eu! s-a oferit William.

Dar Wanda nu a mai vrut să deschidă uşa nimănui. După ce s-a chinuit să o convingă, William a urcat la etajul meu şi mi-a bătut la uşă.

— Pot să intru?

Am stat şi am vorbit un timp despre Wanda. I-am spus despre predicţiile ei, cum că aveam să mă topesc văzând cu ochii.

— M-a speriat un pic, am recunoscut.

— Are nevoie de tratament psihiatric, mi-a spus

William. Şi motivul pentru care te simţi aşa, doamnă Hawkins, este că nu ai o viaţă sexuală. La vârsta dumitale e normal să te simţi aşa fără sex. Apropo, doamnă Hawkins, ăsta ţi-e numele de botez.

„Doamna Hawkins”? m-a întrebat tocmai când încercam să-mi revin de pe urma acestui tip de tratament cu şocuri.

— Nu, am zis eu, numele meu de botez e Agnes. Dar mi se spune Nancy.

Aşa că mi-am petrecut noaptea cu William, în patul meu încăpător, cu mintea liberă de orice altceva, în afară de noi doi.

11

Sfatul meu pentru orice doamnă care şi-a câştigat reputaţia de femeie capabilă este să nu-şi arate prea mult talentele. Oferi sfaturi; spui trebuie să faci aşa, nu trebuie să faci aşa, poate-ţi fac eu rost de o slujbă, nicio grijă, lasă totul în seama mea. După toate astea, ajungi în cele din urmă să te simţi pustiită, hăituită. Iar pe urmă, dacă vrei cumva să scapi de o responsabilitate atât de mare, oamenii din jurul tău sunt consternaţi. Ţi-ai ieşit din rol şi asta-i înfurie la culme.

Mă întreb adesea ce s-ar fi întâmplat cu viaţa mea dacă William n-ar fi locuit cu chirie la Church End Villas, nr. 14, în Kensington, la ultimul etaj al casei aceleia părăginite, dar curate, care astăzi s-a transformat într-o serie de apartamente elegante şi scumpe, reconstruite şi renovate, cu mult peste posibilităţile financiare ale unui student la medicină, ale unei asistente medicale sau ale noastre, ale tuturor celor care locuiserăm acolo.

A doua zi de dimineaţă, la nouă jumătate, după ce William a plecat la cursuri, s-a auzit telefonul de la parter. Am coborât cele două etaje în halat, ca să răspund. De

obicei, până la ora opt, eram gata îmbrăcată, dar dimineaţa asta era diferită. La telefon era Emma Loy, cu farmecul şi cu obiceiul ei de a trece peste ofensele din trecut.

— Doamnă Hawkins, am nevoie de ajutorul dumitale, mi-a spus, de parcă n-ar fi fost câtuşi de puţin responsabilă că pierdusem două slujbe.

— Domnişoară Loy, mă tem că…

— Spune-mi Emma, pentru numele lui Dumnezeu!

— Deocamdată nu pot să fiu de mare ajutor nimănui.

— Dar, doamnă Hawkins, eşti o persoană de nădejde, cum rar întâlneşti.

— Care-i problema, Emma? am întrebat.

— Păi, am putea să ne-ntâlnim ca să vorbim?

— Ai aflat de vreo slujbă pentru mine? am întrebat. O slujbă într-o editură?

— Doamnă Hawkins, cred c-ai interpretat greşit situaţia. Chiar nu voiam să pleci de la Mac n Tooley. Pe de altă parte, crede-mă, draga mea, între noi fie vorba, mai bine c-ai scăpat de acolo. Vrei să iei prânzul cu mine la Ivy?

— Azi?

— Azi.

— Mă tem că nu pot.

— Oh, nu poţi?

— Nu, iau prânzul cu iubitul meu.

Era adevărat. Aveam întâlnire cu William la Hotelul ABC, pe Old Brompton Road.

— Doamnă Hawkins, a spus Emma, înţeleg starea dumitale de spirit. Nu degeaba sunt scriitoare. Dacă m-ai lăsa măcar să-ţi explic! Şi eu am mari necazuri şi ţi-aş fi nespus de recunoscătoare dacă mi-ai acorda o oră, o jumătate de oră din timpul dumitale, care ştiu că este

foarte…

Am acceptat să mă întâlnesc cu ea la şase, la Grosvenor House, în Park Lane. Nu are rost să ascund că abia aşteptam întâlnirea, cu nerăbdarea obişnuită pe care Emma reuşeşte întotdeauna să o stârnească. Deşi multă lume nu o privea cu ochi buni, n-am cunoscut pe nimeni care să rateze de bunăvoie o întâlnire cu ea.

Nici nu închisesem bine, că Wanda a şi coborât scările.

— Cine era, doamnă Hawkins?

— O prietenă de-a mea.

Cred că-i răspunsesem pe un ton aspru. Mi-era teamă, fără doar şi poate, să nu mă molipsesc de nebunia ei. Wanda nu mai era cea de altă dată, cea care-şi primea doamnele cu amabilitate, cea ai cărei clienţi obişnuiau să sune să se programeze pentru probe şi retuşuri. Zilele acelea, aveam senzaţia că foarte puţini clienţi mai apelau la ea.

— Ai vorbit cu părintele Stanislas! Te-am auzit!

Teama mea, deşi iraţională, era puternică. Probabil că am părut vinovată; probabil că m-am dat câţiva paşi înapoi.

— Nu, Wanda! Trebuie să mergi la doctor.

— Ce? Ai vorbit cu duşmanii mei care spun că sunt nebună! Complotaţi împotriva mea! Toată lumea din casa asta complotează să mă ducă la doctor!

— De ce nu te duci mai întâi să-l vezi pe părintele Stanislas?

A fugit la etaj, în camera ei, jelindu-se.

Am stat cu William la ABC în timp ce şi-a mâncat sandvişul şi jumătatea care rămăsese dintr-al meu. Mă simţeam în largul meu cu William, aşa cum mă simţisem întotdeauna.

— Wanda a trecut iar printr-o criză, azi dimineaţă, i-am spus. Crede că uneltim cu toţii împotriva ei.

— S-ar putea să fie nevoie s-o facem, a spus William. Ar trebui măcar s-o vadă un doctor.

— Sau un preot. Părintele Stanislas, din comunitatea poloneză.

— Convinge-l să vină s-o vadă, mi-a zis William, şi pe urmă uită de ea. Iei prea multe asupra ta. Mai lasă ceva şi-n seama specialiştilor.

— Aş vrea să mă ocup cumva de Wanda înainte ca Milly să se-ntoarcă acasă. Mă gândesc la binele lui Milly, am spus.

— Ar trebui să facem ceva şi în privinţa noastră înainte să se întoarcă Milly, a spus William.

— Ce să facem?

— Să găsim un apartament. Un apartament mic şi să ne mutăm împreună.

Mi se părea următorul pas firesc. Mergea prea uşor, eram surprinsă că nu existau complicaţii. Mă obişnuisem cu obstacolele.

— Nu ne grăbim un pic?

— Nancy, chiar crezi asta?

— Nu şi dacă-mi găsesc o slujbă.

— Atunci, caută un apartament! Unul liniştit, ca să pot să-nvăţ. Eşti o femeie de nădejde, doamnă Hawkins.

— Încep să mă cam satur să fiu de nădejde.

— Ştiu. Nu-ţi mai asuma responsabilităţi inutile şi renunţă pur şi simplu la cele pe care ţi le-ai asumat deja! în afară de mine. Ăsta-i sfatul meu. Arăţi minunat!

— Am fost la coafor.

În după-amiaza aceea, m-am dus la Brompton Oratory şi, după multe întrebări şi tergiversări, după ce-am fost pasată de la o persoană la alta, de la un preot la altul,

am obţinut în cele din urmă numărul de telefon al părintelui Stanislas. Ceva în legătură cu căutarea asta m-a obosit atât de tare, încât nu m-am mai simţit în stare să fac un ultim efort şi să-l sun. Mi-am amintit de o poveste pe care mi-o spusese un tânăr care fusese invitat la cină într-un orăşel de provincie, acasă la fata de care era îndrăgostit, o ocazie deosebit de importantă pentru el. Era agitat. Noaptea era ploioasă şi nu reuşise să găsească adresa, încurcând mai întâi Aldington Way cu Aldington Gardens, încercând apoi „Strada”, „Bulevardul”, „Aleea”, pe care le-a străbătut în lung şi-n lat pe ambele sensuri; în cele din urmă, după ce a oprit trecători, a cerut informaţii şi a fost îndrumat greşit, după ce a căutat ajutor în băcănii şi tutungerii, tot bătând drumurile, s-a apropiat de Aldington Way, nr. 10 A. Şi-a dat seama că era casa pe care o căuta, cu numele pe uşă şi lumina răzbătând din spatele draperiilor. Dar n-a sunat la sonerie. A trecut de casă, s-a îndepărtat, a mers mai departe şi n-a mai văzut-o niciodată pe fata respectivă.

Şi pentru mine, ultimul pas era pur şi simplu prea mult. Cu numărul părintelui Stanislas scris pe o bucată de hârtie din geantă, am pornit mai devreme spre Grosvenor House. Am petrecut ceva timp aranjându-mă la toaletă doamnelor, apoi am ieşit să mă întâlnesc cu Emma Loy.

După mine, Grosvenor House nu era cel mai nimerit loc pentru o discuţie serioasă. Erau prea mulţi oameni eleganţi şi parfumaţi pe-acolo, fete şi femei cu blănuri şi rochii cloş, fuste negre şi jachete tip pelerină, bărbaţi prea ferchezuiţi, unii cu umeri falşi, exageraţi, în mod clar nişte paraziţi, aşa cum le spuneam pe atunci escrocilor de după război. În mijlocul paraziţilor şi al amantelor lor, doi soţi în vârstă, sosiţi de curând din provincie, cu geamantanele din piele jerpelite, cu hainele şterse, de la ţară, şi pelerinele de

ploaie la subraţ, au aruncat o privire în jur, complet buimăciţi de noua lume minunată. Valeţii i-au luat pe sus, tocmai când Emma Loy îşi făcea apariţia, foarte arătoasă în haina ei de blană unduitoare, cu o rochie gri, elegantă, şi perle.

— Doamnă Hawkins, cât de bine arăţi cu părul aranjat aşa! Şi ai slăbit, îţi stă bine!

— Şi tu arăţi bine.

Am comandat două pahare de gin tonic.

— Ce oameni deosebiţi, a spus Emma, aruncând o privire împrejur.

Îşi dăduse repede seama că greşise alegând locul acela pentru întâlnirea noastră.

— Cred c-ar fi trebuit să ne întâlnim într-un loc mai liniştit.

— Dar e nostim aici! am spus. E o noutate pentru mine.

— Şi pentru mine. Ca scriitoare, presupun c-ar trebui să privesc cu ochi buni orice experienţă. Bineînţeles, un scriitor nu trebuie să treacă efectiv prin orice experienţă, e de-ajuns s-arunce o privire.

Aproape că m-am simţit prost, ca şi cum eu aş fi fost cea care alesese locul, nu ea.

— Ar fi trebuit s-aleg un local mai potrivit, a spus, ghicindu-mi repede gândurile. Dar să ne simţim bine şi aici!

Ni s-au servit băuturile, iar Emma a ronţăit o alună.

— Doamnă Hawkins, de ce-l urăşti pe Hector? m-a întrebat.

— Oh, nu-ţi face griji! N-are nimic de-a face cu mine. N-am nimic de-a face cu el. Acum am părăsit domeniul editorial. El nu vrea decât să se folosească de oameni.

— Păi, dacă o slujbă într-o editură e ceea ce-ţi

doreşti, poţi, cred eu, să te bizui pe mine. Nu imediat, fireşte, dar în cele din urmă. Vreau să vorbim despre Hector. L-ai rănit foarte, foarte tare, doamnă Hawkins! Cred că totul a început într-o dimineaţă, vara trecută, când s-a întâlnit cu dumneata în parc, pe drum spre biroul dumitale. Hector era încântat. Era o zi grozavă în parc, Green Park, am impresia, sau St James's, unul dintre ele… Te admira atât de mult, o persoană drăguţă ca dumneata! Şi apoi, deodată, fără niciun avertisment, te-ai repezit asupra lui cu apelativul ăla îngrozitor, *pisseur de copie*, a spus, coborând vocea. Ştii ce înseamnă asta pentru un scriitor, cât de mult îl afectează? Priveşte şi dumneata problema din punct de vedere uman!

Eram fascinată de elocvenţa ei. Era o latură de-a ei pe care n-o mai văzusem. Spunea nişte lucruri pe care nu le-ar fi scris sau pe care nu şi-ar fi pus numele nici într-o mie de ani. Avea un ton cu totul diferit de cel obişnuit. Fie alegerea absurdă a cuvintelor „priveşte şi dumneata problema din punct de vedere uman", de parcă eu aş fi făcut parte dintr-o altă specie, fusese intenţionată, caz în care îmi subestimase inteligenţa, fie era foarte încordată, foarte emoţionată; şi mai observasem şi înainte, o dată sau de două ori de-a lungul carierei mele, că până şi cei mai inteligenţi şi mai sofisticaţi scriitori devin adesea banali şi incoerenţi sub presiunea emoţiilor din viaţa reală. M-am hotărât să-mi beau ginul tonic şi s-o las să continue.

— Vezi dumneata, săptămâna viitoare plec în Statele Unite, unde cred că voi rămâne ceva timp. Cărţile mele sunt destul de bine primite acolo. Dar, înainte să plec, vreau să las lucrurile în ordine între dumneata şi Hector. Cum aş putea să plec liniştită, când de fiecare dată când obţii o slujbă într-o editură, dumneata răspândeşti zvonul că ar fi un *pisseur de copiei* a întrebat, coborând glasul. E

un termen foarte jignitor. Şi nu-ţi stă deloc în fire, doamnă Hawkins!

În timp ce vorbea, am adoptat un aer care sugera că eram doar în parte atentă la ce-mi spunea. M-a ajutat şi faptul că o clientelă mai selectă începea să înlocuiască mulţimea pestriţă de la ora şase. Lumea sosea în ţinută de seară, în grupuri mici, oameni tineri sau între două vârste, cei mai mulţi dintre ei eleganţi şi cu toţii foarte veseli.

Mi-am întors privirea de la această scenă şi m-am uitat la Emma Loy.

— Dacă găseşti o altă expresie despre care să crezi cu sinceritate că i s-ar potrivi mai bine, sunt dispusă s-o iau serios în considerare.

— Nu eşti un pic cam dură?

— Probabil că te simţi uşurată că scapi de el, domnişoară Loy.

— Te rog, spune-mi Emma. Ştiu că vrei să rămâi doamna Hawkins şi ţi se potriveşte. E o chestiune de preferinţe. Nu vreau deloc să scap de Hector! De fapt, o să-mi fie tare dor de el cât o să stau în America. îţi dai seama cât este de dedicat muncii mele? îmi ştie toate romanele pe dinafară! Poate să citeze un anumit capitol şi rând din toate romanele mele. E uimitor!

— Şi le citează corect?

— Nu. De obicei le greşeşte, trebuie să recunosc. Dar devo tamentul lui e de netăgăduit. Dar asta e altă poveste. Speram să apelez la dumneata pe un ton personal.

— Ce culoare minunată are rochia aia din sifon portocaliu, vezi, de la fata de-acolo! am zis.

Emma a trebuit să admită că era o culoare superbă. Pentru o clipă, s-a aşternut tăcerea între noi.

— Ura poate să se transforme în dragoste, a spus apoi.

Am stat pe gânduri câteva momente.

— Poate pe Continent, am spus eu, sau în America Latină. Dar ştii foarte bine, domnişoară Loy, că aici, în Anglia, iubirea şi ura sunt două lucruri complet diferite. Nici măcar nu sunt opuse. Din punctul meu de vedere, iubirea izvorăşte în primul rând din inimă, iar ura o simţi esenţialmente din principiu.

— Eşti foarte „insulară”, detaşată.

Dar, din tonul ei, cred că în momentul acela îşi dăduse seama că argumentaţia ei fusese gândită prost. Oricum, am spus eu, fireşte că eram insulară, ce era surprinzător, de vreme ce mă născusem şi crescusem pe o insulă? Apoi, mi-am întors privirea spre spectacolul rochiilor de seară.

— Mă uluiesc toate astea, trebuie să recunosc, am spus şi am început să-mi strâng geanta şi mănuşile de parcă m-aş fi pregătit de plecare.

— Ne îndepărtăm de la subiect. Ştii, doamnă Hawkins, timpul trece şi trebuie să te gândeşti la viitorul dumitale. Doar nu vrei să fii o femeie singură toată viaţa!

M-am aşezat din nou pe scaun şi i-am spus că nu avea nicio şansă, cât de mică, să scape de Hector, pasându-mi-l mie.

— Şi dacă îmi mai apare în cale vreodată, dac-ar fi să-mi găsesc altă slujbă ca redactor, tot l-aş da de gol drept *pisseur*-ul *de copie* care este!

— E o calomnie! Ar putea intenta proces, a spus Emma.

— Să intenteze! Nu spun decât adevărul!

— Ei bine, la un moment dat tot o să-ţi mai iasă-n cale, nu neapărat în domeniul editorial. Ştii, vreau doar să-l ştiu pe Hector aranjat, înainte să plec în Statele Unite. Şi mă surprinde că insinuezi că nu l-ai mai văzut. Petrece

mult timp cu femeia aia din casa dumitale din Church End Villas. Trebuie să-l fi văzut intrând şi ieşind şi ştii ce se petrece.

În realitate, nu-mi petreceam prea mult timp pe-acasă. Eram plecată toată ziua, iar dacă nu ieşeam seara, stăteam mai mult în camera mea de la ultimul etaj sau la bucătărie, cu Milly. Mi-am imaginat că Emma se referea la relaţia din trecut a lui Isobel cu Hector Bartlett, dar mă îndoiam că-l invitase vreodată în camera ei. Singurii vizitatori din casă erau cei care veneau la Wanda, deşi, de la o vreme, se cam răriseră; nu se mai înghesuiau pe holul din faţa uşii ei, aşteptând să le modifice hainele. Nu observasem pe nimeni care să o viziteze pe Isobel. Era limpede că-şi vedea de treburi în altă parte.

— Nu, i-am spus eu Emmei. Pentru fată e doar o simplă cunoştinţă.

— Care fată? m-a întrebat Emma într-un fel care m-a făcut să fiu mai precaută.

— O fată care locuieşte în casă. îl cunoaşte pe Hector Bartlett, dar între ei nu e decât o simplă amiciţie.

— A, te referi la fata aia însărcinată care vrea să-l prindă pe Hector în plasă?

— Din câte ştiu eu, nu vrea să prindă pe nimeni în plasă, cu atât mai puţin pe el.

— Eu nu asta am auzit, serios acum, doamnă Hawkins!

— Dumnezeu ştie ce-ai auzit, domnişoară Loy! Oricum, nu cred că este treaba noastră.

— Dar eu nu vorbeam despre fată.

— Eu aşa credeam.

— Nu. E vorba despre o femeie pe care a cunoscut-o în primăvara trecută. A cunoscut-o prin intermediul fetei, într-adevăr. Făcuse rost de un costum la mâna a doua,

bietul de el, pentru o ocazie oarecare şi trebuia modificat. Femeia este croitoreasă, să nu-mi spui că nu ştii. Ca romancieră, povestea mi se pare captivantă, normal. Sunt o mulţime de subtilităţi şi de interpretări la mijloc.

Îmi dădeam seama că Emma era sincer entuziasmată de elementul narativ. Nu mă puteam abţine să nu mă simt flatată de câte ori îmi vorbea „ca romancieră”, căci de obicei păstra această latură a ei pentru scriitorii de nivelul ei sau pentru cei câţiva jurnalişti, aleşi pe sprânceană, cu care catadicsea să vorbească din când în când.

— Posibilităţile sunt nenumărate şi cât se poate de fascinante, a remarcat Emma. Durează din primăvara trecută.

— Bănuiesc că te referi la Wanda Podolack. Nici nu ştiam că-l cunoaşte pe Hector Bartlett, am spus, luându-mi din nou mănuşile. Ei bine, îi doresc să fie fericită cu el, indiferent de subtilităţi. Nu prea-mi vine a crede că are o legătură serioasă cu Wanda. E o femeie săracă, n-are relaţii. Şi nu cred că s-ar încurca el cu oricine, darămite cu o croitoreasă săracă, care să nu-i fie câtuşi de puţin de folos.

Acum, eram convinsă că Emma încerca să mă facă geloasă, promovând discret calităţile dezirabile ale lui Hector Bartlett. Voia să scape de el.

— Chiar trebuie să pleci? Am putea să mergem să mâncăm ceva într-un loc drăguţ, mi-a propus.

I-am mulţumit şi i-am zis că trebuie să plec.

— Nu ţi-am explicat de fapt întreaga situaţie, mi-a spus în drum spre uşă. Sigur crezi că urmăresc ceva.

— Vrei să te descotoroseşti de Hector Bartlett şi să mi-l pasezi mie.

— Nu neapărat dumitale. Dar ar fi o soluţie. Trebuie să-ncetezi să mai foloseşti apelativul acela.

— Aiurea! am zis.

— Pot să-ţi chem un taxi?

— Nu, mersi, o să merg pe jos.

— Hector s-a dat peste cap ca să te facă să nu-i mai zici aşa şi să-ţi intre în graţii. Dacă dumneata, doamnă Hawkins, doreşti să-ţi găseşti o slujbă în lumea editorială şi, pe deasupra, s-o mai şi păstrezi…

— Hector Bartlett, am zis eu, e un *pisseur de copie*.

Mi-a făcut bine să repet asta; mi-a făcut plăcere. Emma m-a privit cu un zâmbet care sugera că mă înţelegea chiar foarte bine.

Un taxi plin cu lume a tras în apropiere.

— De ce nu-i dai nişte bani să stea departe de tine? am întrebat-o pe Emma înainte să se urce în maşină.

— I-ar folosi ca să vină după mine în America. Aşa se întâmplă întotdeauna când îi oferi cuiva bani ca să scapi de el. îi foloseşte contrar dorinţelor tale, a mai spus Emma Loy.

Trecuse bine de ora şapte. Park Lane era plin de automobile şi de oameni. Începuse să plouă şi se formaseră cozi lungi la autobuze, aşa că mi-am zis că era mai bine să merg pe jos şi să mă ude ploaia, decât să aştept un autobuz înăbuşitor şi aburit. Tot drumul spre casă, prin Park Lane, Knightsbridge, Brompton Road, m-am întrebat cum de nu-l văzusem niciodată pe Hector Bartlett în casă, la uşă, pe scări, pe hol şi dacă era adevărat că petrecea mult timp cu Wanda. Eram convinsă că Emma exagerase. Probabil că doar o cunoştea pe biata Wanda, iar toate aluziile Emmei, toate avertismentele ei erau legate de ideea ei nebunească de a-i uşura viaţa lui Hector, ca să poată scăpa de el şi de pretenţiile lui, de mania lui de a-i învăţa cărţile pe dinafară şi de momentele jenante care apăreau mai mult ca sigur când făcea pe purtătorul ei de

cuvânt în lumea literară.

Abia douăzeci de ani mai târziu a început să scrie *pisseur*-ul articolele lui răutăcioase la adresa Emmei, iar treizeci de ani mai târziu şi-a publicat memoriile, în care Emma ar fi apărut într-o lumină senzaţională, dacă opera lui ar fi reuşit să atragă cine ştie ce atenţie. Născocirile lui despre viaţa lui cu Emma erau deja binecunoscute; ea le-a ignorat, tot aşa cum îl ignorase şi pe *pisseur* în toţi anii aceia, spre marea lui furie, începând cu sau chiar înaintea întâlnirii noastre de la Grosvenor House, când stătuse cu mine la masă şi încercase să mi-l plaseze mie. Am impresia că deja se temea, că avusese o revelaţie în legătură cu riscurile pe care şi le asumase încurcându-se cu el.

Pe când veneam lipăind spre casă, udă leoarcă, prin ploaie, m-am gândit că era posibil ca Hector Bartlett s-o fi întâlnit pe Wanda o singură dată, când îi modificase vreun costum. Dar m-am gândit că la fel de bine se putea să fi venit în casă de mai multe ori. Mi-am propus s-o întreb pe Milly dacă ţinea minte să fi sunat la uşă cineva care semăna cu el.

De altfel, am constatat adesea de-a lungul vieţii că tindem să observăm doar ceea ce ne aşteptăm să vedem în jurul nostru. Nu stătusem să fiu atentă la clienţii Wandei, iar în cea mai mare parte a timpului lipseam de acasă ore întregi, în fiecare zi. Mă îngrijora starea Wandei. Eram convinsă c-o să avem parte de agitaţie şi bătăi de cap şi, când mi-am deschis geanta să scot cheia de la intrare, am văzut bucata de hârtie cu numărul de telefon al părintelui Stanislas. Mi-a părut rău că nu-i telefonasem. Eram udă leoarcă.

De cum am intrat în casă, am ştiut că se-ntâmplase ceva. Pe când urcam scările, am observat că uşa Wandei era deschisă. Dinăuntru se auzeau voci. Dar nu vocile

aşteptate, de agitaţie şi bătăi de cap, ci ceva mult mai serios. Wanda era probabil bolnavă.

Când am ajuns la primul etaj, a ieşit William, urmat de Kate.

— Ce s-a-ntâmplat?

— Poţi să vii puţin înăuntru? m-a întrebat William.

Cred că şi soţii Carlin erau acolo, în camera Wandei. Am văzut un bărbat într-un trenci larg şi o tânără cu înfăţişare oficială, deşi nu era în uniformă, doar într-o fustă şi într-o haină simplă, maro. Nici urmă de Wanda.

— S-a-ntâmplat ceva? am întrebat din nou.

— Da, a spus bărbatul în trenci. Mă tem că da.

— Dumnealor sunt de la poliţie, mi-a spus William. Wanda s-a înecat.

Era aproape opt.

În jurul orei şapte, mi-a explicat bărbatul, inspector de poliţie, doamna Podolak sărise în Regent's Canal şi fusese scoasă din apă prea târziu.

— Nu există soluţii în cazuri din astea, a spus poliţistul. Dacă vor s-o facă, până la urmă tot o fac.

Găsiseră geanta Wandei şi-i luaseră adresa din actele pe care le avea la ea. Veniseră să vadă dacă lăsase vreun bilet şi să afle unde locuia cea mai apropiată rudă. M-a întrebat dacă observasem ceva suspect în comportamentul Wandei, dacă se purta ciudat. Pomenise ceva de sinucidere?

I-am spus că Wanda se purtase într-adevăr foarte ciudat în ultima vreme. Nu vorbise despre sinucidere. Era clar că şi ceilalţi oferiseră informaţii asemănătoare.

— Şi scrisorile anonime? a întrebat poliţistul. Aveţi vreo idee cine le-a trimis?

— Nu, nicio idee. Un bărbat, pentru că a sunat într-o noapte şi Wanda a răspuns.

Nu-mi venea să cred ce se întâmplase şi le-am spus-o.

— În cazurile astea… a zis poliţistul.

— Întotdeauna e un şoc pentru toată lumea, a spus colega lui.

— Era catolică. I-am propus să stea de vorbă cu un preot, dar n-a fost de acord. Era o catolică împătimită, nu i-ar fi stat în fire să se sinucidă. Chiar aveam de gând să iau legătura cu un preot polonez, să-l rog să vină s-o vadă.

— Degeaba eşti catolic dacă suferi de tulburări psihice, a spus poliţistul.

Vorbea cu accent irlandez şi probabil că ştia el ce spunea. M-am gândit la bucata de hârtie din geantă. Aş fi putut s-ajung la timp.

— Se vede după dezordinea din cameră că avea probleme psihice, a spus Kate. Biata femeie!

— Aşa sunt croitoresele, dezordonate, a spus Eva Carlin. Slavă Domnului că n-a făcut-o în casă! Biata de ea!

— Scrisorile anonime s-au oprit, mi se pare, după ce a rezolvat cu impozitul pe venit, a zis Basil Carlin. Mă gândesc că scrisorile n-au cum să fie motivul. Sărăcuţa de ea!

— Are vreunul dintre dumneavoastră idee care ar putea fi motivul? a întrebat inspectorul.

— Motivele sinuciderilor, a spus William, sunt adesea destul de banale, asta dacă există motive. Ştiu de un caz în facultatea de medicină care a pornit de la un scandal la spălătorie, îi pierduseră băiatului o pereche de izmene, aşa că şi-a băgat capul în cuptor.

— Motivele oricărei crime pot fi de-a dreptul banale, a încuviinţat poliţistul.

Am amuţit cu toţii la auzul cuvântului „crimă”; şocul ne făcuse să privim lucrurile prin prisma tragediei Wandei.

Mi-a trecut prin minte întrebarea nebunească dacă

era posibil să fi fost împinsă.

— Sunteţi sigur că a fost sinucidere?

— Avem martori care au văzut-o sărind. A scos un fel de urlet, şi-a aruncat geanta şi a sărit. Cineva a scos-o din apă, dar era prea târziu.

Le-am spus tot ce ştiam despre familia Wandei. Trei surori în Polonia, una măritată în Scoţia. Nu, nu ştiam adresa celei din Scoţia. Poate câţiva veri în Londra…

După fiecare comentariu trist pe care-l făceau, ceilalţi chiriaşi murmurau înfioraţi şi scoteau exclamaţii de mâhnire. Aveam senzaţia că violam intimitatea Wandei stând în camera ei cu cei doi străini. Hainele îmi atârnau ude pe mine.

Mai târziu în noaptea aceea, poliţia a mai trimis câţiva oameni să cerceteze camera Wandei. Au găsit adresa surorii ei, dar nici urmă de scrisorile anonime. Verdictul: suicid pe fond de tulburări psihice.

12

Mi-am amintit strigătul sălbatic pe care-l scosese Wanda în urmă cu o noapte, când îi spusesem că aveam de gând să-l sun pe părintele Stanislas. îmi aminteam acum, cu lux de amănunte, scena de neînţeles care se petrecuse în camera Wandei după ce ne întâlnirăm la soţii Carlin, ca să discutăm despre Isobel. La momentul acela, mare parte din ceea ce-mi spusese ea se contopise în impresia generală că era dezechilibrată. „Are nevoie de terapie”, spusese William. „Are nevoie de un specialist”. Şi tulburarea Wandei, când vorbisem la telefon cu Emma în dimineaţa aceea, provocată de teama că-l sunam pe părintele Stanislas în numele ei. Lamentaţia aceea a ei, în timp ce fugea pe scări: fusese ultima oară când o văzusem şi o auzisem pe Wanda. Era clar că se temea de blândul părinte Stanislas, sau de ceva ce reprezenta acesta. îi era

teamă să nu i se afle vreun secret.

„Motivele sinuciderilor sunt adesea destul de banale”, spusese William. Banale pentru noi, restul, dar în mod clar nu şi pentru cei care-şi luau viaţa. Mi-am dat seama cât de puţine ştiam despre Wanda, dar mai ales despre ce era în mintea ei. Mi se părea tare ciudat că discutasem cu Emma Loy despre ea, poate chiar în clipa în care scotea un ultim ţipăt şi sărea în canalul întunecat şi rece. „Motivele sunt destul de banale…” Da, dar nu şi pentru Wanda, nu şi pentru Wanda.

Nu-mi aduc aminte aproape nimic din ce-am făcut sau am spus după ce au plecat poliţiştii, atunci, în noaptea în care a murit Wanda.

Cineva din casă i-a telefonat fiicei lui Milly, la Cork, ca s-o avertizeze despre ce se întâmplase. Milly a sunat înapoi şi a cerut cu mine.

— De ce nu rămâi acolo, Milly, până se mai liniştesc apele?

Milly nici n-a vrut s-audă. N-a arătat niciun pic de compasiune pentru Wanda.

— Ce tupeu a avut şi femeia asta, să se sinucidă din casa mea!

Din cine ştie ce motiv ciudat, asta m-a făcut să mă simt mai bine. Punctul de vedere al lui Milly oferea întotdeauna un element de curaj sfidător. Aşteptam cu nerăbdare întoarcerea ei.

După anchetă şi înmormântarea Wandei, sora ei din Scoţia a venit pentru a-i strânge lucrurile. Ceilalţi erau cu toţii la muncă. Am condus-o în camera Wandei şi am întrebat-o dacă pot s-o ajut cu ceva. Mi-a spus că nu, că se descurcă şi singură, dar mi-am dat seama că era ca în transă, ridicând uşor lucrurile şi punându-le înapoi în acelaşi loc. Era o versiune mai oacheşă a Wandei. O chema

Greta, iar în engleza ei uşor stâlcită se simţea un accent scoţian.

Am fost nevoită să-i atrag atenţia că toate lucrurile alea îngrămădite prin încăpere nu-i aparţineau neapărat Wandei. Unele dintre ele, i-am spus eu, erau ale clienţilor ei şi ar fi fost cel mai sigur să presupunem că doar hainele împăturite prin geamantane, rânduite în sertare sau atârnate în şifonier îi aparţineau Wandei. Dar chiar şi aşa, am spus eu, câteodată Wanda obişnuia să atârne pe umeraşe, în şifonierul ei, rochiile speciale pe care le făcea pentru doamnele ei: trebuia să ne luăm după mărime. Pentru restul va trebui să aşteptăm, am pălăvrăgit eu mai departe, până vor veni clienţii să-şi recupereze hainele.

— Nu sunt toate de damă, a spus Greta, uitându-se printr-un morman de lucruri.

— Nu, am zis, Wanda se pricepea de minune să modifice haine bărbăteşti. Proprietarii lor o s-apară curând.

— Fotografiile alea de pe cămin… a spus Greta, aşezându-se şi izbucnind în lacrimi. Nici măcar nu e făcut patul, a continuat, ridicând o pereche de pantofi mult prea scâlciaţi de-ai Wandei.

— Fotografiile sunt ale Wandei, fără doar şi poate. Căutaţi o valiză goală şi apucaţi-vă să strângeţi fotografiile. Eu mă duc să iau nişte ziare să le împachetăm şi să v-aduc o ceaşcă de ceai.

Tristeţea strângerii lucrurilor personale, a sortării şi împachetării lor este mult mai greu de suportat decât cea a unei înmormântări, unde cel puţin există un ritual, nişte cuvinte anume, coşciugul are o formă, iar groapa, o anumită adâncime, şi până şi durerea celor îndoliaţi are o expresivitate tăcută, chiar dacă este exprimată şi interpretată de ochii lumii, prin felul în care stau neclintiţi.

Dar durerea ascunsă în obiectele rămase în urmă, precum perechea de pantofi a Wandei, nu se poate compara cu nimic.

Când m-am întors cu ceaiul, Greta cerceta contul de economii al surorii sale.

— Şase sute treizeci de lire! a spus. Habar n-aveam că se descurca atât de bine!

Chiar atunci s-a auzit soneria şi a trebuit să mă duc să răspund la uşă. Era Abigail, secretara lui Ian Tooley. Venise în primul rând să mă vadă, mi-a spus ea, şi, de asemenea, ca să recupereze nişte echipament pentru radionică pe care i-l împrumutase Wandei.

Mă îndoiam că venise mai cu seamă de dragul meu, dar i-am apreciat politeţea. Am condus-o la etaj, în camera Wandei, şi, evitând să-i înşir numele lung, le-am prezentat pe cele două femei drept Abigail şi sora doamnei Podolack, Greta. Abigail a murmurat cât de rău îi păruse să audă de tragedie.

— Abigail ar vrea să ia un anumit echipament care aparţine altcuiva, am spus eu. De fapt, cred că e chiar cutia aia neagră de-acolo. Şi poate vraful de cărţi şi manuale cu instrucţiuni din spatele ei.

— Da, a spus Abigail, şi acelea îi aparţin domnului Tooley.

— Aveţi o chitanţă pentru ele, domnişoară? a întrebat Greta, trezită în mod surprinzător din transa ei.

Am fost de asemenea uimită s-o aud pe Abigail spunând că are toate documentele la ea, împreună cu o scrisoare care o autoriza să preia bunul aflat în proprietatea domnului Tooley. Greta a părut să înţeleagă şi şi-a scos imediat ochelarii pentru a examina documentele, în vreme ce eu stăteam şi mă minunam de perspicacitatea de care dădeau dovadă ambele părţi. Avusesem deja

experienţe cu decese în familie şi fusesem uimită şi atunci de felul în care oamenii îndureraţi erau în stare să se ocupe cu o luciditate însufleţită de orice avea de-a face cu ceea ce considerau ei a fi bunuri de valoare; şi că toţi creditorii sau reclamanţii vreunui bun din posesia defunctului păreau să aibă la ei toate documentele şi chitanţele la zi. Văzând cu câtă pricepere îi prezenta Abigail documentele Gretei şi cu câtă seriozitate le examina Greta, te gândeai că ar fi prevăzut amândouă moartea Wandei şi s-ar fi pregătit straşnic pentru ea.

M-am dus să aduc nişte ceai pentru Abigail şi le-am lăsat să rezolve problema.

— Dar Wanda era o bună catolică! am auzit-o pe Greta spunând când m-am întors cu ceai proaspăt pentru Abigail. Era evlavioasă, nu-i aşa? s-a agăţat ea de mine.

— Aşa cred, am răspuns.

— Sunt pe-aici unii catolici mai în vârstă, prieteni de-ai ei, care mi-au spus că n-ar fi trebuit să aibă parte de o înmormântare catolică, pe motiv că s-a sinucis. Dar eu zic că era evlavioasă şi că preotul nu i-ar fi oficiat slujba fără acordul Bisericii.

— Verdictul a fost tulburări psihice, am spus. E o boală ca oricare alta. N-a fost vina ei.

— Dar acum văd că practica magia, a spus Greta. Cutia asta neagră, plină de mecanisme!

— Se spune că face bine oamenilor, a explicat Abigail. Nu e magie, după cum spuneam, e radionică. Se spune că vindecă lumea de la mii de kilometri depărtare.

— Ia cutia de-aici, fato, a spus Greta, şi toate cărţile! Trebuie să vorbesc cu preotul despre asta. Da, îmi stă pe conştiinţă.

Îmi răsuna în minte strigătul ăla al Wandei de când mă oferisem să vorbesc cu părintele Stanislas. Strigătul

ăla, strigătul ăla… în nebunia ei, Wanda se simţise terorizată. Şi suspiciunile ei temătoare din dimineaţa aceea în care vorbisem la telefon cu Emma: „Ai vorbit cu părintele Stanislas. Te-am auzit…” Cum urcase scările hohotind. „E vina mea că eşti bolnavă? Că slăbeşti?” spusese cu o zi înainte.

M-am hotărât să aflu de la Abigail ce anume făcea Wanda cu Cutia radionică sau, mai bine zis, ce credea ea că face. Dacă n-aş fi ştiut că Wanda, cu mintea ei bolnavă, îşi închipuia că-mi făcea cine ştie ce rău, nici că m-ar mai fi interesat. Wanda era moartă. Oamenii se sinucideau din cele mai banale motive, spusese William. Dar, oricare ar fi fost motivele Wandei, mă afectaseră cuvintele ei, fiindcă era clar că stătea cu gândul la mine: „Te împuţinezi. O să mori”, când, în realitate, nici nu-mi trecuse prin minte până atunci că ar fi fost vreun pic preocupată de mine.

— Să nu pleci încă, i-am spus lui Abigail.

— Nu, nu plec. Am ceva de vorbit cu dumneata.

Aşa că Abigail a rămas şi ne-a ajutat să împachetăm cutiile cu lucrurile Wandei, să sortăm în grămezi hainele care îi aparţineau fără îndoială Wandei şi pe cele despre care presupuneam că ar fi fost ale clienţilor ei. În şifonier era un costum bărbătesc, unul obişnuit, albastru-închis.

— Trebuie să fie al unui client, am spus, scoţându-l.

Într-o fracţiune de secundă, mi-a trecut prin minte c-ar fi putut să-i aparţină lui Hector Bartlett. Mi-am amintit ce-mi spusese Emma: „Hector s-a dat peste cap ca să te facă să nu-i mai zici aşa…” Acum, cu costumul bărbătesc în mână, eram convinsă că Hector Bartlett se folosise cumva de Wanda ca să unelteaască împotriva mea. Isobel i-l prezentase Wandei pentru a-i modifica costumul. „Cred că totul a început vara trecută, când s-a întâlnit cu dumneata în parc”, îmi răsunau în minte cuvintele Emmei Loy. Dar

deja Wanda, biata femeie naivă, fusese şantajată de către Hector Bartlett, poate chiar şi sedusă de el. Iar el continuase să se folosească de ea, şi o folosise până ce biata femeie nu mai putuse să îndure. Pentru că îl insultasem în parc… Aşa fantezistă cum era, teoria a căpătat proporţii în mintea mea, luând diverse forme. Detaliile le-am adăugat pe parcurs.

Abigail a aşteptat până ce Greta a plecat cu taxiul, cu prima tranşă de lucruri. Avea să se întoarcă a doua zi ca să se uite mai bine prin scrisorile şi actele Wandei, să vadă ce putea să arunce din ele. Le frunzărisem deja cu poliţiştii, pentru a vedea dacă vreuna dintre ele avea legătură cu sinuciderea, dar toate păreau să fie chitanţe vechi şi chiar scrisori în poloneză, amestecate cu fotografii vechi.

Mi-a plăcut mereu de Abigail de Mordell Staines-Knight, cum se numea pe vremuri, Abigail Wilson, cum se numeşte acum. S-a dovedit a fi adevărat că venise în ziua aceea la Church End Villas în primul rând ca să mă vadă pe mine, nu pentru a recupera Cutia. Mi-a spus că urma să plece de la Mackintosh & Tooley şi să se angajeze la o revistă nouă şi interesantă, *Highgate Review*, numită aşa pentru că editorii, un grup de americani refugiaţi din calea persecuţiilor politice ale senatorului McCarthy, se stabiliseră în regiunea Highgate. *Highgate Review* urma să se consacre evenimentelor culturale şi politice. Aveau nevoie de un editor coordonator capabil.

— Aşa că m-am gândit la dumneata, doamnă Hawkins. Nu plătesc mult, dar mi se pare o slujbă grozavă. Ai fi interesată?

Economiile mele se împuţinau şi mă simţeam pregătită pentru o nouă slujbă. Am convenit cu Abigail să aranjeze un interviu pentru mine. Aş fi dat dovadă de mai mult entuziasm, dacă nu m-ar fi apăsat atât de tare

misterul sinuciderii Wandei şi suspiciunile mele în legătură cu amestecul lui Hector Bartlett în moartea ei, despre care aveam să vorbesc cu William mai târziu, în noaptea aceea. Dacă Wanda credea cu adevărat că slăbeam din pricina vreunui blestem pe care mi-l făcuse, atunci se înşela amarnic. Cu toate astea, aşa deprimată cum eram de moartea Wandei, ideea că cineva mi-ar dori răul cu o asemenea înverşunare m-a îngrozit, trebuie să recunosc.

Am stat cu Abigail în bucătăria lui Milly, gândindu-mă la costumul *pisseur-ului*, căci al lui credeam că era, care se găsea atârnat în şifonierul Wandei. Ascultam doar pe jumătate pălăvrăgeala lui Abigail, pe care de obicei o găseam foarte distractivă. Ştiam, dinainte să-mi spună Emma Loy, că îmi făcusem un duşman din Hector Bartlett în dimineaţa aia în Green Park, când îi şuierasem în faţă: *Pisseur de copie*". De atunci, îmi pierdusem două slujbe pentru această ofensă şi pentru repetarea ei, şi nici prin gând nu-mi trecuse să mă căiesc. Dimpotrivă, o considerasem una dintre îndatoririle principale ale slujbelor mele.

— Iar personalitatea grupului, spunea Abigail, care se apucase să-mi vorbească despre fondatorii publicaţiei *Highgate Review*, este Howard Send. Foarte şarmant! L-am numit *Passage to India*\ a fost uimit. Fireşte, e genul ăla, dar de multe ori ei se dovedesc prieteni mai de nădejde.

Am fost de acord să merg la un interviu cu Howard Send.

— Abigail, i-am zis, povesteşte-mi despre Cutia asta a ta.

— Nu e a mea, e a lui Ian Tooley. E ocultist, ştii doar, şi cercetător parapsihic şi-aşa mai departe. Chiar îmi pare rău pentru soţia lui, pentru că e tare drăguţă, dacă laşi la o

parte toate astea.

— Cum a dat de Wanda Podolack?

— Era pe lista lui, recomandată de un organizator general, care n-are niciun talent pentru aşa ceva, dar care se pricepe să găsească oameni competenţi: Hector Bartlett, ştii dumneata, pacostea aia a Emmei Loy. El e organizatorul. Doamne, nu e îngrozitor? Imaginează-ţi-l fugind de colo-colo cu o mostră din sângele tău sau cu un fir de păr, încercând să găsească pe cineva care să-ţi diagnosticheze boala.

— Doar nu crede în aşa ceva? am întrebat.

— Cu înflăcărare, a spus Abigail, cu o înflăcărare nemaivăzută!

— Nu mi-l imaginez pe omul ăla să fie sincer în legătură cu ceva.

— Dar operatorii lui obţin rezultate. Se pare că obţin chiar rezultate extraordinare. Ian Tooley primeşte scrisori de la pacienţi recunoscători, le-am văzut cu ochii mei.

— Despre Hector Bartlett?

— Despre el, da. Spun că e un adevărat geniu în mânuirea Cutiei. Nu ştiu că nu el e cel care se ocupă, dar, fireşte, îşi învaţă operatorii, aşa că într-un fel e şi meritul lui. Eu personal nu pot să-l sufăr, teribil de linguşitor mai e!

— Dar mă-ntreb de ce nu rezumă la radionică, ca meserie? De ce mai încearcă să scrie?

— Presupun că vrea să-şi vadă numele pe copertele cărţilor, să fie celebru. Doar ştii că toţi vor treaba asta. Ian Tooley a încercat să-l facă să înţeleagă, dar se crede mare critic, un soi de gânditor.

— E un *pisseur de copie*, am spus.

1 *Călătorie spre India*, roman de E.M. Forster, publicat în anul 1924. (N. tr.)

Abigail era încântată.

— Francezii, a spus ea, găsesc mereu câte un cuvânt numai bun, nu-i aşa? Arăţi tare întinerită zilele astea, doamnă Hawkins!

— Nu sunt chiar aşa de bătrână.

Mult mai târziu în noaptea aceea, când i-am expus lui William teoria mea despre influenţa *pisseur*-ului asupra Wandei, cu diversele ei stadii argumentative, am fost convinsă să renunţ la ea.

— În primul rând, mi-a zis William, costumul ăla albastru din şifonierul Wandei e al meu şi te-aş ruga să mi-l dai înapoi. E singurul meu costum cât de cât bun.

William mi-a mai spus şi alte lucruri care aduceau a judecată sănătoasă. Am uitat care erau. Dar faptul că trăsesem concluzii pripite despre proprietarul costumului din şifonierul Wandei m-a făcut să mă îndoiesc de natura relaţiei dintre Hector Bartlett şi Wanda. Fusesem nerăbdătoare să-l impresionez pe William cu înţelepciunea şi inteligenţa mea. Dar, în realitate, William se înşelase, iar eu fusesem chiar foarte aproape de adevăr.

Pe la mijlocul anilor ’50, radionica înflorea deja în Anglia. Era o metodă pseudoştiinţifică, ce luase naştere în Statele Unite în prima parte a secolului XX. Se pretindea că prin intermediul ei pot fi diagnosticate şi vindecate, de la orice distanţă, tulburările şi afecţiunile de care sufereau oamenii, animalele şi plantele. A dobândit nenumăraţi susţinători, şi până în ziua de azi se bucură de un număr considerabil de adepţi. Faptul că este o metodă de vindecare nedovedită nu i-a ştirbit cu nimic din popularitate şi, fără îndoială, pretenţiile „radionicii” (cuvântul nici măcar nu se găseşte în dicţionar) pot fi la fel de bine subiect de batjocură ca pretenţiile tuturor religiilor noastre. Mie, uneia, mi se par nişte baliverne, în ciuda

eforturilor substanţiale ale practicienilor, de-a lungul anilor, de a stabili o bază ştiinţifică pentru eficacitatea acestei Cutii, cu lichidele ei colorate, firele de păr de pe plăcuţa de metal, rândurile ei de butoane pe care operatorii trebuie să le răsucească, aiurelile ei despre evaluări, instrucţiuni codificate, câmpuri electromagnetice, *chabras* (raze), câmpuri L (viaţă), câmpuri T (cugetare), câmpuri O (organizare) şi emanaţii. Of, Doamne! Cutia nu are nicio legătură cu vreun instrument ştiinţific, nu este nici electronică, nici electrică, nici nu emite radiaţii. A fost discreditată în Statele Unite, dar nu şi în Anglia, unde până şi în ziua de azi fermierii se bazează pe ea pentru recolte, iar crescătorii de cai lasă în seama ei soarta animalelor bolnave.

În 1955, ştiam mult mai puţin decât acum despre pretinsele capacităţi ale Cutiei. La vremea aceea, aveam doar două idei clare despre ea, care mi-au rămas şi acum. Prima, că era o ocupaţie absurdă, nu neapărat o escrocherie, de vreme ce practicanţii şi adepţii ei o foloseau, după câte s-ar părea, cu bună-credinţă; a doua era afirmaţia pur teoretică conform căreia dacă Cutia este capabilă să facă bine, concluzia logică este că ar fi capabilă şi să dăuneze. Prin urmare, dacă crezi că poate să binecuvânteze culturile, atunci poate şi să blesteme buruienile. Dacă crezi că-ţi poate ameliora starea de sănătate, atunci trebuie să crezi că ţi-o poate şi înrăutăţi. Sfatul meu, pentru oricine doreşte să încerce Cutia, este să o trateze ca pe o experienţă, dar să nu creadă nimic. Şi, mai presus de orice, să nu arunce bani buni pe ea.

Înainte să plece, am întrebat-o pe Abigail dacă puteam să împrumut o parte dintre materialele informative despre Cutie pe care le luase din camera Wandei. Mi-a lăsat o carte şi o broşură. Voiam să văd cum ajunsese

Wanda la concluzia că slăbeam din cauza strădaniilor ei. N-am reuşit să pricep o iotă din aiurelile alea şi, ca să spun drept, nici n-am încercat prea tare să înţeleg cum stă treaba cu radionica.

Mai târziu, am dat peste o publicaţie în care se pretindea că o mostră de păr sau de sânge făceau posibilă tratarea radionică a cuiva fără ştirea persoanei respective. Asociaţia de Radionică, fondată în 1960, „interzice această practică”. Dar, cum nu există nicio cale să pui în aplicare o asemenea regulă, „prohibiţiile” de felul acesta sunt absolut inutile. Unele publicaţii, pe care le-am consultat pentru a-mi împrospăta memoria despre cele întâmplate în 1955, mi-au întărit îndoielile în privinţa eficienţei procedeului. Subiectul a fost dezbătut la Curtea de Justiţie într-un caz celebru din 1960, când s-a stabilit, în linii mari, că, deşi nu exista o bază ştiinţifică pentru pretenţiile de diagnosticare ale Cutiei, practicanţii metodei şi adepţii lor ar putea fi cât se poate de sinceri. Experţii din domeniul medical, în număr mare, au declarat că Cutia era o absurditate nemaiauzită, iar un număr mare de oameni onorabili au susţinut contrariul. Şi, aş zice eu, din punctul de vedere al unui vizitator de pe altă planetă, Cutia ar părea la fel de ridicolă ca orice catehism sau slujbă catolică.

Mai târziu în noaptea aceea, când m-am întors la viaţa şi la tinereţea mea, William m-a făcut să râd de ideea că „mă împutinam”. Mi s-a părut că era prea insensibil cu nebunia Wandei, dar în acelaşi timp am înţeles că încerca să-mi ridice moralul, să mă facă să uit de gândurile mele morbide, şi a reuşit. Avea o colecţie nemaipomenită de discuri de gramofon.

A doua zi, de dimineaţă, am luat metroul pe magistrala de nord, ca să mă duc la interviu. Mă săturasem de autobuze după peregrinările mele lungi şi

triste din ultima lună.

Abigail aştepta să mă prezinte.

— Îmi pare bine de cunoştinţă, domnule Send.

— Încântat, doamnă Hawkins.

Abigail s-a retras în altă încăpere să mă aştepte şi să-şi pilească unghiile. Am primit slujba. Urma o lună de probă, de la începutul lui aprilie, adică de săptămâna următoare.

— La ce anume sunteţi atentă când redactaţi o lucrare, doamnă Hawkins? m-a întrebat Howard Send.

— Semne de exclamare şi caractere cursive folosite pentru accentuare.

Era un răspuns rezonabil.

— Şi dacă autorul ar fi Aldous Huxley sau Somerset Maugham?

I-am spus că dacă aceştia erau autorii lui, atunci nu mai avea nevoie de redactori.

— Că bine spuneţi! Trebuie să ne uităm peste toate astea, a spus, arătând spre mai multe teancuri de manuscrise de pe biroul vecin. Dar nu sunt semnate de Maugham sau de Huxley.

Casa înaltă, în stil victorian, pe care-o închiriaseră în Highgate semăna destul de mult cu cea a lui Milly, doar că era mai spaţioasă. Slujba mea de acolo a fost una dintre cele mai interesante şi mai amuzante din viaţa mea. Încântarea mea era legată în întregime de evenimente şi de oameni. Dar în ceasurile mele de insomnie, când mă gândesc la Highgate ca la o experienţă, îmi vine în minte culoarea roz-gălbuie. Pot explica cât de cât acest lucru. Mai întâi, Howard Send avea obiceiul să aducă braţe de flori, crenguţe înflorite de măr, păr, piersic şi prun, cu flori albe şi roz, care creau o paletă nesfârşită de nuanţe de roz. Şi lalele şi zambile, dar ceea ce descriu aici este mai

degrabă o impresie care mi-a rămas întipărită în minte decât o amintire. Cred că prietenul lui Howard şi partenerul său editorial, Fred Tucher, a fost unul dintre primii bărbaţi pe care i-am văzut vreodată îmbrăcaţi într-o cămaşă roz. Într-un fel sau altul, amintirile mele de acolo poartă o amprentă roz-gălbuie. Camera din faţă era un salon spaţios, despărţit printr-un coridor de o încăpere de proporţii similare, care adăpostea redacţia. Ambele aveau bovindouri. În salon se găseau canapele şi fotolii bej, adânci şi foarte confortabile; redacţia avea o mochetă deschisă la culoare, care acoperea în întregime podeaua, pereţi deschişi la culoare, mese de lucru şi scaune aidoma.

Iar rozul-gălbui era ceea ce sărea în ochi ca impresie generală. Poate că dacă aş aprofunda mai bine această impresie, aş descoperi că politica prudentă a grupului de refugiaţi din Highgate era cea care lăsase amprenta roz-gălbuie asupra amintirilor mele. Mă aşteptasem să fie nişte comunişti înverşunaţi sau extremişti de stânga, aşa cum susţineau duşmanii lor din America, iar eu asociasem întotdeauna oamenii de extremă stânga, de tipul cruciaţilor, cu privirile aspre şi cu corectitudinea ursuză, cu planuri şi statistici, mi-i imaginasem întorcându-se acasă de la cursurile serale de la Facultatea de Economie din Londra, prin ploaie, înghiţind picăturile acide. Dar cei din grupul Highgate erau înstăriţi şi sofisticaţi. Politica lor era mai mult sau mai puţin liberală. Gusturile şi ideile lor erau atât de apropiate de cele ale englezilor culţi obişnuiţi, încât nu se putea să nu te întrebi cum de fuseseră acuzaţi, aşa cum se întâmplase, de loialitate faţă de sovietici. În realitate, erau pur şi simplu nişte expatriaţi americani obişnuiţi, cu o grămadă de bani, fiind avantajaţi de cursul de schimb, la curent cu tot ce însemna cultură şi care îşi făcuseră un cămin în Anglia. La vremea aceea, nu

călătorisem mai deloc, altfel aş fi ştiut că mulţi americani începeau să prindă rădăcini şi în Franţa, şi în Italia.

— Prea bine, mulţumesc, doamnă Hawkins, eşti angajată pentru o lună, de probă, îmi spusese Howard Send în ziua interviului. Noi pe-aici nu suntem aşa formali, ne spunem pe numele mic. Eu sunt Howard. Dumneata eşti Agnes, să-nţeleg?

— Nancy.

— Ei bine, Nancy, ne vedem săptămâna viitoare. Vei vedea că avem destule de făcut.

Împreună cuăbigail, am găsit un local în care să luăm prânzul. Am ajuns la concluzia că nu era mare brânză de slujba asta, aşa că am trecut la subiecte mai importante, cum ar fi dragostea lui Abigail pentru Giles Wilson, care ziua lucra la compania Lloyd's, la sediul căreia se ducea în fiecare dimineaţă cu melon, şi care-şi dedica serile promovării şi susţinerii unei trupe rock-and-roll. îşi făcea timp şi pentru Abigail în serile acelea, lucru care pe ea o încânta la nebunie, şi o ducea în weekenduri în provincie, pe la toţii prietenii dispuşi să-i primească, excepţie făcând cei care dădeau petreceri mari sâmbăta „şi te puneau să-i ajuţi la curăţenie duminica". Părinţii lui Abigail erau divorţaţi. Tatăl ei, mi-a spus, locuia cu nişte surori şi veri într-o casă mare şi veche.

— Trebuie să te faci util de cum pui piciorul acolo. îţi petreci tot weekendul afară, culegând roşii, alte legume, căpşune sau adunând ouă, şi înăuntru, lustruind argintăria, treabă pe care o păstrează special pentru tine. Toate astea doar pentru ca apoi toată lumea să stea la masă, să-şi înfigă furculiţa într-o varză de Bruxelles şi să-şi exprime adulaţia pentru Anthony Eden.

Lui Abigail nu-i plăcea nici să stea în weekend în casa familiei lui Giles, o clădire fermecătoare, construită pe

scheletul unui fost hambar, fiindcă familia era prea micuţă ca să-şi poată petrece noaptea cu Giles.

— Într-o casă ca aia, ar observa imediat.

Plănuiau să se căsătorească de cum reuşeau să strângă bani pentru luna de miere, ceea ce ar fi putut să dureze până anul următor.

Îmi plăcea talentul lui Abigail de a-şi zugrăvi lumea cu frazele acestea nefireşti, fără urmă de ranchiună, explicaţii sau justificări nesfârşite.

I-am spus că-mi căutam un apartment mic.

— Îmi place camera dumitale din Kensington, mi-a spus.

I-am povestit despre William, că aveam de gând să ne mutăm împreună şi să ne căsătorim după ce-şi lua examenele. Mi-a spus că avea să stea cu ochii în patru după vreun apartament ieftin. Am pornit spre casă şi am mers împreună până la Knightsbridge, unde Abigail m-a părăsit, fluturându-şi eşarfa roşie. Mă simţeam înviorată, gândindu-mă la noua mea slujbă şi la William şi uitând pentru moment de moartea Wandei.

Am ajuns acasă abia după ora trei şi-am găsit valizele lui Milly pe hol. Tocmai se întorsese din Irlanda, aproape în acelaşi timp în care îşi făcuse apariţia şi sora Wandei, pentru a trece în revistă ultimele rămăşiţe din bunurile răposatei. Am găsit-o pe Milly sus, în camera Wandei, cu Greta.

— Milly, o, Milly! am exclamat din pragul uşii.

— Ce slabă eşti, doamnă Hawkins! Eşti bine?

De fapt, începusem să slăbesc dinainte să plece Milly, doar că puţin câte puţin, aşa că ea nu observase. I-am spus că mă simţeam bine. Cu toate astea, nimic din ce i-am spus, atunci sau mai târziu, nu avea să-i scoată din cap lui Milly ideea că şocul morţii Wandei mă afectase atât de

tare, încât reuşise să mă înjumătăţească într-un răstimp atât de scurt.

— Vedeţi ce se-ntâmplă? i-a spus ea Gretei, care stătea lângă fereastră şi se uita printr-un teanc de fotografii. Vedeţi ce se-ntâmplă când au loc asemenea lucruri? Oamenii încărunţesc peste noapte şi se împuţinează! Sinucidere, auzi tu, şi cineva de la mine din casă!

Greta nu prea părea să observe agitaţia lui Milly, privind nedumerită fotografiile.

Am intrat în cameră şi am încercat s-o calmez pe Milly.

— Cu cea mai mare parte din lucrurile ei, cu hainele, am rezolvat ieri. Hai să ne uităm prin ce-a mai rămas şi să terminăm cu ele! Vrei o ceaşcă de ceai? am întrebat-o.

— Mai încolo, a spus Milly. Avem treburi de făcut aici.

Nu o mai văzusem niciodată aşa de agitată. Scosese un sertar plin ochi cu hârtii şi scrisori care păreau vechi, chitanţe fără importanţă care datau până şi din urmă cu cinci ani. Se pare că Wandei nu-i plăcea să arunce nimic.

— Caut una dintre scrisorile alea anonime, a spus Milly. Cineva a împins-o pe Wanda să se sinucidă!

— Cu siguranţă! a fost de acord Greta.

Milly a pus sertarul plin cu acte pe patul Wandei. Ne-am aşezat amândouă de-o parte şi de alta a lui, iar Milly a început să frunzărească hârtiile la întâmplare. Greta a pus deoparte teancul de fotografii şi a mai luat unul de pe măsuţa de toaletă. Urmărindu-le o clipă, m-a frapat ideea că încercau s-o reconstituie pe Wanda şi mi-a trecut prin minte un pasaj din *Frankenstein*, în care omul de ştiinţă, naratorul scormoneşte prin mormânt, în căutare de materiale cu care să-şi construiască monstrul. Am căutat pasajul. Scria aşa:

Cine şi-ar putea închipui vreodată prin ce orori şi ce chinuri am trecut, cum scormoneam ca un ticălos în mormântul umed, cum torturam animalele vii, încercând să trezesc la viaţă lutul neînsufleţit.

Este cam mult spus, dacă e s-o luăm *ad litteram*, dar descrie impresia pe care am avut-o acolo, în camera Wandei, în timp ce ne uitam prin hârtiile ei demne de milă.

Am început să pun conţinutul sertarului în ordine, să separ scrisorile, vederile şi chitanţele vechi. Cum aveam experienţă în munca de birou, am reuşit să termin destul de repede. Făcusem cinci sau şase teancuri mici. Apoi, m-am apucat să aranjez fiecare teanc după dată.

— Mare parte din chestiile astea sunt inutile, am spus.

— Vreo urmă de scrisorile alea anonime? a întrebat Milly. Uită-te cu atenţie!

— Nu, probabil că le-a distrus.

Am simţit că se cădea să spun ceva de bine despre Wanda.

— Era o croitoreasă foarte bună, am zis, inspirată de o chitanţă veche pentru şaptezeci de centimetri de panglică *moiré*, şi avea preţuri aşa de rezonabile…

— O femeie muncitoare, a spus Milly.

— Nu merita să moară aşa, a zis Greta.

Îmi dădeam seama că Milly ar fi vrut din toată inima să poată consimţi la această părere, dar credinţa ei catolică o împiedica să meargă atât de departe, încât să-i atribuie Wandei rolul de victimă. A dat să spună ceva, dar n-a făcut-o.

— I-au făcut o înmormântare catolică, a continuat Greta, uitându-se la mine pentru confirmare. Tulburările psihice sunt o boală ca oricare alta.

Milly s-a înseninat la auzul veştii.

— Chiar aşa? a întrebat.

— Cineva sau ceva a făcut-o să-şi piardă minţile.

— Asta pot să cred! a zis Milly.

— Proasta de ea! a izbucnit Greta.

— Se pare că n-avea datorii. Nu sunt facturi neplătite, am spus.

— Chiria! şi-a amintit Greta. Nu şi-a plătit chiria pe săptămâna trecută, nu-i aşa? O s-o plătesc eu!

— Nici să n-aud! a sărit Milly. Nu mă ating de chiria pe ultima săptămână. Ar fi bani pătaţi de sânge.

Uitându-mă prin corespondenţă, căutam doar scrisul de mână pe care mi-l aminteam din prima scrisoare anonimă, dar n-am găsit nimic asemănător. Cele mai multe scrisori erau din Polonia, scrise în poloneză; vederile, firește, erau trimise de prieteni plecaţi în vacanţă. Am găsit una de la Kate, alta de la mine. I-am dat teancul Gretei.

— Ar fi bine să luaţi astea acasă şi să distrugeţi ce nu vreţi să păstraţi, i-am zis.

— Şi fotografiile? m-a întrebat Greta, de parcă mi-ar fi cerut permisiunea.

— Vă aparţin, am spus. Puteţi să aruncaţi chitanţele alea vechi şi restul.

— Nu ştiu ce să-nţeleg din fotografiile astea, a spus Greta. Sunt poze cu familia, cu surorile noastre din Polonia şi cu mine, cu copiii noştri. Mai văd un unchi şi două dintre mătuşile noastre.

Dar nu asta-i problema. Mai sunt nişte fotografii, nu ştiu ce e cu ele, a spus şi mi-a întins una de mărimea unei vederi. E chipul Wandei, dar nu e Wanda. Şi cine e tipul ăla?

Mi-am dat seama imediat că individul era Hector Bartlett, *pisseur*-ul *de copie*. Stătea lângă o fată, adică era

chipul Wandei, dar aşezat peste corpul unei fete, nu al Wandei. Erau formele unui manechin îmbrăcat într-o cămaşă frumoasă şi pantaloni strânşi pe corp. Fundalul era o faleză, la mare, într-un loc asemănător cu Margate sau Ramsgate. Fireşte, fotografia era un fals. Totuşi, nu mi s-a părut inofensivă. I-am arătat-o lui Milly.

— E trucată, e o glumă, capul Wandei pe corpul altei femei, am spus, ca să nu o alarmez cu ceea ce-mi trecea într-adevăr prin minte. îl recunoşti pe bărbatul care e cu ea?

— E unul dintre verii ei! s-a grăbit Milly să spună.

— Care văr? a întrebat Greta.

— Vărul care se pregăteşte să devină preot, care şi-a descoperit vocaţia târziu, a răspuns Milly.

— Nu avem un asemenea văr, a spus Greta. Nu l-am mai văzut niciodată pe omul ăsta.

Milly era înspăimântată. Mi s-a părut că tindea să n-o creadă pe Greta.

— Venea s-o vadă? am întrebat.

— Deseori, a spus Milly. Venea mai ales după-amiaza, ca să-i ţină companie Wandei, după tot şocul ăla pe care l-a avut cu scrisorile.

— Nu e vărul nostru! a spus Greta.

— Nu l-am văzut niciodată pe-aici, am zis şi eu.

— A, erai la muncă! Nu uita că la cinci trebuia să se întoarcă la seminar. Doar nu e nimic rău la mijloc!

— Nu există niciun văr! a insistat Greta.

— Ea mi-a spus că era vărul ei, student la teologie!

Milly devenise agitată.

— A fost o glumă, am zis. La fel ca fotografia. O glumă nevinovată.

— Halal glumă! a sărit Greta. Uitaţi-vă şi la pozele astea!

Celelalte erau la fel de nevinovate, Wanda şi Hector pe stradă, Wanda cu expresia ei normală, abătută, dar Hector cu chipul deasupra altcuiva, deasupra trupului unui bărbat mai mic de statură. Mai era o fotografie cu un picnic în care chipurile decupate ale Wandei şi al lui Hector apăreau în nişte posturi elegante, pe care nu şi le-ar fi asumat niciodată în realitate. Am luat fotografiile de la Greta şi m-am uitat prin ele. Am găsit cinci trucate. Apoi, am descoperit una fără Wanda. În ea apărea doar Hector Bartlett, alături de un bărbat scund, care se vedea din profil. Hrăneau nişte raţe aflate pe un lac pe care nu l-am recunoscut. Mi s-a părut că-l ştiu pe bărbatul care se vedea din profil, dar n-am reuşit să-mi dau seama unde-l mai văzusem.

Am întors fotografiile, ca să văd dacă aveau ceva scris pe spate, dar, cum n-am găsit nimic, i le-am dat înapoi Gretei.

— Luaţi-le de aici! am zis.

— E un mister, a spus Greta.

— Închipuie-ţi, să mă păcălească pe mine! s-a plâns Milly. Am crezut că e seminarist.

M-am repezit să dau jos o valiză de pe şifonier, în care să împachetez restul lucrurilor Wandei. Voiam să scap de Greta. Ştiam că gândurile mele aveau să se limpezească mai târziu, poate în timpul ceasurilor mele de nesomn. Am făcut un pachet separat cu actele Wandei; am făcut valiza cu lucrurile clienţilor, pe care Greta aranjase să o lase la un prieten din Londra. I-a dat lui Milly adresa lui. Am făcut grămadă chitanţele vechi ca să le aruncăm. Mai rămăseseră nişte mărunţişuri inutile, bucăţi de ziare vechi, uitate prin sertare.

— O să mă ocup eu de ele, a spus Milly. O să le-arunc pe toate, mâine.

A condus-o pe Greta jos, s-o servească cu un ceai. I-am chemat un taxi şi mi-am luat rămas-bun de la ea. Milly era istovită după drumul lung şi bulversată de nenorocirea care dăduse peste ea.

— Mă-ntreb de ce a zis individul ălci că era vărul ei? Student la teologie…

— Lasă asta, Milly! am îndemnat-o. Mâine dimineaţă o să te simţi mai bine. Şi eu la fel.

Eram supărată că ultimele mistere legate de moartea Wandei mă făcuseră să uit de încântarea pe care mi-o provocaseră noua mea slujbă şi povestea frumoasă, aşa cum o vedeam eu, de iubire dintre Abigail şi Giles, el mergând în fiecare dimineaţă la muncă la Lloyd's, cu melonul pe cap, iar seara ocupându-se de trupa lui de rock-and-roll. îmi doream un apartament pe care să-l împart cu William. Ca să spun drept, mă săturasem până peste cap să fiu doamna Hawkins. îmi doream să fiu Nancy şi să mă bucur de noua mea siluetă de invidiat.

La scurt timp după ce taxiul Gretei s-a îndepărtat, a sunat telefonul. îi urasem drum bun, îi spusesem să nu-şi facă griji. Acum voiam s-o conving pe Milly să se aşeze şi să-i dau ceva de băut. Am răspuns la telefon.

— Doamnă Hawkins, mă-ntrebam dacă n-ai vrea să iei cina cu mine săptămâna asta, poate vineri sau sâmbătă? Am nevoie de sfatul dumitale în legătură cu Isobel. Se acomodează greu în noul apartament. Draperii şi aşa mai departe… Şi, în plus, cred că ne-am distra pe cinste împreună, dacă dumneata…

— Nu, domnule Lederer, nu se poate.

„Sfatul dumitale, doamnă Hawkins…" Tot doamna Hawkins rămâneam, cu faţa ataşată la silueta altei femei, ca în fotografiile Wandei?

Mai târziu în seara aceea, am organizat un fel de

priveghi pentru Wanda; chiriaşii s-au strâns în bucătărie, în jurul lui Milly, ca să-i ureze bun venit şi să-i fie alături în acele momente de stupoare. În absenţa ei, Isobel se mutase, însărcinată, iar Wanda se aruncase în Regent's Canal. Era momentul ca noi toţi să dăm dovadă de solidaritate.

Vestea despre Isobel n-a afectat-o prea tare, mai ales că plecase deja din casă.

— Prea o răsfăţa taică-său! La ce să te aştepţi? a spus Milly. De la Wanda Podolak chiar nu m-aşteptam, a repetat a nu ştiu câta oară, de parcă suicidul şi copiii din flori erau pe aceeaşi scară a catastrofelor. Dar ştiam că în străfundul ei era mult mai tulburată de moartea Wandei decât lăsa să se vadă. „De la Wanda Podolak chiar nu m-aşteptam" îmi răsuna în minte precum legendara acuză a proprietăresei din Edinburgh la adresa lui James Simpson, cel care a descoperit clorofila în secolul al XIX-lea. Simpson, făcând experimente pe el însuşi, fusese găsit în stare de inconştienţă pe podeaua camerei sale şi se crezuse că era beat: „De la dumneata, domnule Simpson, chiar nu m-aşteptam!"

Cum munceam cu toţii în timpul zilei, nimeni nu-şi amintea să-l fi văzut pe Hector Bartlett, care presupun că-şi plănuise vizitele în calitate de văr al Wandei aşa încât să ne evite. „Am crezut că era un gentleman. De la Wanda chiar nu m-aşteptam", spusese Milly. Şi mi-am dat seama că acum se gândea că Hector fusese amantul Wandei. Poate că nu fusese. Cât despre mine, am păstrat tăcerea în privinţa lui. N-am suflat un cuvânt despre numele şi identitatea lui sau despre faptul că-l recunoscusem în fotografii. Stăteam acolo, cu William lângă mine, cu Kate şi soţii Carlin. Domnul Twinny, bărbatul cu slujba ciudată, şi nevasta lui au dat şi ei pe la noi, să-i ureze lui Milly bun

venit şi să facă tot felul de presupuneri fanteziste în legătură cu soarta Wandei. Era ciudat, îşi aminteau cu toţii ce făceau când auziseră vestea despre moartea Wandei şi îi descriau momentul lui Milly. Kate le deschisese uşa poliţiştilor. „Aici locuieşte doamna Podolak…?” Şi Kate a povestit ce simţise în timp ce-i conducea la etaj, în timp ce ciocănea la uşa familiei Carlin. Iar aceştia din urmă îşi aminteau că le îngheţase sângele-n vine. Basil Carlin fusese nevoit să-l cheme pe William în ajutorul nevestei sale albe ca varul. Domnul Twinny a aflat vestea de la cineva de pe stradă „şi m-am dus acasă şi i-am spus doamnei Twinny să stea jos şi să rămână calmă, după care i-am povestit ce se petrecuse”. William a spus că şi el fusese îngrozit, bineînţeles, „dar te obişnuieşti cu situaţiile astea după ce vezi atâţia oameni care sunt aduşi la spital în urma unor accidente, nu trebuie să pui totul la suflet”. Toate mărturiile astea au ajutat-o pe Milly. Eu n-am fost în stare să contribui cine ştie ce. Nu-mi stătea mintea la ce făceam când am auzit vestea morţii Wandei.

— Am ajuns acasă udă leoarcă, am zis, şi am găsit poliţia sus, în camera ei.

În realitate, mă gândeam la ce făceam atunci când Wanda sărise în apă; eram în Grosvenor House, discutând cu Emma Loy despre Hector Bartlett, cu numărul de telefon al părintelui Stanislas în geantă.

În timpul reuniunii noastre, am mai fost chemată o dată la telefon. Era Isobel Lederer. Dorea să mă roage ceva, dar am uitat cu desăvârşire ce anume era. Dar parcă aud şi acum două dintre frazele ei optimiste, rugătoare. Prima: „Ştiu că mă pot baza pe dumneata, doamnă Hawkins”. (Oare, aşa să fie? m-am gândit eu.) A doua: „N-o să mă dezamăgeşti, sunt convinsă, doamnă Hawkins”. (Chiar aşa?) Oricare ar fi fost favoarea sau treaba pe care

voia s-o fac pentru ea, chiar dacă am promis s-o ajut sau nu, cert e că n-am făcut-o.

Noaptea, pe când stăteam trează în pat, mi-au venit iarăşi în minte fotografiile alea ridicole cu Wanda şi Hector Bartlett. Mi-am amintit destul de uşor cine era bărbatul scund care se vedea din profil, alături de Hector: sărmanul Vladimir, care obişnuia să se învârtă prin birourile de la Mackintosh & Tooley. Cu aparatul lui de fotografiat înveninat, era cât se poate de potrivit să plăsmuiască fotografiile alea false cu Wanda. Mă întrebam de ce le păstrase Wanda şi mi-a trecut prin minte că era posibil să mai fi fost şi altele, poate chiar cu chipul Wandei ataşat unui trup într-o postură pornografică, pe care să le fi distrus de frică sau care să-i fi fost arătate pentru a o şantaja. Era o supoziţie pe care n-aveam să reuşesc s-o dovedesc niciodată. Încercând să pun cap la cap tot ce ştiam despre implicarea lui Hector Bartlett în sinuciderea Wandei, n-am reuşit să-mi explic rostul acelor poze trucate, patetice şi au rămas să mă bântuie consternarea Gretei şi groaza, nedumerirea lui Milly, din ziua aia, când m-am întors de la Highgate şi ne-am uitat împreună prin teancurile de fotografii din camera Wandei. Am început să mă gândesc la Wanda într-o lumină nouă. Povestea Emmei Loy, combinată cu propria mea poveste de dragoste cu William, îmi deschisese ochii. Am observat că, spre deosebire de cei singuri, oamenii îndrăgostiţi sau cei care trăiesc o poveste de dragoste sunt mai conştienţi de potenţialul sexual al celor din jur. În anii de după moartea soţului meu, când nu fusesem îndrăgostită, nu-mi trecuse niciodată prin minte că unele dintre persoanele pe care le cunoşteam ar putea avea legături amoroase, în afară de cazurile în care îmi spuneau chiar ei sau se logodeau. Ce ştiam eu cu adevărat despre toţi cei pe care-i cunoscusem

în birourile în care lucrasem zi de zi? Ce ştiam despre Kate? Sau despre Isobel, care era poate îndrăgostită, îndrăgostită de cineva care nu era tatăl copilului ei? Ce ştiusem cu adevărat despre Wanda?

M-am gândit la ziua aia când, după una dintre crizele ei lungi, teribile, eu şi Milly dăduserăm fuga în camera ei şi o găsiserăm în pat; observasem în treacăt, şi poate că nu îi acordasem destulă importanţă, cât de atrăgătoare era cu părul ei blond despletit, lăsat pe umeri. Cum pe-atunci n-aveam iubit, am văzut şi n-am văzut. În mintea mea, Wanda fusese croitoreasa poloneză, cu viaţa plină de mişele de la biserică, de prieteni şi duşmani, de Madone şi novene, de doamnele ei care veneau la probă. Ultimul lucru care mi-ar fi trecut prin cap era c-ar fi avut un amant.

Dar acum mă gândeam la asta şi Hector Bartlett începea să devină un caz demn de analizat, şi încă unul periculos. O văduvă singuratică, între două vârste, şi Hector Bartlett strecurându-se în viaţa şi în inima ei, seducând-o şi şantajând-o pe credulă, ca s-o forţeze să opereze Cutia aia tâmpită. Era oare posibilă o asemenea melodramă? Am hotărât că era. Femeile între două vârste erau seduse tot timpul de bărbaţi fără scrupule. De atunci, am văzut cu ochii mei astfel de lucruri întâmplându-li-se unor femei foarte inteligente. Am cunoscut o doamnă doctor care, în vacanţă în Italia, fusese sedusă şi jefuită de un bărbat care se dăduse drept controlor de zbor, la fântâna Trevi; un incident fără prea mare importanţă, dar ea îl pusese la inimă. Am auzit de o femeie, directoarea unei închisori, care se îndrăgostise de unul dintre deţinuţi, închis pentru uciderea nevestei lui; un incident fără prea mare importanţă, doar că-şi pierduse slujba. Ce şansă avea Wanda, cum s-ar fi putut ea apăra?

A doua zi de dimineaţă, tocmai când mă gândeam că

ipotezele mele, la care ajunsesem în tăcerea nopţii, ar putea fi cam deplasate, Milly a intrat la mine în cameră.

— Făceam curăţenie în camera Wandei şi am găsit asta sub saltea, mi-a zis.

Erau două articole decupate din ziar, unul mic, altul mai lung şi trei plicuri mici şi mototolite. M-am uitat mai întâi la plicuri, pentru că pe unul dintre ele scria „Haukens” şi m-am gândit că aşa o fi crezut Wanda că se scria numele meu. Celelalte plicuri erau însemnate „Stoke” şi „Asherbi”. Nu aveam să aflu niciodată la cine se refereau numele astea. În fiecare plic se găsea câte o şuviţă mică de păr, legată frumos cu o bucată de aţă. Părul din plicul „Haukens” părea să-mi aparţină, dar la momentul acela n-am reuşit să-mi dau seama cum ar fi putut Wanda să-l obţină.

— Se folosea de şuviţele astea de păr ca să manevreze o cutie stupidă, menită să vindece lumea, i-am spus eu lui Milly.

— Mă simt îngrozitor, a zis Milly.

S-a aşezat şi mi-a întins bucăţile de ziar.

— Citeşte-le! m-a îndemnat.

Cu ochiul meu format în munca editorială, am căutat automat să văd din ce ziar fuseseră tăiate articolele. Nu exista niciun indiciu. Nu apărea niciun nume, nicio dată. Pe spatele fiecărui articol erau tipărite alte ştiri, frânturi decalate şi neinteligibile, aşa cum apar de obicei pe spatele tuturor tăieturilor din ziare. Dar nu era o treabă profesionistă.

Articolul mai scurt era dintr-un fel de rubrică de anunţuri. Scria: „Croitoreasă din South Kensington specializată în ajustări Wanda Podolack sunaţi pentru probe la orice oră”. Anunţul era urmat de un număr de telefon.

Articolul mai lung, aparent unul de ştiri, purta titlul: „Croitoreasă poloneză, anchetată de poliţie”. Începea aşa:

Poliţia cercetează activitatea unei doamne poloneze, de profesie croitoreasă, stabilită în ţara noastră, cu domiciliul în Kensington, care îşi face publicitate în mod regulat în rubrica de anunţuri a ziarului nostru. Anunţul e formulat, de fiecare dată, cu aceleaşi cuvinte aparent inocente. [Anunţul personal este repetat.]

Dar ce se ascunde în spatele acestui mesaj? Persoana în cauză, doamna Wanda Podolack, cu domiciliul în Church End Villas, nr. 14, South Kensington, a explicat într-un interviu: „Încerc doar să ajut lumea. Nu există nimic răuvoitor în legătură cu activităţile mele. Nu este adevărat că practic vrăjitoria sau că încerc să modific personalitatea clienţilor mei cu ajutorul radionicii. Nu este adevărat că obţin şuviţe din părul lor când vin la mine la probe. Sunt o croitoreasă de bună credinţă şi o catolică adevărată. „Poliţia nu recunoaşte că ar investiga cazul unei tinere care a început să piardă în greutate în mod misterios, ca urmare a tratamentului radionic efectuat la locuinţa doamnei Podolack, din respectabila casă în stil victorian din Church End Villas, unde operează „croitoreasa”. „Dacă tânăra în cauză s-a plâns că slăbeşte”, a declarat purtătorul de cuvânt al poliţiei, „noi nu suntem la curent cu acest lucru şi ne vedem nevoiţi să o sfătuim să consulte un medic”.

— Ce neobrăzare! a spus Milly. În ziar! Ce crezi?

— Astea nu sunt tăieturi dintr-un ziar adevărat, am zis. Sunt false. Serios, Milly, nu au apărut niciodată în niciun ziar! Bărbatul ăla care s-a dat drept vărul Wandei le-a făcut ca s-o păcălească. Din întâmplare, ştiu şi unde le-a tipărit. La un oarecare domn Wells din Notting Hill, la o tipografie cât se poate de respectabilă. Te duc acolo, şi

sunt convinsă că domnul Wells o să ne confirme.

Până la urmă am mers cu Milly şi cu tăieturile din ziar la domnul Wells, iar el ne-a confirmat că făceau parte din comenzile speciale ale lui Hector Bartlett. Dar chiar dacă n-aş fi ştiut despre tăieturile din ziar făcute de Hector Bartlett, tot n-aş fi fost păcălită de bucăţile alea de hârtie. Domnul Wells nu era un artist atât de înzestrat, încât să reproducă o pagină de ziar care să pară autentică, mai ales pentru ochii cuiva care lucra în domeniu. Domnul Wells era îngrijorat că munca lui o supărase pe Milly. În timp ce vorbeam, Cathy se tot învârtea prin dreptul biroului său.

— Mai există şi alte copii? am întrebat.

— Nu, am făcut numai una din fiecare. Foarte scumpe, dar a plătit. Pot să-ntreb la ce anume le-a folosit?

— La o glumă, am zis. Mai bine le rupem.

Şi le-am făcut bucăţi chiar acolo, pe loc.

— O glumă foarte proastă, a spus Milly. Auzi, să pomenească de casa mea!

Am mers să luăm ceaiul cu Cathy, iar Milly s-a înveselit, aşa cum făcea întotdeauna când cunoştea pe cineva nou. Cathy a mers până-ntr-acolo încât să spună că Hector Bartlett era periculos, cu trucurile alea ale lui, şi că domnul Wells era un fraier, deşi nu avusese intenţii rele.

— Crezi că articolele alea din ziar au împins-o pe Wanda să-şi ia viaţa? a întrebat Milly.

Aşa tindeam să cred. Dar cum i-aş fi putut explica o asemenea răutate lui Milly? Eram convinsă că Hector Bartlett făcuse asupra Wandei toate presiunile de care era în stare. Se folosise oare de intimidare, de sex, încercase s-o convingă de dragostea lui, o ameninţase că o s-o dea în vileag ca s-o determine să opereze cutia împotriva cine ştie câtor persoane înaintea mea? Păcatul meu fusese să-l numesc în faţă *pisseur de copie*. Intenţionam să o mai fac

şi de-acum înainte.

„Motive lipsite de importanţă…” spusese William despre sinucideri în general. „Motive adesea destul de banale…” Presupun că dacă am fi mers cu povestea asta la poliţie, dacă le-am fi dus tăieturile ca din ziar şi şuviţele de păr ar fi făcut ceva, cât de cât, poate că l-ar fi interogat pe Hector Bartlett. Dar ar fi fost suficient să explice că totul fusese o simplă glumă. În orice caz, nu aveam de gând să o implic şi mai tare pe Milly, cu căsuţa ei din Chuch End Villas, nr. 14, în tevatura asta. Wanda era moartă. Şi, fără îndoială, suferise de tulburări psihice. îmi părea rău că nu-l chemasem pe preot la timp.

Trecuse de ora şase când, în drum spre casă, în autobuz, mi-am adus aminte că Wanda îmi modificase o rochie cu decolteu rotund pentru a-i conferi o croială mai modernă. Ţac-ţac, se auzeau foarfecele ei în jurul gâtului meu, tăind în formă de V, cu pricepere de croitoreasă. Aşa trebuie să fi făcut rost de şuviţa mea de păr.

Realizând asta, am simţit dintr-odată că mă sufoc.

— Mi-am găsit o slujbă, începând de săptămâna viitoare, i-am zis lui Milly. Avem trei zile libere. Hai să plecăm mâine la Paris!

Milly nu mai fusese niciodată „în străinătate”.

Şi-a întors ochii albaştri spre mine, de parcă i-aş fi spus: „Hai să mergem mâine la film!”

— Da.

13

Dacă ai avut o grămadă de necazuri, e o idee bună să mergi la Paris pentru câteva zile şi ăsta este sfatul meu pentru oricine, în afară de parizieni.

Milly, care se simţea oriunde ca acasă, s-a acomodat atât de bine la Paris, încât la scurt timp de la sosirea la hotel s-a pomenit că se ocupă de o fată care, tocmai atunci,

suferise o pierdere de sarcină în holul de la intrare. Cumva, cu toate că nu vorbea o boabă de franceză, Milly a reuşit să trimită hamali, băieţi de serviciu, cameriste şi chiar şi pe mine să alergăm după pături, prosoape, apă, mopuri şi găleţi, un doctor şi un pahar de coniac. Milly şi-a scos haina. Şi-a suflecat mânecile bluzei, a aranjat două scaune pe post de canapea şi a dat ordin ca fata să fie întinsă acolo. A eliberat holul de oamenii în plus. A sosit şi doctorul, urmat de ambulanţă. Totul a durat în jur de douăzeci de minute. Milly şi-a rulat mânecile la loc şi a semnat în registrul hotelului.

Îmi aduc aminte de vacanţa aceea de trei zile prin prisma Parisului lui Milly, căci n-a fost ca nicio altă vizită pe care o mai făcusem la Paris; a fost plină de Arcul de Triumf, de statuia aurită a Ioanei d'Arc, de Tumul Eiffel, de grădinile Tuileries şi de Mona Lisa. Milly a comentat că Mona Lisa „seamănă leit cu doamna Twinny". La început am fost uimită, apoi impresionată de această constatare, căci, într-adevăr, doamna Twinny, nevasta vecinului nostru cu slujbă ciudată, semăna într-adevăr cu Mona Lisa. M-a mirat că nu-mi trecuse niciodată prin cap şi am ajuns la concluzia că exerciţiul intelectual al asocierii de idei ne maschează şi ne anulează capacitatea de recunoaştere. De atunci, mi-am format obiceiul de a privi lumea cu alţi ochi şi, câteodată, regăsesc oameni pe care-i cunosc sau pe care i-am cunoscut în trăsăturile vreunui portret care nu are nici cea mai mică legătură cu cunoştinţele mele. Chipul unuia dintre acrobaţii lui Picasso seamănă izbitor cu Milly, pe la vârsta de şaizeci de ani. Multe dintre desenele lui Matisse mă duc cu gândul la Abigail. Unul dintre magii din „Adoraţia" lui Mostaert m-a obsedat zile în şir, până când mi-am dat seama că era întruchiparea bărbatului cu pelerină de ploaie angajat de un creditor al Editurii

Ullswater să stea în stradă şi să se uite în sus, spre ferestrele biroului, în speranţa că, de ruşine, editura avea să-şi achite datoriile. Cathy este oglindită într-un portret de Degas. Chipul din autoportretul lui Dürer, expus în Muzeul Prado, deşi poartă barbă, seamănă atât la expresie, cât şi la trăsături cu directoarea de la Mackintosh & Tooley, a cărei viaţă fusese umbrită de tragedia din sânul familiei. Iar chipul femeii cumsecade, soţia lui Rembrandt, gătită ca „Flora”, care poate fi văzut la National Gallery din Londra, seamănă nespus cu Hector Bartlett, *pisseur*-ul *de copie*, aşa cum arăta în anii ’50. Am zărit în sufrageria cuiva portretul unui strămoş nobil, senin şi mândru, care ar fi putut să fie fratele geamăn al tristei Mabel, nevasta alienată a lui Patrick, cel care se ocupa de ambalare la Editura Ullswater. Sfatul meu pentru oricine tinde să clasifice oamenii după chip este să se abţină, fiindcă fizionomia oamenilor este un ghid destul de ambiguu al caracterului lor, al inteligenţei sau al locului pe care-l ocupă în timp şi în societate.

Milly şi-a cumpărat de la Paris o tocă albastră, înflorată. În calota ei înaltă a băgat câteva sticluţe de parfum, pe care, la întoarcere, a reuşit să le treacă clandestin prin vamă.

William trebuia să-şi dea licenţa în câteva luni şi avea mari speranţe să obţină o slujbă de un an, într-un mare spital din Londra. Ne-am hotărât să închiriem un apartament, dar să mai amânăm nunta până când obţinea diploma şi slujba. Aveam foarte puţin timp să căutăm serios un apartament. Noul meu loc de muncă de la *Highgate* implica multe ore de navetă şi un program şi mai lung de muncă, aşa cum se întâmplă adesea când ai patroni mai relaxaţi şi mai prietenoşi, spre deosebire de întreprinderile mai mari şi mai rigide, unde angajaţii vin şi

pleacă la ore fixe.

Adevărul e însă că şi eu, şi Abigail munceam după propriile noastre reguli, aşa cum ne şi înţeleseserăm. Făceam amândouă câte puţin din toate. Eu mă ocupam îndeosebi cu treburile editoriale, iar Abigail, cu cele de secretariat. Citeam manuscrise şi li le trimiteam mai departe lui Howard Send sau Fred Tucher, împreună cu recomandarea de a fi acceptate sau respinse. Dacă erau acceptate, le mai luam o dată la mână şi făceam sugestii de tot felul, de la punctuaţie şi stil, până la completa revizuire a lucrărilor. Publicaţia *Highgate Review* era destul de cunoscută şi rămâne, şi în ziua de azi, foarte citată, dar pentru cititorii care n-au apucat acele vremuri şi care n-au auzit de ea, iată unele dintre temele pe care mi le mai amintesc din materialele apărute în acele luni: bomba cu hidrogen şi apelul oamenilor de ştiinţă la pace, problema staţiilor atomice şi a stopării experimentelor cu explozii nucleare, un articol despre o conferinţă afro-asiatică, legea universală a dreptului de autor, necesitatea creării unor zone ferite de poluare în marile oraşe, aderarea Germaniei la NATO, redeschiderea Operei de Stat vieneze, problema anglo-catolicismului faţă de romano-catolicism, percepţiile extrasenzoriale. Mai era şi o rubrică literară cu eseuri despre Pablo Neruda, Jean-Paul Sartre, Thomas Mann, Ernest Hemingway, una de artă, şi una muzicală. În fiecare număr apăreau şi două-trei poezii.

În cea mai mare parte a timpului, Howard şi Fred dezbăteau articolele, puneau la punct planul editorial şi stăteau de vorbă, în mijlocul florilor din spaţioasa cameră de zi, cu numeroşii vizitatori, care erau, în marea lor majoritate, autorii de eseuri. Abigail compunea scrisori şi le bătea la maşină, muncă la care se pricepea foarte bine. Printre îndatoririle ei se mai numărau şi împachetarea

valizelor pentru Howard şi Fred, atunci când plecau la sfârşit de săptămână, verificarea lenjeriei lor şi prepararea cafelelor. Cât despre mine, pe lângă munca editorială, pregăteam omlete şi salate în zilele în care nu ne mai rămânea timp să ieşim la prânz.

Eu şi Abigail obişnuiam să vorbim despre „Băieţi”, cum îi numeam între noi. Ea spunea că, în ceea ce-o privea, îi venea mult mai uşor să lucreze pentru nişte homosexuali.

— Fără complicaţii de natură personală, spunea.

Eram impresionate de felul în care obişnuiau Băieţii să se ridice în picioare când intram noi în încăpere, în afară doar de cazul în care erau într-adevăr copleşiţi de muncă şi de telefoane.

— Ce obicei o fi şi ăsta? American sau homosexual? se întreba Abigail.

I-am spus că, în tot cazul, ar trebui să le spunem că nu era nevoie.

— Nu, să nu faci una ca asta! îmi place la nebunie. E aşa o gură de aer curat după manierele cu care am fost eu crescută!

În scurt timp, urma să petrec un weekend la Sanky Place, casa aceea impunătoare în care crescuse Abigail. Era foarte adevărat că acolo, atunci când intra cineva în încăpere, ceilalţi mârâiau şi-şi citeau ziarele mai departe, câteodată foindu-se cât se poate de uşor pe scaun, gest care sugera o oarecare consideraţie. Din spusele lui Abigail, când îi anunţase că urma să se mărite cu Giles Wilson, nu făcuseră decât să mârâie în continuare.

Abigail venea la lucru într-o maşină mică, marca Austin, pe care şi-o cumpărase de curând. Dar eu trebuia să plec de la Churh End Villas la opt fără un sfert în fiecare dimineaţă şi rareori se întâmpla să ajung acasă până-n opt

jumătate seara. Cu toate astea, îmi mergea din ce în ce mai bine. La trei săptămâni după ce am început lucrul la *Highgate Reviexv*, Howard Send m-a rugat să dau anunţ la ziar pentru un apartament de la subsol care era de închiriat.

— Vrei să spui că subsolul e liber, aici, în casă? am întrebat.

Apartamentul de la subsol era liber şi se încadra în posibilităţile nostre.

— Caut un apartament pentru mine şi prietenul meu, William, i-am explicat.

L-am sunat pe William şi a venit să-l vadă în seara aceea. Nu era chiar aşa de întunecat, fiind de fapt la mezanin. Mai locuia cineva acolo, o oarecare doamnă Thomas, care se ocupa de curăţenie şi de cumpărături pentru întreaga casă.

— Aţi împărţi dependinţele cu dânsa, ne-a explicat Howard, referindu-se la baie. Problema cu casele din Anglia e lipsa acută de grupuri sanitare, a mai spus.

Dar baia comună făcea ca cele trei încăperi ale noastre să fie extrem de ieftine; aveam o sufragerie, un dormitor şi o bucătărie. Lui William, drumul până aici urma să-i dea mai mult de furcă, nu şi mie. Mi s-a părut chiar cinstit să avem parte de un început de drum mai dificil decât plănuisem. Pe William n-a părut să-l deranjeze această atitudine. Ba chiar l-a făcut fericit.

Am luat cina în oraş cu Howard şi cu Fred, ca să batem palma. Băieţii au fost încântaţi să audă că William mai avea puţin şi ajungea doctor şi s-au grăbit să-i pună întrebări în timpul mesei despre diversele afecţiuni de care sufereau. La rândul lui, William s-a grăbit să schimbe subiectul şi să discute despre muzică, pomenind de articolele pe teme muzicale pe care le citise în primele

două numere din *Highgate Review*.

Milly ştia de ce plec din South Kensington. Dar se făcea că nu ştie. Se mulţumea cu promisiunea că o voi vizita în fiecare duminică.

— O să-ţi facă bine la sănătate, Nancy, să scapi de toate drumurile alea cu metroul. Şi dacă e şi William cu tine, cu atât mai bine. Nu-mi place deloc cum vine Isobel aici, aşa gravidă cum e, să-l întrebe una, alta. Se bagă peste el în cameră şi-l ţine din învăţat.

Isobel se mutase într-un apartament în apropiere de Cromwell Road. În ultimele două săptămâni se întâmplase adesea s-o găsesc acasă seara, când veneam de la serviciu, stând pe pat şi vorbind cu William. Ştiam că de cele mai multe ori se descotorosea de ea, pentru că învăţa din greu pentru licenţă. Dar mă scotea din sărite, fiindcă nu se gândea nici măcar o clipă că eu aş fi putut să fac parte din viaţa lui William şi, chiar dacă şi-ar fi dat seama, nu i-ar fi păsat. Continua să gândească, să vorbească şi să acţioneze de parcă eu aş fi rămas aceeaşi figură maternă, dar se înşela cu desăvârşire. Acum, rolul figurii materne îi revenea ei, nu mie.

Unul dintre beneficiile slujbei, care ne făcea viaţa mai frumoasă, mie şi lui William, erau biletele pe care le primeam din când în când la spectacolele muzicale din primăvara aceea a anului 1955. William a profitat de orele petrecute la metrou şi a scris câteva articole scurte pentru *Highgate Review*. L-am rugat din tot sufletul pe Fred Tucher, care se ocupa de rubrica în cauză, să nu accepte recenzile din simplul motiv că autorul lor era iubitul meu, dar m-a asigurat că William era cât se poate de raţional şi de competent. Fred a mai spus o mulţime de alte lucruri frumoase despre William. Vorbele lui te duceau cu gândul la mare, la flux şi reflux, fiecare mişcare a apelor

culminând cu un val înalt, care purta spre ţărm ideea principală. Prin urmare, nu era nevoie să-l asculţi cu atenţie, tot ce trebuia să faci era să aştepţi marele val. Aşa s-a făcut că, din elogiul său lung şi vălurit, am reuşit să-i raportez lui William că articolele lui critice erau clare şi competente.

— Mă bucur că mă acceptă cei doi Jessies, mi-a zis, căci aşa-i numea el pe Băieţi.

Aceia dintre voi care, pe la începutul primăverii lui 1955, mergeaţi la concertele ţinute la Wigmore Hall, Festival Hall, Albert Hall şi în celelalte săli de concert mai mici din Londra, fie la Sadler's Wells, fie la Royal Opera House, nu se poate să nu fi văzut cum stăteau la coadă cuplurile de tineri pasionaţi şi zgribuliţi, grupurile de tineri însetaţi de muzică, uneori în câte o noapte friguroasă, înfofoliţi cu fulare şi cu mănuşi de lână în mâini, aşteptând să prindă bilete ieftine sau învârtindu-se prin foaier. Eu şi William ne număram printre ei. Când nu primeam bilete de la *Highgate Review*, le cumpăram. *Don Giovanni* la Sadler's Wells; orchestra filarmonicii, sub bagheta lui Otto Klemperer, interpretase Mozart şi Bruckner; la Conway Hall, în Red Lion Square, un modest cvartet de coarde interpretase din Tippett, Dvorâk şi Beethoven; la Sadler's Wells, *Daphnis şi Chloe*\ la Wigmore, *Trei cântece religioase*, de Britten; şi îmi aduc aminte de un recital fermecător de pian şi voce de la Arts Council, deşi pe interpreţi i-am uitat; *La Traviata*, pe scena de la Sadler's Wells.

— Tu eşti de vreo confesiune, William?

— Nu, nu cred în asemenea prostii.

— Eu nu pot să nu cred, i-am zis.

— Ei bine, atunci poţi să crezi tu pentru amândoi, aşa cum femeile însărcinate mănâncă pentru doi.

Nu aveam nicio urmă de îndoială că William n-ar fi fost iubirea vieţii mele. Cât despre el, se comporta de parcă viitorul nostru împreună era ceva de la sine înţeles. Acum, când stau să mă gândesc la vremea aceea, îmi dau seama cât de bine era să am certitudinea aceasta care, de altfel, nu mi-a fost nicio clipă zdruncinată.

Oricât de ciudat ar părea, relaţia sterilă care se derula la *Highgate*, între Băieţii amabili, avizaţi şi manieraţi de la etaj sporea povestea noastră de dragoste din subsolul clădirii. Uneori, veneau la noi să bem ceva sau luau cina cu noi, mereu nerăbdători să-l consulte pe William în chestiuni medicale.

— Dar nu sunt în măsură să ofer sfaturi, se eschiva William. Până acum, n-am practicat medicina în toată regula.

William fusese un copil sărac. Nu se trăgea nici măcar din clasa muncitoare, cunoscută pentru mândrie, cultul pentru curăţeniile-lună şi mersul la biserică, ci din pătura foarte săracă. Era produsul feluritelor burse; avea o minte excepţională, care-l ajutase să-şi croiască drum în viaţă fără efort, fără multe explicaţii, după o copilărie de sărăcie lucie, petrecută în mizeria mahalalelor. Mi se părea normal că liceele şi colegiile bune de la vremea aceea şi-au dorit să-l aibă elev, că mai apoi a ajuns să studieze la universităţi străine graţie burselor şi subvenţiilor şi să-şi aleagă profesia dorită. Acum, la douăzeci şi opt de ani, era deja un bărbat cultivat şi spiritual. Dar ceea ce m-a mişcat şi m-a uimit cel mai mult la el era că nu ştia niciun cântec de leagăn, nicio poveste pentru copii. Citise Dostoievski, Proust, îi citise pe Aristotel şi pe Sofocle în greacă. Citise Chaucer şi Spencer. îi plăcea muzica. Comenta muzica lui Şostakovici şi Bartók. Cita din Schopenhauer. Dar nu ştia mare lucru despre *Humpty Dumpty*, *Litâle Miss Mujfet*,

Cei Trei Ursuleţi sau *Scufiţa Roşie*. Cunoştea povestea Cenuşăresei doar din opera lui Rossini. Şi tot lirismul acela dulce al copilăriei noastre anglo-saxone, o întreagă cultură cu inele pe degete şi clopoţei la picioare se pierduseră în copilăria aceea de mahala, lipsită de Feţi-Frumoşi, plină de canale urât mirositoare, şobolani şi case de amanet, prostituate, blesteme, zdrenţe şi tuse seacă şi picioare goale, îngheţate, căci asta fusese soarta celor săraci lipiţi în anii dintre Primul şi cel de Al Doilea Război Mondial. Era prima oară când îmi dădeam seama cât de privaţi fuseseră oamenii foarte săraci de la oraş de propriul lor folclor specific copilăriei. Noaptea, îi cântam lui William cântece de leagăn. îi spuneam poveşti cu zâne. Din când în când, se mai întâmpla ca vreuna dintre ele să-i amintească de ceva ce auzise cândva, pe vremuri. Dar cele mai multe dintre ele erau complet noi pentru el. Făceau parte din povestea noastră de dragoste.

Trăiam cu teama că, dintr-o clipă în alta, Hector Bartlett ar putea să-şi facă apariţia în redacţia revistei *Highgate*, dacă puteai să numeşti redacţie decorul ăla tulbure, roz-gălbui, plin de aranjamente florale. Deşi nu-şi avea sediul într-o zonă tocmai centrală, revista ajunsese destul de cunoscută, iar personalitatea redactorilor, destul de puternică ca să atragă vizitatorii, care veneau fără programare, de cele mai multe ori aducând cu ei manuscrise cu eseuri şi poeme. Dacă Howard şi Fred nu erau disponibili, eu şi Abigail le ofeream vizitatorilor o ceaşcă de cafea şi îi ascultam câte o jumătate de oră. Câteodată apăreau oameni pe care îi cunoscusem la slujbele mele anterioare şi eram nevoită să las deoparte manuscrisele care se tot adunau pe birou cât timp reluam firul discuţiilor de pe vremuri. Le promiteam că urma să le prezint editorilor lucrările lor, în vreme ce Abigail era

ocupată până peste cap cu teancurile de corespondenţă. Uneori, aveam parte şi de puţină distracţie. O fată interesantă obişnuia să-şi facă apariţia în fiecare săptămână, îmbrăcată în diverse costume; într-o săptămână a venit îmbrăcată ca o lăptăreasă, într-alta, ca un soi de ofiţer de cavalerie. Dar îmi înşira aceleaşi poveşti de fiecare dată, fără excepţie. Cu toate că n-a reuşit să-şi publice poemele în *Highgate Review*, mulţi ani mai târziu n-am fost câtuşi de puţin surprinsă să aud că a scris o piesă de succes.

Alţii veneau să discute despre Biserica romano-catolică, să ne vorbească despre retragerile lor spirituale sau să dezbată cele Treizeci şi nouă de articole ale doctrinei anglicane. Mişcarea anglo-catolică din vremea aceea fierbea în legătură cu un subiect anume: dacă să treacă sau nu „de partea Romei”. În ceea ce mă priveşte, eu frecventam ambele Biserici, după cum mă tăia capul. Când pomeneam treaba asta de faţă cu intelectualii credincioşi de la *Highgate*, ne lansam de fiecare dată, fără excepţie, în discuţii lungi şi fascinante, care nu aveau nicio legătură cu religia creştină.

Şi aşa a trecut primăvara. Manuscrisele se adunau pe biroul meu, scrisorile pe biroul lui Abigail; se înmulţiseră atât de tare, că nu le mai făcea faţă. Dimineaţa, o ajutam să deschidă corespondenţa. Cel mai mult o chinuiau scrisorile adresate lui Howard Send sau lui Fred Tucher care nu păreau să fie urgente sau de natură personală, nu pentru că n-ar fi ştiut ce să le răspundă celor în cauză, ci pentru că erau atât de numeroase. Fred îi spusese că ar fi „frumos” dacă le-ar răspunde tuturor, oricât de inutil sau absurd ar fi fost. Aşa că am sfătuit-o pe Abigail să le organizeze într-o manieră care să-i permită să trimită răspunsurile la intervale trimestriale. Şi îi sfătuiesc pe toţi

cei care au parte de prea multe scrisori să trateze problema în acelaşi fel în care companiile îşi plătesc dividendele. Corespondenţa care soseşte înainte de Crăciun ar trebui rezolvată până la Buna Vestire, următoarea tranşă, până de Sânziene, grămada următoare, până de Sfântul Mihail, iar ultima, înainte de Crăciun. E singurul sistem eficient.

Într-o dimineaţă, la poştă a sosit un manuscris însoţit de o scrisoare din partea lui Hector Bartlett şi o scrisoare de recomandare semnată de Emma Loy.

— E de la *pisseur*-ul de proză, m-a anunţat Abigail.

— O să mă uit mai încolo peste el, am zis.

Abigail a dat să pună plicul mare, deschis, care conţinea scrisoarea Emmei Loy, în vârful teancului de manuscrise de pe biroul meu. Dar i l-am luat din mână, de parcă ar fi fost contagios, şi l-am pus în altă parte pe birou, separat de toate celelalte. Dispreţul meu pentru Hector Bartlett depăşea orice raţionament, dar, acum, începeam să găsesc justificări.

În scrisoarea de recomandare, trimisă de la New York, Emma Loy îi mulţumea lui Fred Tucher pentru exemplarul din

Highgate Review pe care i-l trimisese, fără doar şi poate, în speranţa de a o convinge să scrie ceva pentru publicaţie. „Revista mi se pare extrem de interesantă, mai ales dacă ţinem cont că aici nu se găseşte”, scria Emma. „Vă asigur că, dacă voi avea un material potrivit pentru publicare, vi-l voi trimite negreşit”.

Ei bine, nu-mi mai amintesc scrisoarea cuvânt cu cuvânt, fiind scrisă cu atât de mult timp în urmă. Dar continuarea suna cam aşa:

Profit de această ocazie pentru a vă recomanda un articol scris de eseistul Rector Bartlett. Lucrarea, ce

însoţeşte această scrisoare, descrie un experiment autentic din domeniul percepţiei senzoriale, precum şi practici esoterice de aceeaşi natură, care ţin de radionică. Deşi eu, personal, nu sunt o adeptă a cultului radionicii, domnul Bartlett, un adept convins şi cercetător al activităţilor radionice, descrie aici un experiment autentic, ale cărui rezultate nu pot fi trecute cu vederea.

Din multe puncte de vedere, Hector Bartlett ar putea fi descris drept Kierkegardul săracilor.

Este posibil ca eseul în sine să necesite o oarecare îngrijire redacţională, dar, în esenţă, consider că merită atenţia dumneavoastră.

A dumneavoastră, Emma Loy

Sentimentele mele faţă de Emma Loy din vremurile acelea îndepărtate din 1955 s-au schimbat ulterior, mai ales după ce am aflat cum, de-a lungul carierei sale de succes, a fost neîncetat hărţuită şi necăjită de articolele pe care Hector Bartlett le scria despre ea, de relatările lui de pe vremea când se cunoşteau, de născocirile şi dezvăluirile senzaţionale şi lăudăroase, de invenţiile patetice. Pentru că, atunci când a reuşit în cele din urmă să-l scoată din viaţa ei, Hector a fost furios. Întâmplarea a făcut că nimeni n-a prea luat în seamă spusele lui Hector Bartlett. Emma a avut dreptate că nu l-a dat în judecată, că nu l-a desfiinţat şi nu şi-a pierdut timpul cu avocaţii.

— Cred că asta şi vrea, a spus. Pentru că n-aş face decât să atrag atenţia asupra lui.

Cu toate astea, o enerva să-l vadă pe Hector Bartlett citat de studenţii inocenţi drept o autoritate în materie de tot ce însemna Emma Loy. Şi cred că-şi dădea seama că doar ea era de vină, pentru insistenţa cu care încercase, în anii aceia de la început, să-l ajute în carieră şi să-l împăciuiască. O făcea, încă de pe atunci, în ideea că avea

să scape mai uşor de el, făcând din el un fel de egal al ei. Era ceva pervers. Era cât se poate de limpede că-şi dădea seama că Hector nu era altceva decât un *pisseur de copie*, aşa cum îl catalogasem eu.

Aşa că, în acel moment, eram furioasă pe Emma din pricina scrisorii ei de recomandare. Dar eseul acela îngrozitor, lung de zece pagini, deşi era de nepublicat din punct de vedere literar şi de un interes mult prea redus pentru o revistă bună, m-a fascinat şi m-a înfiorat într-o asemenea măsură, încât n-am putut să mă gândesc la nimic altceva toată ziua. Şi Abigail era uimită.

Se intitula *Radionica*. *O putere în calea răului*. Oferea un scurt istoric şi explicaţii cu privire la modul de funcţionare al Cutiei şi al efectelor ei curative. Urma apoi studiul de caz care făcea obiectul eseului. Hector Bartlett susţinea că eficacitatea Cutiei depinde de sensibilitatea şi de calităţile psihice ale celor care o manevrează. Aceştia din urmă dădeau cel mai bun randament atunci când erau ghidaţi de Organisatori (cuvântul apărea scris cu „s”). Mai departe, descria cum unul dintre Organisatori, cunoscând o femeie periculoasă, o ghidase pe una dintre operatoare, talentată de la natură, să o blesteme pe femeia afurisită cu ajutorul radionicii. De vreme ce victima blestemului era o femeie periculoasă, Organisatorul dăduse dovadă de spirit civic când o motivase pe operatoare, o bună catolică, să pună în practică blestemul „cu toată energia psihică a credinţei sale”. Era o realizare. După câteva luni de tratament, victima răuvoitoare, o femeie din cale-afară de obeză, a început să slăbească şi n-a mai fost în stare să păstreze nicio slujbă.

În decursul experimentului, se explica în eseu, Organisatorul a fost nevoit să menţină o relaţie de muncă foarte apropiată şi intimă cu operatoarea, ceea ce a

presupus şi „ceva ce s-ar putea numi o relaţie psihosexuală”. Dar experimentul a avut succes. În cazul de faţă, operatoarea, vlăguită, pe cât s-ar părea, de teroarea exercitată de Biserică, temătoare să nu-şi piardă reputaţia printre credincioşii catolici, a trebuit să fie exclusă din program şi, în mod întâmplător, în cele din urmă şi-a pierdut minţile şi s-a sinucis. Dar acest lucru n-a ştirbit câtuşi de puţin succesul indiscutabil al experimentului din decursul lunilor în care operatoarea ajunsese treptat sub controlul deplin al Organisatorului. Pentru experimentele viitoare, ar fi probabil de recomandat alegerea unor operatori feriţi de influenţa oprimantă a marilor religii.

— Sigur se referă la Wanda Podolack, a spus Abigail. Dar cine e biata femeie grasă?

— Eu, i-am zis.

— Nu-mi amintesc să fi fost chiar aşa de grasă.

— Eram, pe vremea când am venit să lucrez la Mackintosh & Tooley. Am început să slăbesc după un timp.

— Aşa e, acum mi-aduc aminte, a spus Abigail. Pe vremea aia nu te cunoşteam prea bine.

Ştia rămâneam întotdeauna porţii mici, dar nu făcuse legătura cu silueta mea de acum.

— Dacă despre tine vorbeşte, de ce crede că eşti o persoană răuvoitoare?

— Pentru că într-o dimineaţă, anul trecut, pe când mă tot bătea la cap să-l ajut cu scrierile lui, m-am întâlnit cu el în parc şi i-am zis în faţă că e un *pisseur de copie*.

— Îi lipseşte o doagă, a spus Abigail.

— Ştiu, dar Wanda e moartă, i-am zis.

În seara aia, am luat cu mine scrisoarea Emmei Loy şi articolul şi am coborât în apartamentul de la subsol ca să i le arăt lui William.

William avusese întotdeauna uşoare reţineri în ceea

ce privea ura pe care o simţeam pentru Hector Bartlett. Considera, cred eu, că era de natură prea personală. Este posibil ca William să fi vrut ca toate sentimentele mele puternice, oricare ar fi fost ele, să se îndrepte numai către el. Nu cu mult timp în urmă, îi vorbisem pe îndelete despre legătura care, eram convinsă, existase între Hector şi moartea Wandei, singura concluzie logică.

— Venea numai când eram eu la lucru, îi spusesem. Presupun că se culca cu ea. A învăţat-o să manevreze Cutia şi a convins-o să o folosească împotriva mea.

— Of, Doamne! făcuse William. Şi chiar dacă toate astea ar fi adevărate, tot nu poţi să spui că el a împins-o să se sinucidă. Pentru o asemenea relaţie e nevoie de doi. E vorba despre un pact între cel care oprimă şi cel oprimat. Orice ar fi făcut ea, a făcut-o pentru că a vrut.

Dar eu nu mă lăsasem. Wanda fusese sub influenţa lui şi, când a vrut să se oprească, el i-a arătat fără îndoială tăieturile din ziar, împreună cu fotografiile obscene, trucate. Şi pur şi simplu a fost prea mult pentru ea. A scos ţipătul acela prelung al ei, de disperare, şi s-a aruncat în apele canalului.

— Un asemenea caz n-ar avea nicio şansă la tribunal, a spus William.

Era dur; dar era dur şi cu el însuşi.

— Descrie totul aici, i-am zis, arătându-i eseul lui Hector.

Mai întâi a citit scrisoarea de recomandare a Emmei.

— Kierkegaardul săracilor… a comentat. Săracii n-au nevoie de Kierkegaard, au nevoie de slujbe.

— Citeşte eseul! i-am poruncit. Aşa-zisul eseu.

— Mai încolo, a spus, punându-l deoparte. Haide, doamnă Hawkins, să te scot la masă în oraş. (William mă mai ia din când în când cu „doamnă Hawkins”, când se mai

întâmplă să-mi spună ceva de felul: „Mai lasă-mă cu sfaturile astea, doamnă Hawkins.”)

Când ne-am întors, se auzea zarvă mare la etaj. Nu era pentru prima oară de la mutarea noastră la subsol când Howard şi Fred, care pe timpul zilei erau atât de blânzi şi de drăguţi unul cu celălalt, şi cu toată lumea de altfel, ne tulburau nopţile cu ţipetele lor. Doamna Thomas, femeia de serviciu, a ieşit din cameră.

— Iar au început, a spus. De data asta nu sună a bine. Să mergem sus, să vedem ce se-ntâmplă?

— Nu, nu vă amestecaţi! i-a zis William.

— Nu vă deranjează la învăţat? a întrebat doamna Thomas, care, de fapt, tânjea după companie în momentele acelea de criză, aşa cum se strângea lumea laolaltă în timpul războiului, în toiul bombardamentelor.

— Am învăţat eu şi cu tărăboaie mai mari, a spus William, închizând uşa cu hotărâre în urma noastră.

Poate că homosexualii din vremea aceea erau mult mai isterici decât în ziua de azi pentru că practicile lor erau încă interzise prin lege. În seara aia, ţipetele care răzbăteau de la etaj erau mult mai puternice decât de obicei şi era limpede că deasupra capetelor noastre, în camera de zi şi în birou, se arunca cu tot felul de obiecte. Era o ceartă în toată regula, cu bufnituri şi ţipete şi sticle sparte.

— N-ar trebui să încercăm să-i liniştim? am întrebat.

— În clipa asta n-ar ajuta la nimic, mi-a răspuns William, cu înţelepciunea lui căpătată în stradă. Trebuie să aşteptăm un moment de acalmie. Abia apoi dai buzna şi începi să ţipi şi tu la ei.

— Să chemăm poliţia?

— O să vină oricum dac-o ţin tot aşa.

Cineva a coborât scările în fugă şi a bătut cu putere

la uşa noastră. Era Fred, partenerul mai tânăr, cu faţa lui tuciurie mânjită toată de sânge.

— Avem nevoie de un doctor! ne-a anunţat. A căzut Howard. S-a lovit la picior.

Am urcat scările, urmaţi îndeaproape de doamna Thomas. Howard nu se lovise la picior, avea mai multe coaste rupte. Era întins pe mocheta din birou, gemând.

— Linişteşte-te, i-a spus Fred. Avem un doctor în casă.

— Cine o să cureţe toate astea? a întrebat doamna Thomas.

Pe Howard l-am dus la spital cu salvarea, iar lui Fred i-am umplut faţa de plasturi. Biroul era complet distrus, plin de manuscrise rupte, ude leoarcă de la apa din vazele răsturnate. Maşinile de scris ajunseseră undeva pe stradă, după ce fuseseră azvârlite pe fereastră. Nimeni n-a dat şi nici n-a cerut vreo explicaţie.

Ne-a luat o săptămână să punem din nou biroul pe picioare. *Highgate Review* şi-a oprit activitatea timp de două luni. împreună cu Abigail, am pus în ordine o parte dintre manuscrise şi şpalturi şi le-am cerut scuze în scris autorilor de care am reuşit să dăm, explicându-le că avusese loc un accident şi implorându-i să ne trimită noi copii după manuscrise.

Dar cele mai multe dintre ele n-au mai putut fi salvate, îmbibate de apă cum erau şi fărâmiţate. Am strâns cu mătura toată mâzga în weekend şi am aruncat totul la gunoi. Ne-a ajutat şi William.

— Trebuie să recunosc că Băieţii sunt şarmanţi, am auzit-o pe Abigail. Când ai de-a face cu homosexuali şarmanţi, parcă altfel stau lucrurile.

Howard, care fusese externat din spital, stătea în pat în camera lui de deasupra biroului, în vreme ce Fred îşi

vedea calm de treabă, făcându-şi de lucru cu întâlnirile lui cordiale şi cu aranjamentele florale. Eu şi William am mai rămas la subsol până pe la Crăciun, când ne-am căsătorit, şi n-am mai avut parte de alte scandaluri.

— A fost o ceartă de pomină, a spus William.

În acea săptămână de după dispută, eu şi Abigail, ajutate de doamna Thomas, de tâmplări şi de geamgii, am pus lucrurile la loc şi ne-am uitat după manuscrise şi scrisori pierdute. Eu am căutat şi în apartamentul nostru de la subsol. Articolul scris de Hector Bartlett şi scrisoarea Emmei Loy dispăruseră fără urmă.

— Le-am adus aici. Ce-ai făcut cu ele, William? l-am întrebat în cele din urmă, căci eram convinsă că le pusese el pe undeva.

— În dimineaţa aia, după ceartă, le-am dus înapoi la birou şi le-am aruncat printre gunoaiele de acolo, mi-a spus William. Acolo era locul lor.

— De ce ai făcut aşa ceva?

— Pentru că nu-i loc aici pentru porcării din astea.

M-am dus să-l consolez pe Howard pe patul lui de suferinţă înconjurat de flori.

— Am pus totul în ordine, i-am zis. Doar că am pierdut aproape toate scrisorile şi manuscrisele.

— O să primim altele, presupun, mi-a spus Howard.

— Uite ce e, era acolo şi o scrisoare de la Emma Loy. Nu ne-a oferit nimic scris de ea, dar ne trimisese un eseu despre radionică scris de un oarecare Hector Bartlett. S-a pierdut. Şi scrisoarea la fel.

— Ce-i aia radionică?

— Un soi de vrăjitorie, i-am zis. Eseul nu era bun de nimic. Ai auzit de Hector Bartlett?

— Nu, a spus el.

— E un pisseur de copie.

— Doamne sfinte, te rog, nu mă face să râd! a spus dragul de Howard, ţinându-se cu mâna de coaste.

14

Într-o noapte, câteva luni mai târziu, când ne ocupam de pregătirile pentru nuntă, am stat o vreme trează, iar apoi, pe când aţipeam moleşită, m-am gândit cum ar fi să-mi facă Wanda rochia de mireasă, până când mi-am amintit că Wanda era moartă.

Peste mai bine de treizeci de ani, l-am întâlnit din nou pe Hector Bartlett. Eram în Toscana, într-un restaurant amenajat într-un castel medieval, ajuns celebru după ce Dante îşi petrecuse o noapte acolo. Era în jur de trei după-amiaza. Tocmai ne terminaserăm masa de prânz, iar William plecase să dea un telefon promis în Anglia, unde nu trecuse de ora două. Mergem des în Italia. În după-amiaza aceea, vocile italieneşti cântau în ritm vioi întâmplările zilei. Apolo, Zeul Soarelui, făcea să strălucească pielea îmbibată de vin şi de sudoare a prietenilor şi cunoscuţilor noştri, care porneau la drum cu veselie în maşinile lor marca Alfa, Fiat şi Lancia.

— Plăteşti tu nota? mă întrebase William. Mă duc să dau telefon.

Am achitat nota de plată, am aşteptat restul şi mi-am croit drum spre uşă. Zona de servire era plină ochi de clienţi, majoritatea turişti englezi. Am auzit pe cineva spunând că era un loc grozav.

— Da, are o mare bogăţie de flori sălbatice şi de fluturi, s-a auzit comentariul altcuiva.

Ceva în legătură cu fraza aceea desprinsă parcă dintr-un ghid turistic m-a făcut să-l caut cu privirea pe cel care-o rostise. Slab, cu o faţă cenuşie şi smocuri răzleţe de păr alb, după toţi aceşti ani, era acelaşi Hector Bartlett. Mi-a observat privirea iscoditoare, m-a scrutat la rândul lui

şi m-a recunoscut. Cred că o parte din grupul lui erau prieteni sau cunoscuţi cu care călătorea. S-a uitat la ei, apoi din nou la mine, şi a râs nervos.

— *Pisseur de copie*! am şuierat eu.

Se dădea înapoi cu spatele, aşa că lumea era nevoită să-i facă loc; avea acelaşi râs sacadat, care te ducea cu gândul la o maşină de scris.

William mă aştepta lângă maşină.

— Ai plătit?

— Da.

Eram departe de Kensington, tare departe.

Postfaţă în *Departe de Kensington*, Londra anilor ’50 este decorul cenuşiu al unui serial de comedie pe alocuri amar, pe alocuri absurd şi pe alocuri plin de cruzime. Naratorul, o tânără văduvă de război cu forme generoase, are suflet mare, intenţii nobile, spirit de observaţie şi umor cât cuprinde. În oraşul cariat de bombe, spectrul raţionalizărilor de alimente încă mai bântuie, aşa că abundenţa fizică a doamnei Hawkins atrage ca un magnet o serie de personaje pitoreşti, care, treptat, îi răpesc liniştea şi somnul.

Ca în multe romane ale sale, Muriel Spark pune lupa pe un univers închis, în care, la momentul începerii povestirii, lucrurile par aşezate. În pensiunea din Kensington, fiecare chiriaş îşi are locul lui, ca într-o casă de păpuşi. Wanda, croitoreasa poloneză, se complace în suferinţa condiţiei de refugiat. Milly, proprietăreasa irlandeză, este o femeie săritoare şi o povestitoare înnăscută. Kate, infirmiera, îşi petrece timpul liber dezinfectându-şi camera. Lui Isobel, fata de bani gata, îi place să se distreze. Doamna Hawkins, văduvă respectabilă la douăzeci şi opt de ani, dă sfaturi, rol pe care şi-l asumă totuşi fără prea mare tragere de inimă:

„Sunt o fire puritană şi realistă; îmi stă în fire să cântăresc bine lucrurile înainte de a lua o decizie, ca să văd ce e bine şi ce e rău. În acelaşi timp, nu-mi stă în fire să caut răzbunare sau să mă impun în faţa celor din jur, făcând dreptate. îmi ajunge să judec lucrurile în sinea mea şi să las restul în plata Domnului”. Dar echilibrul fragil al acestui mic univers excentric şi inofensiv este pus la grea încercare prin înserarea unui personaj malefic, Hector Bartlett, care seamănă suspiciune şi distruge vieţi, într-un interviu dat revistei *The New Yorker*, Muriel Spark mărturisea: „Oamenii spun că romanele mele sunt crude fiindcă în ele se întâmplă lucruri crude, iar eu păstrez un ton egal. Par adesea de piatră, dar e şi asta o judecată morală, şi anume că există viaţă dincolo de nişte întâmplări şi că, pe termen lung, trebuie să rezişti şi să treci peste anumite evenimente”.

Marcată de episodul de violenţă din scurta ei căsnicie – „Ei bine, sfatul meu pentru oricine se căsătoreşte este să-şi vadă mai întâi partenerul beat” doamna Hawkins se retrage într-o cochilie de placiditate, conformându-se, cu umor şi autoironie, rolului de femeie cumsecade: „Sunteţi tare bună că faceţi faţă atât de frumos, doamnă Hawkins, spunea el câteodată, cu toate că nu făcusem decât să stau la locul meu, cu şuncile mele”. Până într-o zi, când drumul ei se încrucişează cu cel al unui scriitor de mâna a doua, pe care, nemairăbdând, îl face *pisseur de copie* şi declanşează, fără să vrea, o serie de evenimente bizare şi grotești.

În ciuda bunelor ei intenţii, doamna Hawkins, prinsă în vâltoarea evenimentelor, este din ce în ce mai confuză. Angajată la Editura Mackintosh & Tooley, constată că patronii sunt pasionaţi de ocult, astrologie şi radionică, că a fost angajată pentru că este... grasă şi că redacţia

seamănă cu un insectar. Manuscrisele sunt evaluate de lectori inepţi, iar planul editorial este făcut în funcţie de fazele lunii. Hector Bartlett îi iese din nou în cale, iar doamna Hawkins îl înfruntă din nou, pentru că, nu-i aşa, „niciun fel de activitate nu poate funcţiona satisfăcător dacă oamenii nu sunt cinstiţi”. Hăituită de Hector Bartlett şi exasperată de problemele celorlalţi, doamna Hawkins caută o cale de ieşire din impas şi se hotărăşte să slăbească, declanşând, tot fără să vrea, nebunia croitoresei poloneze. Prin păienjenişul de conspiraţii şi încercări ridicole de manipulare, îi este din ce în ce mai greu să distingă răul de bine şi fabulaţia de adevăr, iar convingerea ei intimă că salvarea individuală nu poate veni, în ultimă instanţă, decât din solidaritatea socială este puternic zdruncinată.

Sub pojghiţa delicioasă de umor, ironie şi situaţii ce frizează absurdul, în *Departe de Kensington* clocoteşte o umanitate complicată, vulnerabilă, mincinoasă, rapace, violentă, care ameninţă să scoată capul schimonosit din pagină, într-un strigăt contorsionat. Dacă ţi-ai lăsat deoparte neîncrederea, sigur l-ai auzit şi tu, cititorule.

Crenguţa Năpristoc